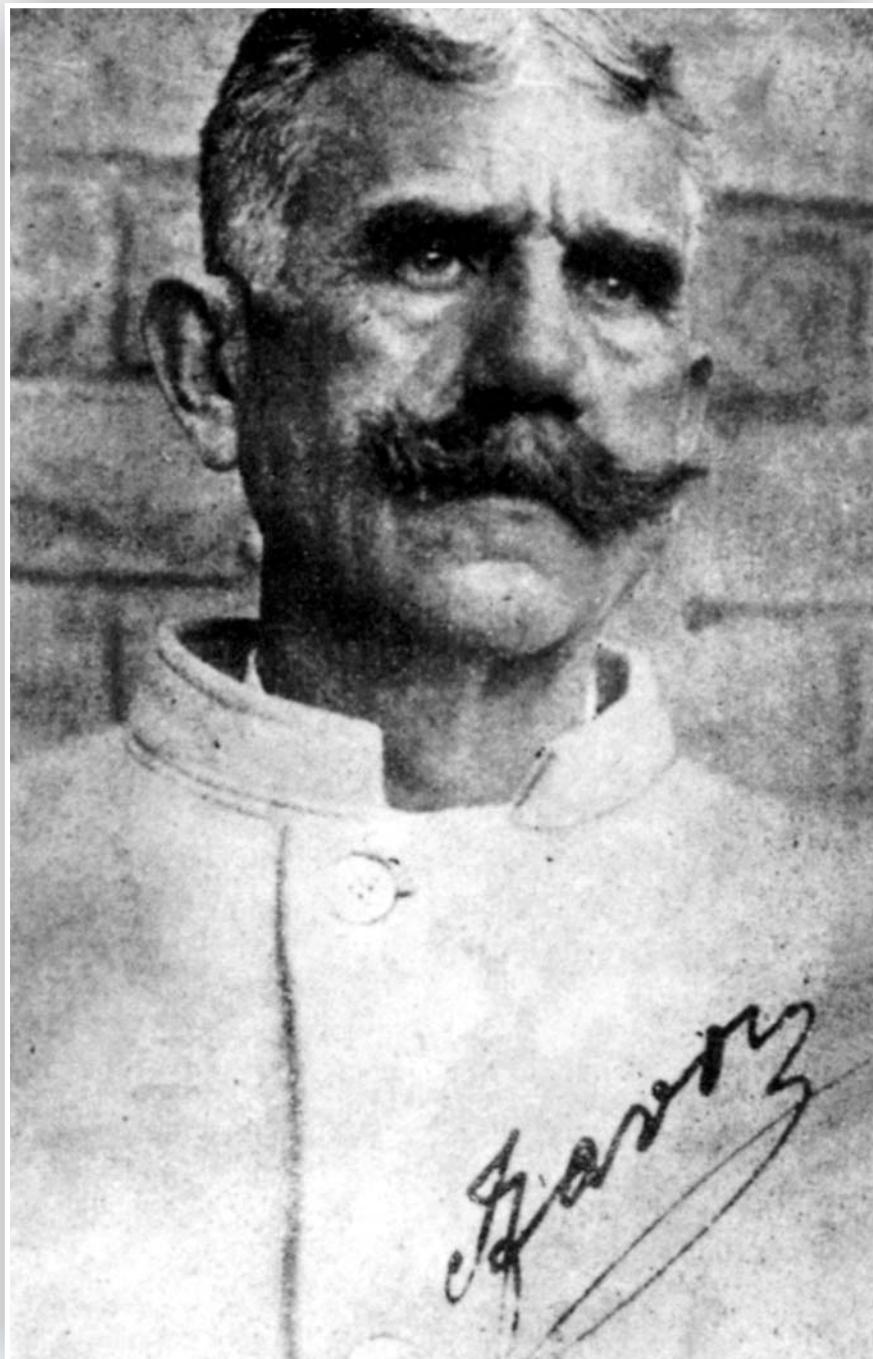

politički
ZATVORENIK

GODINA XV. - OŽUJAK 2006. CIJENA 15 KN

BROJ **168**

**REVOLUCIONARNI
LIK I DJELO
STJEPANA JAVORA**

**SLUČAJ
ZGRADE FOI-a
U VARAŽDINU**

**SMRT
SLOBODANA
MILOŠEVIĆA**

**RAZGOVOR S
LUKOM BAKIĆEM**

**DOKUMENTI,
SJEĆANJA,
SVJEDOČENJA,
REAGIRANJA**

ZAŠTO NEMAMO HEROJA?

Kako to da u Domovinskom ratu nismo iznjedrili niti jednog heroja? U ratu kojim smo nakon devet godina ostvarili vlastitu državu, u kojem se borilo 400.000 dobrovoljaca, a indirektno sudjelovala gotovo čitava nacija, u kojem smo imali 15.000 žrtava. Kako to da u javnim glasilima za prvog predsjednika ponovno rođene Hrvatske izabranog na neupitno demokratskim izborima nekoliko puta, gotovo da nema niti jedne lijepo riječi? Zašto se generalu Gotovini presudilo prije pravorijeka suda, pa se s javnih mesta skidaju natpisi i slike, a istovremeno ime Josipa Broza nosi najljepši trg u hrvatskoj metropoli? Razlika je samo u tome što je krivnja generala Gotovine upitna, dok u slučaju Josipa Broza to nije.

Povod da ovo pišem, jest članak u prošlom broju našeg glasila gdje je stanoviti Ante Delić secirao tekstove objavljene o vodi Komunističke partije Hrvatske / 1942.-1944. /, Andriji Hebrangu, predstavljajući čitateljima samo one rečenice koje su za njega kompromitantne dakle idealno za manipulaciju. Zašto na primjer nije citirao niti jednu rečenicu iz poznatog Kardeljeva izvješća Titu prije Hebrangovog smjenjivanja, gdje se Hebranga optužuje za hrvatski nacionalizam, za uvođenje obavezognog vjerouauka, da Jugoslaviju smatra manje-više kao nužno zlo na putu do ostvarenja samostalne Hrvatske, itd. Spomenuti članak upućuje kao da se čak i POLITIČKI ZATVORENIK priklonio sveopćoj orkestraciji minoriziranja i obezvređivanja svega što ima izrazito nacionalni predznak. Da smo tako kritični prema svima, tada bih mogao prihvati teoriju da smo defektni zato jer u našem biću ima nešto mazohističko. No, kako smo s druge strane veoma benevolentni prema istaknutim osobama iz novije povijesti, prema kojima bi temeljem zasluga trebali biti u najmanju ruku kritični, radi se očito o nečem drugom. Je li slučajno, da mnoge ulice i trgovi hrvatskih gradova nose ime Tita koji je prezirao sam pojam hrvatske države, a u glavnom gradu te iste države nema uličice koja bi nosila ime čovjeka koji je stvorio tu državu. Odnos prema prvom hrvatskom predsjedniku Franji Tuđmanu doista je reprezentativan. U svom radu napravio je velikih pogrešaka kao najveću spominjem privatizaciju ali je istovremeno stvorio hrvatsku državu i time zadužio Hrvatsku za sva vremena.

Mediji stvaraju javno mnjenje, animiraju naciju u trenucima ugroženosti, no kao da je nastupilo vrijeme i jedini cilj tražiti pogreške u vlastitom narodu. Ne bih se rado poslužio već otrcanom frazom – **samo oni koji cijene svoju prošlost imaju pravo na budućnost** no mislim da se dobro uklapa u temu o kojoj pišem. Kako gotovo u svemu nastojimo imitirati svoje europske uzore, budimo dosljedni kao i oni u poštivanju vlastite prošlosti, nemojmo filigranski secirati naše veličine, jer ćemo svakome naći manu, a svi gore pobrojani primjeri govore u prilog tezi, kao da među nama Hrvatima nitko nije dovoljno dobar i zaslužan jasno osim športaša.

*Alfred OBRANIĆ,
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežević

UREDNIK
Mislav Gabelica

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valutu;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i pretplatom tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
umutarna crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

www.hdpz.htnet.hr

Na naslovnoj stranici: Stjepan Javor

PASMINA SLAVOSRPSKA

«Centar za demokraciju i pomirenje u Jugoistočnoj Europi» je institucija koju su osnovali grčki i turski poslovni ljudi, s ciljem stvaranja takvog ozračja na prostoru Jugoistočne Europe, ili Balkana, koje će pogodovati njihovim poslovnim potehtima. Pretpostavljam da je ovo udruženje dio svjetske masonerije. U stvaranje povoljnog ozračja njihovim poslovnim potehtima spada i organiziranje mreže povjesničara s rečenog područja, koji čine protutežu znanstvenicima, čije su povijesti tobože opterećene politikom i međusobnim sukobima. Takve, nacionalne povijesti, smetnja su projektu kao što je Zapadni Balkan, a u konačnici i Europska unija.

Među hrvatskim povjesničarima, suradnička mreža ove institucije organizirana je oko bivšeg dekana Filozofskog fakulteta, Nevena Budaka, te njegovih eksponenata na katedri povijesti istog fakulteta, Tvrta Jakovine, Damira Agića i Snježane Koren. U toj se kuhiñji organiziraju radionice, gdje se uspoređuju udžbenici povijesti zemalja Jugoistočne Europe i stvaraju kompromisi oko škakljivih pitanja. Iz te je kuhiñje, ljeti 2005.godine, izšao prijedlog udžbenika povijesti, namijenjen višim razredima svih hrvatskih osnovnih i srednjih škola, kojim je učinjen kompromis između hrvatskog i srpskog viđenja uzroka i tijeka Domovinskog rata, a ista je grupa, s kolegama iz Albanije, BiH, Bugarske, Cipra, Grčke, Kosova, Makedonije, Rumunjske, SiCG, Slovenije i Turske, surađivala na projektu izrade četiri priručnika za nastavnike povijesti, zajednička svim navedenim zemljama, koja su ovih dana, posredstvom Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Europu, ponuđena hrvatskom školstvu.

Istdobno, u izdanju liberalne zaklade Friedrich Neumann, koja od 1998. godine organiza i financira «Dijaloge hrvatskih i srpskih povjesničara/istoričara», izšla je monografija «Ljudski gubici Hrvatske 1941.-1945. godine: pitanja, primjeri, rezultati», u kojoj su objavljeni radovi povjesničara Hrvatskog instituta za povijest, Igoara Graovca i kustos-a Muzeja žrtava genocida u Beogradu, Dragana Cvetkovića. Hrvatskoj javnosti monografija je predstavljena kao povjesno pomirenje hrvatske i srpske historiografije, jer se srpski znanstvenik ogradio od brojke od 700.000 žrtava, navodno poimenice identificiravši oko 80.000 žrtava Jasenovca, čime je potvrdio brojku hrvatskog demografa Vladimira Žerjavića i povjesničara Ive Goldsteina. Ova potvrda iz Beograda, Goldsteinu će postati argumentom da je brojka od 80.000 žrtava ustaškog režima u Jasenovcu, minimalna, te da o njoj nema sporu.

I Jasenovac, Trojanski konj iz čije šuplje utrobe puži hrvatska zla kob, ovih je dana obnovio svoju aktivnost. Organiziraju se seminari za nastavnike povijesti s temom učinkovitog podučavanja o zločinačkom karakteru Nezavisne Države Hrvatske i o holokaustu, dječje i školske ekskurzije, te školske radionice. Ravnateljica Spomen područja, povjesničarka umjetnosti Nataša Jovičić, uz finansijsku i organizacijsku pomoć Muzeja holokausta iz Washingtona, Muzeja Auschwitz, izraelskog muzeja Yad Vashem i hrvatske vlade, priprema nov, moderan, multimedijalan postav. U tomu joj pomaže povjesničarka Hrvatskog povjesnog muzeja, Nataša Mataušić, koja je prošlog mjeseca, u prostoru Gliptoteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, organizirala izložbu fotografija nastalih za vrijeme Drugog svjetskog rata na prostoru Nezavisne Države Hrvatske, pod nazivom «Negativ/Pozitiv, povodom 60. obljetnice pobjede antifašizma». Izložba je postavljena na krivotvorini, da razlog uspostave Nezavisne Države Hrvatske nije bio težnja hrvatskog naroda za vlastitom državom, nego puka institucionalizacija rasnih, nacionalnih i političkih progona. Dosljedno tomu, izložba je na stajalištu da ni partizanska pobuna nije uvjetovana težnjom komunista za osvajanjem vlasti i rušenjem hrvatske države, nego je nastala kao puka reakcija na ustaške zločine.

Duboko vjerujem da rad navedenih povjesničara nije inspiriran traganjem za istinom, niti humanim razlozima, nego je posvećen tuđim interesima. Generacije Hrvata, koje su navodno počinile zločine u Drugom svjetskom i Domovinskom ratu, kroz obrazovanje nisu bile izložene agresivnoj nacionalističkoj indoktrinaciji, nego su, dapače, izišli iz sustava koji im je tvrdio da ne vrijede ništa, da ne postoje i koji ih je opterećivao krvnjom. Danas, ulaskom u europske integracije, spremamo se na novog gospodara i na njegove domaće poslušnike, čiji ćemo jaram opet mukom zbacivati.

Mislav GABELICA

IZ SADRŽAJA

MILOŠEVIĆ	2
<i>Mislav GABELICA</i>	
SLUČAJ ZGRADE FOI-a U VARAŽDINU	3
<i>Alen MATUŠIN</i>	
ZADAR U KOMUNISTIČKIM OKOVIMA	7
<i>Bruno ZORIĆ</i>	
MJEHURIĆ OD SAPUNICE	9
<i>Hrvoje ĆUTUK</i>	
BLAGOSLOV PRVE KAPELE U ĐAKOVAČKOJ BISKUPIJI U ČAST BL. IVANA MERZA	11
POVIJESNE LAŽI O HEBRANGU ...	12
<i>prof.dr.sc. Andrija Hebrang</i>	
RAZGOVOR S G. LUKOM BAKIĆEM	15
<i>Franjo IVIĆ</i>	
ŽUMBERAČKI BISKUP DR. JANKO ŠIMRAK	18
<i>Milan RADIĆ</i>	
U NAŠIM DUŠAMA VATRA GORI ..	20
<i>Domagoj ZORIĆ</i>	
MA NE, MA KAKVI ... ! ..	21
<i>Blaz PILJUH</i>	
REVOLUCIONARNI LIK I DJELO STJEPANA JAVORA	22
<i>Ivan GABELICA</i>	
SJEĆANJE IZ ŽIVOTA	28
<i>Marijan JURIŠIĆ</i>	
BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XXIV.)	34
<i>Ivan GABELICA</i>	
GRAČANI 1918.-1950.	40
<i>Domagoj NOVOSEL</i>	
IZMIŠLJOTINE IVE MATANOVIĆA .	43
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
ČEGA SE BOJI GLASA KONCILA ..	44
<i>Ivan GABELICA</i>	
PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XXXIV.)	49
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
IN THIS ISSUE	51
IN DIESEM HEFT	52

MILOŠEVIĆ

Umro je Slobodan Milošević. Izdal ga je srce u pritvoru Scheveningena. Glasine iz njegove okoline tvrde da je otrovan. Haaški se liječnici brane da je samovoljno uzimao lijekove, koji poništavaju učinak terapije koja je Miloševiću bila prepisana zbog srčanih tegoba. Vjerljivo zato da se domogne Moskve. Trijezni umovi tvrde da ti lijekovi ne mogu biti uzrok

Zatvor u Scheveningenu

smrti, nego da je jednostavno prestao užimati terapiju. Opet da se domogne Moskve, ili mu je bilo dosta svega. Odvojen od supruge, izoliran od svijeta, s nepovoljnom obiteljskom anamnezom, čini se idealnom slikom samoubojice. Ipak, najvjerojatnije je jednostavno umro, jer je Bog tako htio.

Njegov politički uspon počinje nakon Titove smrti, kada pada jugoslavenska pozlata velikosrpske srži Jugoslavije. Kada Srbija, kao bijesna zvijer, počinje režati na sve oko sebe, i mobilizirati Srbe na Kosovu, Bosni i Hrvatskoj. Kada komunisti ostalih jugoslavenskih republika, nenaviknuti braniti interes svojih naroda, bijedne marionete, nijemo gledaju kako «antibirokratskom revolucijom» padaju autonomije Vojvodine i Kosova, i ruši se legalna vlast u Crnoj Gori. Kada se diljem Srbije i Bosne i Hercegovine nose ostaci kneza Lazara, te širi mit o nebeskoj Srbiji kao najvećem onozemaljskom carstvu. Kada se srpski intelektualci, Srpska pravoslavna crkva i srpski narod zbijaju u falangu. Milošević nije izmislio tu politiku, niti je stvorio te okolnosti. Zajahao je vjetar i ušao u povijest. Narod i institucije koje su ga blagoslovili nisu mu oprostili neuspjeh. Tragična bilanca velikosrpske ideje s kraja 20. stoljeća, za koju je Milo-

Piše:

Mislav GABELICA

šević odgovoran po zapovjednoj odgovornosti, jest oko 130 000 mrtvih, oko tri i po milijuna izbjeglih i protjeranih, te teško izmjerljiva materijalna šteta.

Njegovoj smrti radoval će se dio onih, čiji su životi uništeni politikom kojoj je Milošević bio na čelu, dio onih koji ga smatraju čudovištem. Međutim, njegovoj se smrti ima razloga radovali i državni vrh Srbije i Crne Gore, jer je on bio jedini srbijski čelnik optužen za genocid, pa je njegovom smrću, smatraju pravni stručnjaci, bitno umanje na mogućnost Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj, da dokažu genocidnost bivše SR Jugoslavije, čime bi se kolektivizirala krivnja za rat i posredno se osudila velikosrpska nacionalna ideja, od koje narodi u srpskom okruženju još uvijek moraju strepititi.

Njegovoj smrti imaju se razloga radovali i odbjegli srpski čelnici, Karadžić i Mladić, jer je minulim propustima haškog suda, Babićevim samoubojstvom i sumnjivom Miloševićevom smrti, ugled Međunarodnog suda toliko pao, da se dovodi u pitanje smisao njegovog postojanja. Možda u tim novim okolnostima pristupni pregovori Republike Hrvatske s Europskom unijom ne bi bili uvjetovani Gotovinim izručenjem. Da se imalo strpljenja čekati, da se imalo vjere u ispravnost borbe Hrvata za nacionalno samoodređenje, možda bi Gotovina bio prepušten hrvatskom pravosuđu, što je i bio zahtjev hrvatskih domoljuba. Ovako smo žrtvovali čovjeka kojem smo dužni. Ni za što.

Milošević će biti pokopan u rodnom Požarevcu. Mjesto ukopa ponudila je Rusija. Stare veze, kao i stari sukobi, teško menjavaju. Miloševićeve pristaše vožda su htjele pokopati u beogradskoj Aleji velikana. Aktualna srbijanska vlast, ovisna o pomoći i podršci Zapada, tu je mogućnost zasad otklonila. No, kad dođe pravo vrijeme, voždove kosti bit će otkopane i bit će pronijete diljem «srpskih» zemalja, kao podsjetnik i nadahnucé za nove ratove. Za nov silazak nebeske Srbije među narode.

Slobodan Milošević u Haagu

SLUČAJ ZGRADE FOI-a U VARAŽDINU

**Poviest zgrade u kojoj
se danas nalazi FOI**

Dotična zgrada građena je od 1656. do 1686. godine, a sagradili su je isusovci. Nakon ukinuća toga reda naslijedili su je pavlini 1776. godine, a kada su i oni bili ukinuti zgradu je preuzeo državni erar, u čijem je vlastništvu ostala i nakon propasti Habsburške monarhije i kroz skoro cijeli prvu Jugoslaviju. Dana 16. prosinca 1940. godine, zgrada je vraćena u upravu i vlastništvo Zagrebačkoj nadbiskupiji. Tu zgradu, kao i mnoge druge, u komunističkoj Jugoslaviji zahvatilo je podruštvenje, točnije Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta. Nakon provedene nacionalizacije imovine Katoličke crkve, Nadbiskupski duhovni stol zatražio je obnovu postupka

Piše:

Alen MATUŠIN

podruštvenja za mnoge zgrade, a ovdje će navesti samo one u Varaždinu:

1. Preradovićeva ulica broj 17, (posebni dio ulične zgrade, stan od 5 soba)
2. Stanbena zgrada s jednim trosobnim stanom u Vrazovoj ulici broj 13
3. Jednokatna stanbena zgrada na Trgu Republike broj 8 (danas Trg kralja Tomislava)
4. Franjevačka vjerska škola u Varaždinu:
 - a) Zgrada Franjevačke gimnazije u ulici A.Cesarca broj 10 i 10/1
 - b) Zgrada Franjevačkog sjemeništa u Prešernovoj ulici broj 5

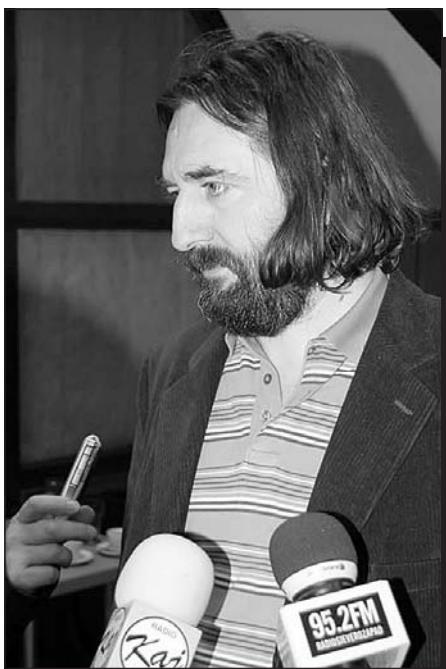
5. Kapucinska vjerska škola u Varaždinu, gdje je od 1945. bila zdravstvena ustanova, zatim medicinska škola, a nedavno je vraćena Crkvi

Sveukupno je u Varaždinu Katoličkoj crkvi nacionalizirano 13 zgrada, 2 stana i 1 poslovni prostor u jednoj zgradici, a ostavljeno joj je 5 zgrada, 2 stana i jedan poslovni prostor. Znači oduzeto joj je 60% zgrada, te 50% stanova i poslovnih prostora.

S godinom 1991. i uzpostavom Republike Hrvatske, te osamostaljenjem, za Crkvu i narod nisu došli bolji dani. Naime, komunisti su tu promjenu dočekali pripremljeni i odmah zauzeli sve važnije i vodeće položaje u netom osamostaljenoj državi. Tako i danas, kada bi bilo logično da se narodu i Crkvi vrati ono što im je uzeto, opet dolazi do velikih problema i

Zgrada FOI-a u Varaždinu

Gradonačelnik Varaždina Ivan Čehok

suprotstavljanja onih istih, ili njihovih nasljednika, koji su tu imovinu i oduzimali. Uglavnom, sve to dokazuje da je promjena 1991. godine poslužila samo njihovom pokušaju smirenja naroda, a sada se već spremaju nova Jugoslavija u Balkanskoj Uniji (kako se god ona zvala, bila ili ne u obliku CEFTA-e – to će de facto biti Jugoslavija.). Zbog svega toga nije nikakvo čudo što se javljaju ovakvi problemi oko povratka oduzete imovine.

Komunističko – masonsko protivljenje i otpor povratku te zgrade Crkvi

Nakon što su predstavnici Varaždinske biskupije najavili povratak zgrade u kojoj se danas nalazi Fakultet organizacije i informatike (FOI), varaždinski župan Radimir Čačić, te gradonačelnik dr. sci Ivan Čehok krenuli su po već poznatim komunističkim metodama kroz medije pljavati Crkvu, s namjerom da lažima izazovu reakciju javnosti u svoju korist, a potom da unište svaki pokušaj povratka te zgrade Crkvi zbog vrlo jasnih razloga, o kojima ču u donjem dijelu govoriti. Da je tome tako svjedoče i naslovi i izjave koji su osvanuli u medijima (novine, Internet) u proteklih desetak dana. Tako internetska stranica Iskon, 9. ožujka 2006. godine, piše o toj temi s naslovom, «Crkva studentima: Mrš!», Nacional isto 9. ožujka 2006. objavljuje: «Zbog ugovora države i Svetе Stolice iz 1998. godine, varaždinski Fakultet organizacije i informatike završit će

na ulici», Novi list 10. ožujka piše: «Varaždin ustao u obranu fakulteta», 11. ožujka 2006. godine u Jutarnjem izlazi naslov: «Dok sam ja (Radimir Čačić) na vlasti, nema povratka fakulteta Crkvi»... I tako je krenulo dobro ciljano blaćenje i pokušaj manipulacije javnim mnijenjem, a dokaz da im je to i bila namjera, potvrđuje izjava Ivana Čehoka u Nacionalu 10. ožujka 2006. godine, u kojoj kaže: «(...) dodajući kako će takav potez Varaždinskoj biskupiji donijeti samo bijes Varaždina i studenata.».

Nadalje, Radimir Čačić i Ivan Čehok osporavaju Crkvi pravo na privatno vlasništvo nad tom zgradom, koja joj je oduzeta u komunizmu, i pritom iznose laži kojima je cilj obmanjivanje javnosti. U novom listu 10. ožujka Radimir Čačić dao je sljedeću izjavu: «Nikakav pravni osnov za povrat zgrade ne postoji, jer to je imovina koju je oduzeo još austrijski car Josip II. Bila je nekakva odluka Vlade u Beogradu '40. godine kojom je zgrada vraćena Crkvi, ali ona nikada nije ponovno ušla u posjed te imovine i svako razmišljanje u tom smjeru štetno je za razvoj ovog grada, županije i visokog školstva. (...)» Jednostavno – laže; jer 16. prosinca 1940. godine, zgrada je vraćena u upravu i vlastništvo Zagrebačke nadbiskupije, a u rješenju po kojem je ona vraćena izričito stoji da ta zgrada, za razliku od nekih drugih objekata, nije vlastništvo slobodnog i Kraljevskog grada Varaždina, nego državnog erara, pa stoga za njezin prijenos u vlastništvo Zagrebačke nadbiskupije nije

potrebna suglasnost grada. Na temelju te odluke u vlastovnici je uknjiženo pravo vlastništva Zagrebačkoj nadbiskupiji 8. veljače 1941. Sličnu izjavu dao je i bivši dekan Filozofskog fakulteta i tzv. povjesničar Neven Budak, koji kaže u Novom listu 10. ožujka 2006. godine slijedeće: «Koliko je meni poznato ta je zgrada Crkvi oduzeta u vrijeme Josipa II., a ako je tada oduzeta – govoriti o povratku sad je doista smiješno. (...)». Tu se samo dobro vidi kakovi ljudi dolaze na visoke položaje, a dobro se zna tko ih postavlja.

Prije nekoliko godine biskup mons. Marko Culej, gradonačelnik Ivan Čehok i dekan FOI-a podpisali su promemoriju o povratku te zgrade u vlastništvo Crkvi, međutim Ivan Čehok u Nacionalu 9. ožujka 2006. godine izjavljuje: «Biskupu Culeju otvoreno sam rekao da se protivim ovakvom načinu rješavanja problema. (...)», a u Večernjem listu 11. ožujka piše: «Gradonačelnik Ivan Čehok podsjetio je na svojih nekoliko razgovora s biskupom Markom Culejom, u tijeku kojih je molio da Crkva povuče zahtjev za povrat zgrade FOI-a, no bez učinka...». Pa, ako se od početka protivio vraćanju zgrade Crkvi i ako je biskupa, istina, bez učinka, kako kaže, molio da povuče zahtjev za povratak zgrade, zašto je onda podpisao promemoriju, zajedno s dekanom i biskupom, o povratku zgrade Crkvi. Osim što je podpisao tu promemoriju zajedno s dekanom, 2002. godine načelno se dogovorio s varaždinskim biskupom da će se ta zgrada vratiti Crkvi, a Fakultet da će se izgraditi

Župan Varaždinske županije Radimir Čačić

300-tinjak metara dalje. O tomu svjedoči i biskupova izjava, a njezinu istinitost potvrđuje autoritet biskupa Marka Culeja. Biskup u toj izjavi za Novi list, 10. ožujka 2006. godine, kaže: «Ne znam zašto se diže tolika prašina oko tog prostora. Ja sam, naime, na putu od jutros, pa nisam znao da se nešto bitno događa. Na proslavi pete godišnjice Biskupije, 2002. godine, postignut je načelnog dogovor s gradonačelnikom Čehokom, da će se novi fakultet graditi 300-tinjak metara od sadašnje sporne zgrade gdje Crkva želi smjestiti samostan, jer je to bila i njena prvotna namjena. Fakultet će dobiti novi i moderan prostor, a crkva sjemenište. Također je dogovoren da fakultet može koristiti prostor dok ne bude sagrađena nova zgrada, a sam zahtjev za povratom imovine star je osam godina» Uza sve što je rekao Ivan Čehok ima obraz u Nacionalu 10. ožujka 2006. godine izjaviti: «Od crkve sam očekivao više skromnosti i respekt».

Potom stalno ponavljaju kako Crkva nema zakonske osnove tražiti povratak te zgrade, jer ona ima obrazovnu funkciju, a kao takova po zakonu se ne može vratiti Crkvi. Međutim, iako ta zgrada ima obrazovnu i prosjetnu funkciju, FOI nije vlasnik te zgrade, nego je samo korisnik. Kao vlasnik zgrade upisana je Općina Varaždin, dok Ivan Čehok ponovno laže i tvrdi da je tu zgradu Grad pripisao na fakultet. Radimir Čačić također kaže u izjavi za Nacional 10. ožujka 2006. godine, kako: «Zakon kaže da se povrat imovine, kada je obrazovanje u pitanju ne može provoditi, nego se eventualno može dogovarati o obeštećenju.» Zna on dobro što zakon kaže i da Crkva ima pravo na tu zgradu, međutim nije problem u zakonu koji se ionako najvjerojatnije neće provesti, nego o u onome što Crkva namjerava učiniti s tom zgradom.

Crkva ne namjerava izbaciti studente na ulicu, kako se pojavljuju naslovi po novinama, nego će se najprije uknjižiti kao vlasnik, a potom će pričekati da se za studente nađe drugi smještaj. Dok se ne nađe studenti će moći ostati u tom prostoru. Profesori fakulteta anonimno kažu kako postoji niz drugih zamjenskih objekata u Varaždinu, kao što su vojarne ili zgrade u vlastništvu Grada, žaleći se da je Fakultet obnovio zgradu iz vlastitog džepa. Ovdje se postavlja jedno pitanje: zašto su

Konferencija za novinare održana u prostorijama FOI-a

tu zgradu išli obnavljati, ako su još prije nekoliko godina njihov dekan i gradonačelnik, zajedno s biskupom, pristali i podpisali promemoriju o povratku zgrade, a sad su još podigli i kredit od 7 milijuna kuna za uređenje nekih prostorija fakulteta. Da postoji bilo kakva opasnost da se ta zgrada izgubi, sigurno je se ne bi išlo obnavljati, a posebno kada se zna da bi ona mogla pripasti Crkvi, koja je još u travnju 1997. godine predala zahtjev za njen povratak. Sve to govori da zgrada navjerojatnije neće biti vraćena Crkvi, iako joj to sada obećava Sanaderova Vlada, a Čačić javno govori kako HDZ kupuje glasove. Sanaderova Vlada je mnogo toga obećala, kao i sve prije nje, pa samo naivci mogu vjerovati. Vrlo su zanimljive te Čačićeve izjave koje prenosi Nacional, 10. ožujka 2006. godine: «Čačić smatra da se ovakove stvari događaju zbog predizborne godine, a HDZ kroz Crkvu u Varaždinu kupuje glasove povratom imovine.», također je poručio da: «to u Varaždinu neće proći dok je on župan i da takve igre igraju negdje drugdje, gdje ne postoje ljudi koji se brinu da se zakon poštuje.» Ovakove izjave zbog blaćenja Crkve bodove kod njegovih pristaša donose samo njemu, a njegove pristaše i glasači su izrod hrvatskog naroda. Niti HDZ-u predstavlja nešto Crkva, a niti prave i iskrene Hrvate i vjernike mogu odvesti u zabluđu HDZ-ova obećanja. Sve su to samo pokušaji manipulacije od strane jednih i drugih. Uz to, Čačić se kao jedan od najvećih kriminalaca u državi

proziva čovjekom koji se brine da se zakon poštije, a dokumenata i dokaza o njegovim pljačkama, koji se umnožavaju do apsurga, ima jako mnogo, a nitko mu ništa ne može, jer Čačić može podplatići sve, od glavnog sudca do čistačice na sudu. Uz sve to oni se međusobno štite i tomu neće biti kraja dok ih se ne sruši. Nu, možda on misli na one zakone koje je sam sebi sa svojim drugovima donio dok je bio na vlasti, a po kojima je mogao legalno pljačkati.

Koji su stvarni razlozi protivljenja povratka te zgrade Crkvi ??

Jutarnji list, 11. ožujka 2006. godine, donosi izvještaj s konferencije za novinare, održane u prostorijama FOI-a, na kojoj: «Čačić je istaknuo kako se radi o opasnom presedanu, ...», zatim: «Čehok je naglasio kako je riječ ne samo o pravnom sporu nego o krupnom političkom pitanju, koje može imati dalekosežne posljedice s domino efektom. (...) Smatra da u Varaždinu ne smije dopustiti da se zgrada vrati Crkvi.». Čačiću je opasniji presedan povratak ukradene imovine, a možda on ne može, kao jedan od najvećih lopova, shvatiti pravo na privatno vlasništvo, te moralnu i zakonsku obvezu poštivanja toga prava. Čehoku su to dalekosežne posljedice s domino efektom, što znači da se boje onoga do čega bi možda moglo doći kada bi se ta zgrada vratila Crkvi, jer sasvim je jasno koliko još ima Crkvenih zgrada, koje su komunisti uzeli, a nisu vraćene sve do danas.

Stoga bi moglo biti još zahtjeva za povratkom imovine što, naravno, bandi ne odgovara.

Međutim, ima tu još nešto kada je to za Čačića opasan presedan, a za Čehoka krupno političko pitanje, koje bi moglo imati dalekosežne posljedice se domino efektom. Kada oštro iztupa kako Varaždin ne smije dopustiti da se zgrada vратi Crkvi. Slična je i izjava prorektora zagrebačkog sveučilišta, prof. dra Tihomira Hunjaka, kada za Večernji list 11. ožujka 2006. godine kaže: «*Ovaj zahtjev Crkve je najdrastičniji slučaj od svih i ugrožava strateške ciljeve u hrvatskom sustavu obrazovanja, ...*» Po čemu je to drastičan, a kamo li najdrastičniji slučaj?! Stvar je podpuno jasna, papiri i zakon sve govore i to oni dobro znaju – nešto drugo njih muči!

Svim tim oštrim i prijetećim izjavama može pridodati i podatak iz jednog izvješća prof. dra Milana Ivšića Poglavniku dru Anti Paveliću, 14. srpnja 1941., koji govori o masonskej djelovanju u Hrvatskoj, izčitan iz njihovih zaplijenjenih arhiva: «Kako budno paze masoni na školstvo, vidi se i iz toga, što su masoni viečali o nadbiskupskej gimnaziji, a stvorili su zaključak da se onemogući otvaranje podpune franjevačke gimnazije u Varaždinu.» Dakle, uz sve te izjave, životopise i politička opredjeljenja onih koji su ih dali, te na osnovu ovoga izvješća nije teško doći do zaključka da je glavni problem tu otvaranje sjemeništa i sjemeništne gimnazije. Što se tiče uplenosti masona u ovo, to ne mogu sa sigurnošću tvrditi jer nema dovoljno dokaza, ali mogu predpostaviti da svojom «nevidljivom rukom» tu vuku poteze, naravno u suradnji s vlastima, ili s nekim iz vlasti.

Stvarno bi za njih bio vrlo opasan presedan, krupno političko pitanje, te vrlo drastičan slučaj, kako kažu, da se otvor sjemenište i katolička škola, te je zbog toga je njihov stav ovaj: «Varaždin ne smije dopustiti da se zgrada vratи Crkvi(!)» vrlo jasno kaže Čehok. Čačić isto tako u Novom listu 10. ožujka 2006. godine: «(...) O povratku samog objekta nema ni govoru jer mi to ne ćemo dopustiti.. Nigdje se do sada nije dogodio povrat takve vrste i to bi bio presedan protiv društvenog interesa, (...)» Još je rekao kako će učiniti sve što je u moći Varaždinske županije, da

Fakultet ostane u baroknoj zgradbi u centru Varaždina. Dobro se zna o kakovom se i čijem društvenom interesu radi, a sigurno ne o interesu poštenog naroda ili Crkve! Oni znaju da će otvaranjem sjemeništa i gimnazije u Varaždinu pružiti mogućnost mladeži da se školuje u ustanovi koja nije podpuno pod nadzorom današnjeg školskog sustava. Cilj komunista je zadržati broj katoličkih škola isti i sprječiti njihovo daljnje otvaranje. Ako bi se otvorila ta škola i sjemenište, tada imaju nadležnost nad njom samo po udžbenicima koje propisuje Ministarstvo, a nemaju nadzor nad odgojem. A odgoj je u takvoj školi drugaćiji, nego u njihovim praonicama umova. Naravno, takva škola nije dobro došla u Varaždinu, čije su vlasti usko povezane s profesorskim kadrom po varaždinskim školama. Tu tezu dokazuje i izjava Ivana Čehoka koju je prenijela internetska stranica Iskon, 9. ožujka 2006. godine: «*Fakultet se nalazi u barkonom centru Varaždina te bi preseljenjem na drugu lokaciju izgubili dinamiku, živost i druženje koje u centru grada donose baš studenti.*» Zar sjemeništarci i đaci katoličke škole ne bi isto tako unosili živost, dinamiku i druženje u centru Varaždina? Sigurno da bi i to bez psovki, te s kulturnim ponašanjem, odijevanjem i, većinom, s ispravnim stavovima i razmišljanjima.

I još nešto: u Varaždinu se gradi sveučilišni kampus na 35 hektara zemlje, gdje će sigurno biti novog i suvremenog prostora za FOI kakav njemu i odgovara kao

informatičkom fakultetu. Suludo je da oni umjesto takvog prostora «u interesu Fakulteta i studenata» žele staru baroknu zgradu.

Zaključak

Dakle, po svim papirima, zakonu i ugovorima, Varaždinska biskupija ima pravo na tu zgradu, a da li će je zaista uspjeti vratiti - najveća je vjerojatnost da neće zbog gore navedenih razloga. Varaždinska biskupija je još mlada i njoj treba prostora, kako bi, kao i druge biskupije, mogla vršiti svoje poslanje. Ta zgrada povezana je i s cijelim kompleksom, koji s njom čine Biskupijski ordinarijat zajedno s katedralom. S katedralom je povezana i s naknadno zazidanim vratima. Katedrali su tu zgradu oduzeli komunisti koji je i danas ne žele vratiti.

S ovim sam želio dati podršku Varaždinskoj biskupiji u borbi za povratak zgrade. Ali isto tako u velikoj su zabludi, a samim time i dušmani hrvatskog naroda, oni koji stoje iza rečenice u priopćenju Varaždinske biskupije: «Kako mislimo ući u Europu bez poštivanja jednog od osnovnih prava – prava vlasništva!». Prvo, mi zemljopisno jesmo u Europi, drugo ako uđemo u tu Europu (Europsku uniju) tada ćemo ući u novu Jugoslaviju, a tamo ne samo da će htjeti Crkvu smjestiti u sakristiju, nego će je pokušati vratiti u katakombe!!

Varaždin

ZADAR U KOMUNISTIČKIM OKOVIMA

Zadarski savez antifašističkih boraca priprema se, kako se čuju glasine po Zadru, za svečano obilježavanje 62. godišnjice obilježavanja oslobođanja i pripajanja Zadra domovini Hrvatskoj. Oni ističu da je neosporna činjenica da je Zadar "osloboden" 31. listopada 1944. godine i da taj datum predstavlja najznačajniji datum u povijesti ovoga grada, jer je toga dana oslobođen, kako tvrde ispod višegodišnjeg fašističkog terora i fašističke vlasti, te je pripojen majci domovini Hrvatskoj. Zadarska aktualna vlast, nadamo se, neće sudjelovati službeno u obilježavanju ovog datuma, kao što to nije učinila ni prilikom 50. obljetnice koju su antifašisti proslavili, ali samo u krugu svojih udruženja, a ne na razini grada i zadarske županije.

Zadarski antifašisti, kako sebe nazivaju, zaboravljaju činjenicu da je njihov ulazak u grad Zadar i tobožne njegovo oslobođanje zapravo značilo okupaciju, a ne oslobođanje grada. Partizani su ušli u ovaj grad, a da im se nije pružio nikakav otpor, jer u njemu neprijatelja nije bilo, budući da su pripadnici talijanske okupacijske vojske i fašisti, davno napustili ovaj grad i u njemu su bili samo žitelji ovoga grada i jedino civili.

Ulan u Zadar izvršile su jedinice Zadar skog, Benkovačkog i Sjevernodalmatinskog partizanskog odreda, III. pomorskog obalnog sektora, te 19. SDUD, koja je većinom bila sastavljena od srpskog življa s područja Bukovice ili čak četničkih koljača. Oni su ovom gradu donijeli, svojim ulaskom u njega, hapšenja, strijeljanja, rušenja, mnoge ucviljene majke, sestre i djecu, jer su mnogi muški članovi obitelji bili pohapšeni i strijeljani, bez suđa i pravde. Na pravdi Boga.

Zadarski antifašisti, kako sebe nazivaju, a zapravo koljači svoga naroda, odmah pri ulasku u Zadar, pohapsili su sve koje su pohapsiti mogli, sve koje su zatekli po ulicama ili u stanovima, te je Vojni sud Oblasti VIII. Korpusa, Vijeće kod Komande zadarskog područja na pretresu održanom dana 10.11.1944. donio presudu kojima se kao ratne zločince i narodne neprijatelje u smislu čl.14 i 15. Uredbe o vojnim sudovima osuđuju na kaznu smrti strijeljanjem i konfiskacijom imovine slijedeći građani Zadra:

1. Košta, Đildo (sin Enrika), rođen 1905. u Zadru,

Piše:

Bruno ZORIĆ

2. Bajlo, Bruno (sin Bože), rođen 1910. u Zadru,
3. Vukić, Krste (sin Tome), rođen 1911. u Zadru,
4. Delarko, Marino (sin Rina), rođen 1906. u Zadru,
5. Nikpalj, Šime (sin Pavla), rođen 1907. u Zadru,
6. Stošić, Stipe-Štefi (sin Mate), rođen 1909. u Šibeniku,

7. Vukoša, Blaž (sin Krste), rođen 1909. u Zadru,
8. Bajlo, Ivan-Nino (sin Bože), rođen 1911. u Zadru,
9. Musap, Šime (sin Šime), rođen 1910. u Zadru,
10. Nikpalj, Eugen (sin Mate), rođen 1914. u Zadru,
11. Petani, Natale (sin Josipa), rođen 1908. u Zadru,
12. Matešić, Šime (sin Jakova), rođen 1912. u Zadru,
13. Krstić, Vinko (sin Pavla), rođen 1896. u Zadru,
14. Bajlo, Ivan (sin Bože), rođen 1909. u Zadru,

Zadar

15. Maršan, Mile (sin Antonija), rođen 1909. u Zadru,
16. Bajlo, Jakov (sin Pavla), rođen 1908. u Zadru.

Za ovu skupinu navodi se u OGLASU Vojnog suda Oblasti VIII. Korpusa - da su bili "učesnici zvijerskog batinanja, mučenja i streljanja prvoborca velikog sina Domovine Rade Končara i dvadeset i pet drugih rodoljuba u Šibeniku maja mjeseca 1942. godine, učesnike mnogih pljački, paleža i racija vršenih u našoj zemlji".

Osim navedenih strijeljani su i drugi:

1. Stipčević, Ante (sin Ivana), rođen 1901. u Zadru,
2. Bajlo, Nado (sin Mate), rođen 1908. u Zadru.

Za ove osobe se navodi da su bili "učesnici streljanja šestorice rodoljuba u Šibeniku u desetom mjesecu 1941. godine, te da su sudjelovali u mnogim pljačkama, paležima i krađama izvršenim u našoj zemlji".

Također se tvrdi da su svi gore navedeni bili "pripadnici zloglasne okupatorske "107 legije", dobro poznate našem narodu po mnogim zvjerstvima".

Osim ovih navedenih, partizani, tako zvani antifašisti, okrvavili su svoje ruke i na drugim nevinim

građanima ovoga grada, te su tom prilikom po hitnom postupku smaknuti slijedeći građani Zadra:

1. Višić, Šime (sin Mate), rođen 1914. u Zadru,
2. Tikulin, Šime (sin Nikole), rođen 1900. u Zadru,
3. Duela, Jakov (sin Krste), rođen 1898. u Zadru,
4. Duka, Šime (sin Šime), rođen 1905. u Zadru,
5. Musap, Josip (sin Ante), rođen 1891. u Zadru,
6. Ober, Antonio (sin Nikole), rođen 1898. u Zadru,
7. Musap, Romano (sin Krste), rođen 1902. u Zadru,
8. Vukoša, Božo (sin Andrije), rođen 1901. u Zadru,
9. Radoš, Bepo (sin Bože), rođen 1907. u Zadru.

U već spomenutom oglasu o strijeljanju navodi se i ovo:

"Bezbrojna su zlodjela koja su u našoj zemlji počinile poživčane fašističke rulje. Hiljade i hiljade batinjanih, mučenih i zvijerskih ubijenih vape za osvetom. Čitava naša opustošena, zapaljena i krvlju zalivena domovina traži pravednu osvetu.

Ova presuda je još jedan dokaz da će pravedni sud narodne osvete stići svakog zlikovca pa ma gdje se on danas nalazio".

To se dogodilo u Zadru 10.11.1944. godine.

Ovaj proglaš o strijeljanju nedužnih građana Zadra visio je na zidovima grada Zadra. Prvoga dana strijeljana su 102 nedužna građana Zadra. Neki su uhićeni građani završili bez suđenja u jami LAVERNAKI na Kornatima. Ovaj komunistički sud nije se po ničemu razlikovao od talijanskog fašizma, koji je isto tako palio, klapo i ubijao nedužne građane Zadra.

Na takav način grad Zadar su oslobođali antifašisti, da bi pokazali svoju vlast i silu nad hrvatskim Zadrom, pa je poslije 1945. jednu talijansku fašističku vlast sa svim okruglostima, nasiljem i zvjerstvima zamjenila jedna druga koja je isto tako ubijala u ime nekih viših ciljeva. A sve to su platili mnogobrojni građani Zadra svojim životima.

Ulaskom partizana u Zadar, nazvanim antifašistima, Zadar je kao i mnogi drugi gradovi doživio veliku tragediju. Padom NDH u svibnju 1945. hrvatski je narod u cijeloj domovini, a tako i u Zadru, doživio nezapamćen zločin i egzodus te masovna strijeljanja. Povijest hrvatskog naroda obilježena je stravičnim stradanjima od 1945. godine do trajanja komunizma u našim krajevima, pa tako možemo spomenuti bleiburšku tragediju, u kojoj su hrvatski vojnici i civilni stradali pred ozloglašenim komunistima, tako zvani Titovi partizani te su bili masovno likvidirani na Križnome putu od Slovenije do Srbije i Makedonije.

Stoga bi antifašiste trebalo podsjetiti na slijedeće:

1. Koliko ste hrvatskih ljudi likvidirali od 1945. do danas?
2. Koliko ste jama iskopali u koje ste bacali nedužne hrvatske domoljube?
3. Navedite barem jednog okupatora koji je okrvavio svoje ruke hrvatskom krvlju više od vas?
4. Navedite jednog pojedinca koji je više okrvavio svoje ruke od vašeg genijalca druga Tita?
5. Da li se još uvijek obraćate svome voljenom idolu riječima: "Druže Tito mi ti se kunemo da sa tvoga puta ne skrećemo"?
6. Da li ste svijesni da vas je povijest bacila u zapećak?
7. Tvrdite da ste nas oslobođili, a zaboravljate da ste nam svojim oslo-

bođenjem oduzeli državnu vlast, a predali ste je Srbima, oduzeli ste nam našu slobodu, pa ste svoje zatvore Gradišku i Lepoglavu punili hrvatskim domoljubima, koji su sanjali i borili se za slobodnu i samostalnu hrvatsku državu.

8. Pljačkali ste naša dobra i naše gospodarstvo i time ste gradili Srbiju.
9. Raseljavali ste hrvatski narod po svim stranama svijeta.
10. Predali ste Vojvodinu Srbima, a Boku Kotorsku Crnogorcima.
11. Oduzeli ste nam našu nacionalnu kulturu, falsificirali našu narodnu povijest i vjeru.
12. Umjesto svoga jezika, prisiljavali ste nas govoriti nekim nemuštim jezikom kojeg ste nazvali srpskohrvatskim.
13. Jedino hrvatski narod pod vašom okupacijom nije govorio svojim iskonskim povijesnim jezikom već varijantom vašeg nemuštoga jezika.
14. Taj jezik nazvali ste zapadnom varijantom.
15. Fašistima ste proglašavali ne samo Ante Pavelića, nego i blaženog Alojzija Stepinca, te ga osudili za genocid.
16. Vaša vladavina, vas koji se nazivate antifašistima, imala je obilježje pravog fašizma, isto onakvog kako su provodili talijanski fašisti dok su vladali ovim gradom i drugim dijelovima Domovine. Umjesto da branite istinu o svome narodu i suočjećete u njegovim stoljetnim patnjama i sami blatite mnogobrojne žrtve koje je hrvatski narod dao u svojoj povijesti, a osobito od 1945. godine samo zato da bi bio samostalan i svoj na svojoj rođnoj gradi.
17. Umjesto da se okrenemo budućnosti i gradimo demokratsku budućnost Hrvatske, moramo se stalno boriti s vašim lažima i dokazivati svijetu da je hrvatski narod miroljubiv narod, kulturnan, civiliziran i da po svojoj kulturi, položaju pripada svim drugim naprednim narodima.
18. Hrvatskom narodu stalno se spočitava da je imao Antu Pavelića i NDH, a to je bila samo težnja hrvatskoga naroda da bude slobodan u svojoj slobodnoj domovini, a zaboravlja se da su i drugi narodi kao Talijani imali svoga Mussolinija koji je uveo svoj fašizam i nad cijelom hrvatskom oba-

lom, te okupirao Abesiniju, Nijemci su imali svoga Hitlera koji je svojata o cijeli svijet, a Srbi su imali svoje zločince Nedića i Đujića koji su vršili strahoviti genocid nad Hrvatima, Muslimanima i Židovima, Japanci su htjeli cijelu Aziju. Rusi su vršili teror nad cijelom istočnom Europom, dok su Englezi i Francuzi imali svjetske imperije i opljačkali te uništili mnoge svjetske narode.

Moramo priznati, među partizanima bilo je i velikih sinova hrvatskog naroda kao što su hrvatski heroji Andrija Hebrang, Janko Bobetko, Veco Holjevac, Ivan Rukavina i mnogi drugi. Oni su pripadali partizanskom pokretu, ali su u svojoj osnovi ostajali Hrvati i pripadali cijelim bićem hrvatskog narodu te su i sami zbog svojih osjećaja bili žrtve komunističkog terora. Mnogi partizani uzeli su puške u ruke za obranu svoje domovine, a ne za stvaranje nekakve Jugoslavije, tamnice hrvatskoga naroda.

Mnogi su i u tom krvavom razdoblju naše povijesti, iako su pripadali partizanskom pokretu, položili svoje mlade živote, ali za hrvatsku domovinu i oni pripadaju hrvatskome narodu, a ne komunizmu.

Hrvatski narod osuđuje one koji su pripadali zločinačkoj komunističkoj partiji i onima koji su izdali hrvatski narod, 1945 i 1971.godine.

Stoga nam je potrebna povjesna istina, i kad smo već osudili fašizam, ustaštvu, četništvo potrebno je konačno osuditi i komunizam koji je toliko zla nanio mnogim narodima i također i našem hrvatskome narodu.

A oni koji su to radili i koji se danas nazivaju antifašistima, zaboravljujući da su uništili mnoge pripadnike hrvatskoga naroda, njihove obitelji i djecu, da su mnogi ubijeni bez suđenja j samo na temelju sumnje da pripadaju nekom drugom, ne njima, moraju biti osuđeni. One kojih nema, a činili su zločine, treba moralno osuditi, nek se zna dok je svijeta i vijeka, a oni živit moraju krivično odgovarati jer zločini ne zastarijevaju ni za koga.

Tek tada, možemo gledati naprijed i graditi našu budućnost pomirenja i oprosta, a dotle uvijek ćemo se vraćati prošlosti. Stoga, nema obilježavanja "oslobodenja", prije bi se reklo, potrebno je obilježiti zločine.

MJEHURIĆ OD SAPUNICE

«Volem te, ali to moram učiniti». Priznao je ovo Dragan, jedne hladne zimske večeri pod treperavim svjetлом kandelbara u kakvom zagrebačkom perivoju uz huku tramvaja i sa suzama u očima. Susprežući plač i gutajući gvalju boli u grlu, nije joj imao snage pogledati u oči. Čuvši ove riječi, nekoliko je trenutaka nepomično zurila u njegov kaput, a onda se, posegnuvši za maramicom na dnu torbe, naglo okrenula i otrčala bez riječi. Nije željela da on vidi koliko pati. Niz obraz potekoše suze, a tihi jecaji preplaviše mračni haustor u kojem se skrila od zluradih pogleda. I tako je Vesna Škare-Ožbolt prestala biti ministricom pravosuđa.

Ovaj, prštavim emocijama nabijen, dramalet svekolika je hrvatska javnost imala priliku pratiti u popularnoj formi političkog Big Brothera, istina, u ponešto cenzuriranoj verziji. Naime, dio sa suzama i bolnim grimasama na licima dvoje nesretnih ljubavnika, oprezni su urednici uskratili gledateljstvu. Gore navedeni citat je, međutim, autentičan. Barem prema svjedočenju bivše ministrike, kako prenose novine. Pored sve sile televizijskih sapunica, glupavih i loše režiranih ljubavnih trakovica u kojima svakodnevno imamo priliku uživati, svjedočili smo, dakle, jednoj istinitoj ljubavnoj drami.

I dok je konac tragične romanse uzbibao ponešto okoštalnu strukturu izvršne vlasti, priležeća parlamentarna bratija popratila je isti događaj s priličnom ravnodušnošću, disciplinirano dižući ruke pri brzopoteznom imenovanju-razrješenju.

Kako objasniti indiferentnost saborskih kolega zastupnika koje nije osobito pogodila tužna sudbina njihove kolegice? O čemu se zapravo radi?

Netom što se gđa Ožbolt počela snalaziti u ulozi ministrike pravosuđa, uslijedio je šokantan obrat. Prvi je ministar donio iznenađujuću odluku i otkantao dragu Vesnu kao potrošenu robu. Zbog čega je ovako postupio, što ga je natjeralo da zahvali na uslugama ovoj iznimnoj pravnicici, dosljednoj političarki i nadasve etičnoj ženi? Razlog bi mogao biti sljedeći. Naime, na političkom se tržištu u međuvremenu pojавio novi privlačan proizvod.

Piše:

Hrvoje ĆUTUK

Nakon što je svoju crnu košulju podvrgao tretmanu bijelog pranja, uz to i sam uskočivši u stroj za čišćenje made in Izrael, izašavši iz istog umiven i čist, doduše, podjednako širok u boku, ali s europskom etiketom na potiljku i isto tako europskom brnjicom na njušci, Anto Đapić je zaigrao na kartu pripitomljenog ustaše. Ova ga je metamorfoza učinila prihvatljivim koalicijskim partnerom pa je tako od soft-ustaše Đapić evoluirao u hardcore sponzorušu, pod teškim EU naoružanjem, čijim je dražima teško odoljeti, i tako je Ivo Sanader dobio «ponudu koju ne može odbiti». Prigrli li neodoljivog Đapića, prvi će se hadezevac riješiti parlamentarnog sitneža i dobiti stabilnu vladu koju neće opterećivati balast remetilačkog faktora. U rečeni bi, međutim, sitnež spadala i naprasno smijenjena ministrica s čijom se kržljavom stručnošću može mjeriti jedino kržljavost pravosudne reforme koju je kanila provesti.

Iz bogate ergele političkih figura izniklih pod Tuđmanovim šinjelom, Vesna Škare-Ožbolt razvila se u neuobičajen politički hibrid, neku vrstu čudnovatog mješanca između Jadranke Kosor i Ivića Pašalića. Ergo, maska liga gave patetike na licu ciničnog političkog analfabete i dilektanta s ostalim značajkama dosljednog oportuniste i evo ti uspješnog hrvatskog političara. Ova nesretna simbioza u znatnoj je mjeri obilježila Ožboltičino ministiranje (engl. služenje).

Zgodimice se javljala u ozbiljnijim emisijama, gdje bi se po dobroj navadi pripadnika hrvatske političke kaste, stala nabacivati obilnim količinama toplog demagoškog proljeva po zbumjenom auditoriju uz neizbjegnu porciju kiselih osmjeha i, istini za volju, u svemu tomu se, onako bespomoćna i tugaljiva, jako dobro snalazila.

Sukob Ivo Sanader - Vesna Škare-Ožbolt

Osim što je radila na promociji svoje profesionalne pojave, ministričin privatni život postao je javna svojina i obvezno gradivo čitatelja trač-rubrika, pa je pikantnija željna publika mogla saznati gdje njihova ministrica ljetuje, koje su joj omiljene boje, kako je upoznala supruga i što to naša Vesna kuha. A Vesna je otprije kuhala nešto sa »tajnim« dokumentima uz svesrdnu asistenciju novinara, što se *čifu* nikako nije svijedlo pa ju je odlučito elegantno ukloniti.

OBAVIJEŠT ČLANOVIMA HDPZ

Dan hrvatskih političkih uznika. 30. travnja. ove će se godine obilježiti u mjestu Legrad koje se nalazi u Koprivničko-križevačkoj županiji, a koje je u 16. i 17. stoljeću bilo važno gospodarsko, vojno i upravno središte u sastavu Zrinskog vlastelinstva. Prijave i informacije u vezi odlaska u Legrad dobit će te u svojim podružnicama. Pozivamo sve članove i prijatelje da se priđuže ovoj proslavi.

Tajništvo

Neovisno, pak, o navedenim »kvalitetama», višoj matematičkoj političke kombinatorika nije dorasla, te je smjena Vesne Škare-Ožbolt u stvari kolateralna šteta nove podjele ukusnog kolača vlasti, pa otud i ona beščutnost kojom su saborski zastupnici popratili njezin odlazak iz Sanaderova kabineta. U novoj bi se podjeli rečenog kolača trebao, dakle, omastiti ionako punomasni Đapić.

Sva su ova događanja popraćena onom vrstom parodijskih začina kojima je bio obilježen i Vesnin krnji mandat. Kulisa usiljene emocionalne prenадraženosti u medijskoj projekciji, na sceni dama povrijedena i slomljena srca šalje svom bivšem licitarsko srce, sve to se može protumačiti kao jalova subverzija i sitna provokacija unesrećene gospođe s umjetnom frizurom, koja je jednako lažna kao i tobožnja pravosudna reforma o kojoj je toliko rogororila za vrijeme svog mandata. Ovaj čin, zamišljen valjda kao duhovita dos-

jetka i ministričina parodija vlastite smjene, zapravo je slika parodije od ministrike, što bi trebao biti jasan znak za uzbunu.

Poslati bivšem šefu licitarsko srce sa svojim likom na dan sv. Valentina, kao da je riječ o pučkoškolskoj predstavi, a ne o ozbiljnim državnim poslovima, može samo netko u potpunosti lišen osobne savjesti, političke zrelosti i elementarnog kućnog odgoja. Stoga se ovako nešto od bivše ministrike moglo i očekivati.

Da je, dakle, kod ove smjene Vesna Škare-Ožbolt kolateralna žrtva, izvan je svake sumnje. Može li se očekivati kolateralni dobitak za hrvatsko pravosuđe i politiku uopće, teško je reći. Već sad razvidno je, međutim, sljedeće: od cjelokupnog angažmana unutar izvršne vlasti ove predane radnice i iznevjerene žene, ostat će samo mjeđurić od sapunice.

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Tijekom veljače i ožujka 2006. svojim su prilozima izlaženje našeg časopisa svojim nesebičnim prilozima pomogli:

Regina	Knežević	Našice	500,00
Marija	Čondrić	D. Andrijevići	200,00
Nikola	Jagar	Čakovec	400,00
Mate	Katić	Split	600,00
u k u p n o			1.700,00

Zahvaljujemo se darovateljima, i ubuduće se preporučujući njihovoj susretljivosti. (Ur.)

Postulatura za kanonizaciju bl.Ivana Merza

BLAGOSLOV PRVE KAPELE U ĐAKOVAČKOJ BISKUPIJI U ČAST BL. IVANA MERZA

Unutrašnjost blagoslovljene kapele bl. Ivana Merza. Na oltaru relikvije Blaženika koje su za tu prigodu donesene iz Zagreba

Na Gospu Lurdsку, 11. veljače 2006., u obnovljenom samostanu sestara Družbe Kraljice svijeta, u Tovarniku, mjesni je župnik vlč. Robert Mackuljak, ovlašten od đakovačkog biskupa, blagoslovio novu kapelu posvećenu bl. Ivanu Merzu. Blagoslov je izvršen na 40. obljetnicu prvog crkvenog priznanja ove mlade družbe, čiji je utemeljitelj bio isusovac o. Ivan Jaeger, prijatelj bl. Ivana Merza s kojim se dobro poznavao za života, i o kojem je dao lijepo svjedočanstvo na procesu beatifikacije. Utemeljitelj je ovoj novoosnovanoj redovničkoj družbi ostavio u baštinu štovanje bl. Ivana Merza.

U blagoslovu kapele sudjelovao je i postulator bl. Ivana Merza, o. Božidar Nagy, koji je pod svetom misom održao i propovijed. Naglasio je kako bl. Ivan Merz nije samo uzor za laike, nego također i za Bogu posvećene osobe. Naveo

je riječi kardinala Franje Kuharića sa proslave 50. obljetnice smrti Blaženika, kako «Ivan Merz ima puno toga reći našim bogoslovima i svećenicima, redovnicima i redovnicama i biskupima». Propovjednik je istaknuo i veliku pobožnost bl. Ivana prema Gospoj Lurdskoj, te je kao postulator zahvalio sestrama za lijepu inicijativu što su svoju kapelu posvetile ovom hrvatskom Božjem ugodniku, koji je nedavno u Rimu na sinodi biskupa svrstan među osamnaest najvećih svetaca-uzora euharistijske pobožnosti. U euharistijskom slavlju sudjelovao je i vlč. Ivan Tutiš, prvi oženjeni đakon u đakovačkoj biskupiji, otac šesteru djece, koji kao vjeroučitelj službuje u Tovarniku. Na blagoslov kapele došle su

sestre i iz drugih mjesta gdje ova Družba ima svoje samostane. Na kraju svete mise otpjevana je himna u čast blaženog Ivana Merza. Veliku sliku Blaženika, u ulju, koja ukrašava kapelu, naslikao je domaći umjetnik Ivan Galac.

Sestre Družbe Kraljice svijeta, osnovane 1964. godine, došle su u Tovarnik 1969. godine na poziv tadašnjeg župnika vlč. Ivana Burika i rade u župskom pastoralu. 1991. godine, kada je započeo Domovinski rat, ubijen je mjesni župnik vlč. Burik, a sestre su bile progname, nakon što su proživjele tešku psihičku torturu, čekajući cijeli dan pred iskopanom jamom da budu strijeljane. Sestre su se 2005., nakon četrnaest godina, ponovno vratile u Tovarnik u svoj obnovljeni samostan, koji se nalazi odmah uz rodnu kuću slavnog hrvatskog književnika Antuna Gustava Matoša.

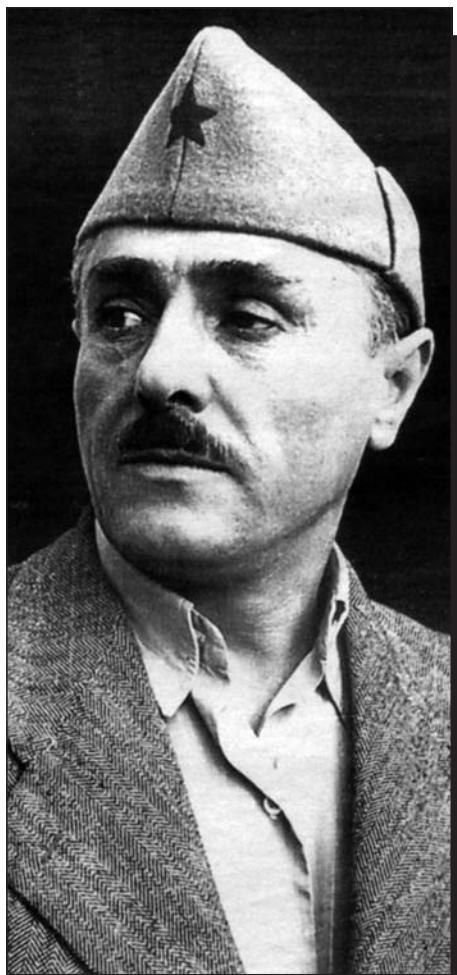

Sestre Družbe Kraljice svijeta s vjernicima pobožno prate obred blagoslova kapele

POVIJESNE LAŽI O HEBRANGU

Štovani g. uredniče,

u Vašem cijenjenom listu od veljače 2006. g. autor Ante Delić objavio je tekst pod naslovom »Hebrangovo (ne)vrijeme», kao odgovor na članak ak. Mirka Vidovića u Fokusu. U rečenim člancima raspravlja se o ulozi pok. Andrije Hebranga u hrvatskoj povijesti. U članku ak. Vidovića prevladava mišljenje da je A. Hebrang bio pozitivna osoba jer je kroz antifašistički pokret imao viziju buduće slobodne hrvatske države. U članku g. Delića to se mišljenje pobjija, jer on smatra da je A. Hebrang bio negativna povijesna pojava, budući da je bio za rušenje NDH, što potkrepljuje brojnim citatima. U posljednje vrijeme uobičajilo se napadati pok. Andriju Hebranga. Zanimljivo je da se napadi na njega ponavljaju u hrvatskoj povijesti periodično. Ovoga puta prednjači rigidna ljevica na čelu sa Žarkom Puhovskim, a evo pridružuje mu se i desnica.

Andrija Hebrang

Poveznica tih napada i različitih političkih interesa više je nego očita. Dozvolite mi da ovom prigodom pokušam u odgovoru na tekst g. Delića objektivizirati ulogu pok. A. Hebranga u novoj hrvatskoj povijesti. Jednostranim gledanjem povijesti samo kroz jednu prizmu nećemo doći do istine. Kako sam ja kao njegov sin posljednji koji bi mogao biti objektivan, zadržati će se samo na nekim činjenicama koje su objavljene i svakome dobromanjernom dostupne.

Tri su velike povijesne laži o A. Hebrangu. Prije nego je Hebranga dao ubiti krvnik Josip Broz Tito, lansirao je laž o navodnom Hebrangovom prihvaćanju rezolucije Informbiroa. U Sabranim djelima Josipa Broza Tita (Naprijed, Zagreb, 1977.) za Hebranga piše: »Godine 1948. podržao je rezoluciju IB-a». Koliko je bilo panike u stvaranju izgovora za planirano ubojstvo A. Hebranga govori i navedeni podatak o Hebrangu i IB-u, koji s istinom nema nikakve veze. Naime, A. Hebrang je uhićen 51 dan prije objave rezolucije IB, pa za nju nije niti znao! Rezolucija je donešena u Bukureštu 28. lipnja 1948. g., a A. Hebrang je bio uhićen prije toga – 7. svibnja 1948. g. Sigurno da mu u Brozovom kazamatu nisu pokazali rezoluciju niti tražili očitovanje, jer je bio potpuno izoliran od svega što se je u svjetu događalo.

Zbog ovako plitke i nespretnе laži, krvnik Broz tražio je uvjerljiviju priču. Zadatak je, opet u panici i nevještosti, izveo krvnikov sluga Mile Milatović. Kao službeni istražitelj nad Hebrangom optužio ga je da je bio ustaški špijun. Detaljno je to »dokumentirao» u knjizi »Slučaj Andrije Hebranga» (Kultura, Beograd, 1952.). Sve dokumente istrage koje je objavio u rečenoj knjizi, Milatović je vrlo nevještoto falsificirao. Te falsifikate je razobličio i njihovu bezvrijednost dokazao Zvonko Ivanković Vonta u svojoj knjizi »Hebrang» (Biblioteka Scientia Jugoslavica, Zagreb, 1988.). Treći veliki napad s još većom laži dolazi prije godinu dana od lažnog borca za ljudska prava Žarka Puhovskog. Djelovanje ovog svjedoka protiv hrvatskih optuženika 1971. godine usmjeren je samo na jedan cilj. Taj cilj je potpuno jasan: skinuti s hrvatskog neba

još jednu zvijezdu koja sjaji neokaljanim sjajem. Puhovski u nekoliko javnih nastupa optužuje Hebranga da je kao član Politbiroa znao za Bleiburšku tragediju u kojoj je ubijeno oko 200.000 civila po nalogu komunističkoga vođe Broza. Prema Puhovskom, iako je znao za zločin, Hebrang nije ništa poduzeo da ga sprječi pa je zato suodgovoran za Bleiburg! Da ova optužba dolazi od nekog autoriteta, detaljno bih ju opovrgao na temelju postojeće dokumentacije. No, Puhovskog ne treba shvaćati ozbiljno, jer on kroz prizmu lažnog borca za ljudska prava provodi ciljanu politiku. Tu politiku su on i istomišljenici unaprijed izgubili činjenicom da je hrvatska država stvorena. Ne mireći se s time i nedosljedno braneći ljudska prava prema svom izboru žrtava Puhovski je izgubio uvjerljivost. Sada napadajući mrtvog Hebranga koji se ne može braniti, pokazuje da ne poštuje čak ni ljudska prava pokojnika. Ukratko, dvije su skupine dokaza da Hebrang nije mogao znati za Bleiburg. Prva skupina su dokumenti koji pokazuju da je Hebrang davno prije Bleiburga politički mrtav, jer je smijenjen s političkih funkcija u rujnu 1944. g., dakle znatno prije zločina počinjenih na hrvatskom Križnom putu. Prema analizama kvalificiranih autora i pisanjima svjedoka, premješten je formalno na položaj u Beograd bez ikakvog političkog utjecaja. Druga skupina dokaza su oni, koji potvrđuju da odluke o ubijanjima civila nakon završetka II. svjetskog rata nisu isle kroz politička tijela. Broz je, unaprijed najavljujući klanja političkih protivnika, osnovao OZNU i na čelo stavio Aleksandra Rankovića. Sve zapovijedi o ubojstvima pod posebnim su osiguranjem isle isključivo od Broza prema republičkim šefovima OZNE i Hebrang za njih nije mogao znati.

Sada u jeku tih napada na Hebranga, dolazi i ovaj od Ante Delića. U svom uratku Delić pokazuje tipično nepoznavanje okolnosti tadašnjih događaja. Jasno je da je Hebrang bio komunista od same mlađosti, tamo još od 1919. godine. Zar je to čudno, kada znamo da je odrastao u okolnostima socijalnih nepravdi razularenog političkog sustava tadašnje Jugoslavije? Komunizam je obećavao jednakost i pra-

Hebrang u krugu obitelji

vednost i prije svega borbu protiv siromaštva. Zar je Hebrang jedini od hrvatskih velikana koji je krenuo za tom laži? A što je s Tuđmanom i brojnim drugim zasluznicima za stvaranje moderne hrvatske države? U nastavku, Delić pokazuje nepoznavanje povijesnih činjenica. Hebrang nije uhićen prilikom puta u Moskvu po nalogu Komunističke partije i osuđen na 12 godina 1928. g. «zbog širenja komunističke propagande», kako navodi Delić. Naime, tajni prelazak granice nije mu mogao biti dokazan pa je nakon dva mjeseca provedenih u zatvoru u Beogradu pušten. uhićen je ponovno nakon Radićeva ubojstva u beogradskoj Narodnoj skupštini. Uz komunizam, glavni razlog Hebrangove teške osude bila je njegova tadašnja borba za hrvatska prava. Zato on pojačava političku aktivnost nakon ubojstva Stjepana Radića 20. lipnja 1928. Ponovno je uhićen u rujnu 1928. i osuđen na 12 godina kao komunista, ali, kako piše u presudi – «zbog separatizma! Taj separatizam odnosi se na zahtjeve hrvatske autonomije. Ozbiljni biografi ovo bi trebali znati.

Još veće nerazumijevanje tadašnje politike Delić pokazuje tvrdnjom da je Hebrang djelovao protuhrvatski zbog toga jer je zagovarao uništenje NDH. Objektivan promatrač mora uzeti u obzir činjenicu da je i na komunističkoj strani bilo onih koji su na taj svoj način htjeli hrvatsku državu odvojiti od predratne zločinačke Jugoslavije. Pri tome nisu mogli

znati da će ju uvesti u drugu poslijeratnu zločinačku Jugoslaviju. Priklonili su se antifašističkoj koaliciji, vjerujući da će ona pobijediti, što su i pogodili. Nisu se složili s predajom Dalmacije i otoka Italijskih, niti priklanjanju fašističkim idejama, što je NDH učinila. Koje li sreće da su se i Hrvati s te druge strane okrenuli antifašističkoj koaliciji. Na žalost, pokušaji poput puča Vokić-Lorković u tome nisu uspjeli. Tako se jedan dio hrvatskog naroda našao na gubitničkoj strani i to teško platio. Zato ozbiljan kritičar toga vremena treba uzeti u obzir prohrvatsku komunističku struju, koja je upravo zbog tog svog prohrvat-

skog stava zbrisana nakon 1943. godine, kada Kominterna donosi odluku o ukidanju nacionalnih i stvaranju internacionalne komunističke partije. To koriste komunistički zločinci, prvenstveno Broz, Ranković i Kardelj, te najprije politički smjenjuju, a potom ubijaju hrvatske komunističke vođe.

Ovdje treba opovrgnuti Delićev navod da Hebrang nije djelovao u smjeru hrvatskih interesa jer nije zagovarao neovisnu državu, nego konfederaciju. Odgovor je jednostavan. Politika je umijeće mogućega. Nije li Tuđman, otac moderne hrvatske države, pedeset godina kasnije, u začecima svoga djelovanja također zagovarao konfederaciju? Hrvatski komuništi tijekom II. svjetskog rata i neposredno nakon njega zagovaraju konfederaciju, kao tada jedinu realnu opciju. Danas ih mnogi zato kritiziraju. Da su otvoreno zagovarali hrvatsku državnu opciju, otišle bi njihove glave prije nego su mogli nešto učiniti za Hrvatsku. Ovako, djelovanje hrvatskih komunista nije ostalo bez krupnih dobitaka za Hrvatsku. Između ostalog, zahvaljujući njima je nakon talijanske okupacije obala, uključujući i Istru, pripala Hrvatskoj, iako je bilo silnih napora da se nepovratno podijeli između Srbije i Slovenije.

Vrlo je složena tadašnja hrvatska povijest. Strašna i tragična podijeljenost hrvatskih vođa u dvije suprotstavljene vojske omogućila je nakon završetka II. svjetskog rata opet proganjanje Hrvata s obje strane. U ocjeni toga razdoblja treba uzeti u obzir

Andrija Hebrang

SABOR REPUBLIKE HRVATSKE

Sabor Republike Hrvatske, na zasjedanju 14 veljače 1992 donosi

DEKLARACIJU

o osudi uhićenja i umorstva Andrije Hebranga

1. Nakon devet stoljeća uporne borbe za opstanak i ponovno stjecanje državnosti hrvatski narod ostvaruje svoju vjekovnu tečnju za slobodom i nezavisnošću.
2. Međunarodnim priznanjem Republike Hrvatske zastupnici hrvatskog Sabora, kao predstavnici cjelokupnoga hrvatskog naroda i svih građana Hrvatske prisjećaju se svih onih hrvatskih velikana i mučnika koji su se posvetili ostvarenju toga svetog cilja podnoсеći za njega najveće žrtve.
3. Hrvatski Sabor posebno priznanje i zahvalnost izražava svim hrvatskim muževima i ženama koji su svoje zauzimanje za slobodnu demokratsku i socijalnu pravednu hrvatsku državu plaćali gubitkom slobode i života u tisućama montiranih suđenja i raznih oblika progona u komunističkoj i omrznutoj Jugoslaviji.
4. U cilju slamanja tečnji hrvatskog naroda za njegovom državnošću, velikosrpske i jugounitarističke snage u vođenju protuhrvatske politike - uhićile su i okrutno umorile dosljednog borca za hrvatsko državno pravo, Andriju Hebranga, osudivši pri tome u montiranim političkim procesima nevine, suprugu mu Olgu Hebrang i suradnika Vladimira Frajtića, na dugogodišnje kazne robije. Hrvatski Sabor ovom deklaracijom odbacuje te protuhrvatske progone i osuđuje njihove idejne začetnike i izvršitelje.

Klasa: 740-02/92-01/03

Zagreb, 14. veljače 1992.

SABOR REPUBLIKE HRVATSKE

Predsjednik Sabora

dr. Žarko Domljan, v. r.

Deklaracija o osudi uhićenja i umorstva Andrije Hebranga

različitost pozicija onih koji su željeli hrvatsku državu. Završili su jednako. Oni koji su prihvatali fašističku koaliciju pobjjeni su od istih onih komunista koji su pobili i hrvatske komunističke vode! Umjesto dalnjih obrazlaganja ovih suprotnosti, opisati će susret iz 1943. godine između ustaškog uhićenika komuniste Hebranga i ustaškog upravitelja svih logora (tzv. Ured III.) Vjekoslava Maksa Luburića. Opis je dao u intervjuu Aleksi Crnjaković u Vjesniku 1991. godine g. Šakić, čuvar ustaških logora u Zagrebu na Trgu N, gdje je bio uhićen Hebrang. Svjedočeći o tome susretu prije Hebran-

gove zamjene za zarobljene ustaške dužnosnike Vutuca i Wagnera, kaže kako ga je nazvao Luburić i tražio susret s Hebrangom. Luburić je ušao u Hebrango-vu ćeliju i pozdravio ga vojničkim pozdravom. Rekao je: «Hebrang, vraćate se među svoje. Radite tamo za interes hrvatske države». Hebrang je mirno odgovorio: «Što se tiče hrvatske države, moja će glava za nju pasti prije nego Vaša».

U tom susretu i u toj rečenici rečeno je više nego što mogu reći svi kritičari bilo koje sukobljene hrvatske strane. Hebrang je bio u pravu. Njegova je glava za Hrvatsku pala čak i prije nego Luburićeva. Bez

obzira što je bila, za razliku od Luburićeve, antifašistička i komunistička. Da nisu bile hrvatske, obje bi dočekale prirodnu smrt. Blaćenjem Hebranga oni, koji ovo ne razumiju, samo navode vodu na mlin raznih puhova koji pušu na sve što je hrvatsko. Danas, kada je svijet, osim fašizma osudio i drugo svjetsko zlo, komunizam, to zaista više nije potrebno.

Zahvaljujem na uvrštenju,

prof.dr.sc. Andrija Hebrang

P.S. Bilo bi mi draga da ovaj tekst objave uredništva Zatvorenika i Fokusa, kao doprinos istini iz hrvatske povijesti.

RAZGOVOR S G. LUKOM BAKIĆEM

Kako je ponovljeni postupak protiv vojnih policajaca u Lori upravo završio, ovaj razgovor s g. Lukom Bakićem trebao bi biti i te kako zanimljiv. Koliko za naše čitatelje, tako i za širu javnost. I to iz više razloga. Jer uz to što je dragovoljac Domovinskog rata i stradalnik u srpskim logorima, g. Bakić je i osobno upoznat s nekim zbivanjima u vojnem zatvoru Lori 1992. g. Smatramo da svjedočenje ovog autentičnog sudionika ondašnjih događanja u Lori pridonosi boljem razumijevanju, kako tih događaja, tako i cijelog Domovinskog rata.

P: Razgovaramo s dragovoljcem Domovinskog rata, g. Lukom Bakićem. Najprije ćemo ga zamoliti da se predstavi našim čitateljima.

O: Rođen sam 1965. g. u selu Koštu, današnja općina Trilj, u obitelji sa devetero djece. Odgojeni smo svi na jednostavan kršćanski način, da vrednujemo stare hrvatske običaje, dakle na način da se ponajprije posvećujemo sebi i svojoj obitelji i da uvijek živimo na čestan i pošten način.

P: Osim Vas, je li još koji član Vaše velike obitelji sudjelovao ili stradao u Domovinskom ratu?

O.: U samo vrijeme mog zarobljavanja i boravka u kninskom kazamatu, moja tri brata bila su na tri različite bojišnice i u tri različite postrojbe u Hrvatskoj. No, hvala Bogu, nitko nije stradao.

P: G. Bakiću, možete li nam za početak kazati koji je bio glavni razlog zbog kojeg ste odmah na početku velikosrpske agresije stali u obranu domovine?

O: Drago mi je što me to pištate. Ja sam oduvijek sanjao stvaranje i dolazak hrvatske države i svoj odlazak u Hrvatsku vojsku. Uvijek sam bio svjestan da stvaranje hrvatske države neće mirno proći, s obzirom na državu u kojoj smo se stjecajem povjesnih okolnosti našli. Znao sam da do uskrsnica neovisne države neće doći bez krvi i velike žrtve hrvatskog naroda. Zamislite, u prvom razredu srednje škole, imao sam šesnaest godina, ispisao sam parole u srednjoškolskom centru u Sinju koji sam pohađao. Parole su otprije bile sljedećeg sadržaja: "Braćo Hrvati, budite složni. Brzo dolazi ostvarenje naše hrvatske države". No, uskoro

Vodio:

Franjo IVIĆ

sam bio otkriven i ispitivan po ondašnjim pripadnicima Udbe i milicije, koji su usporedili rukopis u mojim bilježnicama s tekstom parole. Nisam imao izbora, nego priznati i od tada počinje moja kalvarija koja se nastavila sve do devedesete i Domovinskog rata, kada se konkretnije počelo raditi na ostvarenju hrvatske države. U tom periodu od desetak godina, vjerujte mi, ne znam koliko sam puta priveden u policiju. Imam vam čak i rješenje o određivanju pritvora Službe državne sigur-

nosti, u Splitu, gdje sam priveden kod "bezbednjaka" g. Gojuna, Hrvata, podrijetlom iz sela Ugljana, gotovo bih ga mogao nazvati susjedom. Tada sam kao šestnaestgodišnjak 5-6 dana ostao u zatvoru. U 11 sati navečer su došli po mene doma, stavili mi lisice i zamislite velikog rušitelja države sa 16 godina ... zbog moga djelovanja bila je ugrožena Jugoslavija. Poslije tog višednevног ispitivanja, kada nisam g. Gojunu pristao raditi za Udbu, da će biti njihov doušnik, bile su mi nuđene razne pogodnosti, srednja škola u Sinju, fakulteti u Splitu, studenski domovi i stipendije. Sve sam to mogao imati da sam prihvatio raditi za njih. No, međutim, kada sam to odbio, onda mi je taj "gospodin" opovao ustašku majku, premda mi nitko iz obitelji nije bio na ustaškoj, ali ni na partizanskoj strani. Uz to Gojun mi je priprjetio da nikada neću proći drugi razred srednje škole u Sinju, što se i obistinilo. Dakle, to je bio jedan od važnijih razloga zašto sam se uključio u Domovinski rat odmah na početku, 1990. godine. Isprva sam radio na uvozu oružja u Hrvatsku. Uz ostale suborce nastavio sam po uputama nadređenih dovlačiti opremu i minirati prilaze pojedinim vojnim objektima i obavljati sve ostale vojne poslove primjerene tom trenutku. Već '91. godine postao sam pripadnikom IV. gardijske brigade i s njom sam kasnije prošao sva bojišta na kojima je ona djelovala.

P: Znači, još prije samog nagovještaja hrvatske države, uslijed progona i šikaniranja Vi ste bili nacionalno svjestan Hrvat i to je bio glavni razlog vašeg ranog uključivanja u obranu Domovine?

Luka Bakić, 1992.

O: Ja sam sanjao o tom trenutku stvaranja hrvatske države. Tako sam odgajan i to je bilo jače od mene. Kao 16-17 godinjak radio sam koliko sam mogao na rušenju one umjetne tvorevine koja je, u stvari, bila logor hrvatskog naroda.

P: Koliko nam je poznato, za vrijeme Domovinskog rata i sami ste češće dolazili u vojni zatvor Lora, u Splitu?

O: Danas kada čitam naslovnice u medijima ili gledam televiziju ispada da je Lora bila klaonica. Kao što rekoh, u Lori sam bio u više navrata, ali nikada nisam čuo ni jauk ni video isprebrijanog i slomljennog pripadnika neprijateljske vojske. Jednom prigodom u Splitu, kad smo dobili smjenu na bojišnici i bili na odmoru, nalazio sam se u društvu gdje je došlo do nekog incidenta te sam kao vojna osoba bio priveden u vojni zatvor Lora. Cijelu tu noć bio sam zatvoren kao pritvorenik, isto kao i pripadnici neprijateljskih postrojbi. Nisam video ništa što bi upućivalo na mučenje zarobljenika niti sam čuo i jedan jauk, zvukove udaranja ili bilo čega drugoga. Tako da, čitajući današnje novine i gledajući televiziju, ne razumijem o čemu ti ljudi pričaju.

P: Dakle, Vi u Lori niste radili, nego ste tamo dolazili prigodom privođenja četnika i neprijateljskih vojnika sa područja djelovanja vaše postrojbe u Split. Što ste tamo vidjeli?

O: Moja saznanja o Lori sežu na početak '92. jer sam tamo u više navrata dovodio zarobljene neprijateljske vojниke. U nijednoj od tih prigoda nisam video ni primjetio nikakve znakove mučenja zarobljenika. O tome imam potrebu i pravo

govoriti jer sam i sam bio zarobljenik srpskih logora već '91 g., točnije, krajem rujna, zarobljen sam na sinjskoj bojišnici, u blizini brane Peruća. U toj akciji uz mene su ubijena i zarobljena još četiri pripadnika moje postrojbe, IV. gardijske brigade iz Splita. Zajedno s ostalim zarobljenim suborcima, odveden sam u kninske kazamate kojih je bilo više. Ja osobno bio sam u "kasarni" Slavko Rodić, te sam u tom kazamatu proveo 38 dana i nema te gadosti koju nisam video ili osjetio na svojoj koži. I danas mi je o tome teško pričati jer sam video poniženja kojih nema ni u najdegutatnijim filmovima tog žanra.

P: Možete li za naše čitatelje napraviti malu usporedbu stanja u Lori kako ste ga sami doživjeli prigodom čestih dolazaka u nju, i tog kninskog logora u kome ste bili kao zarobljenik?

O: Teško vam je to usporediti. Među ostalim ružnim iskustvima koja sam doživio u tih 38 dana zarobljenišva u Kninu, prvu noć kada su nas smjestili u taj objekat, sedam do osam neprijateljskih vojnika doslovce su dovukli pripadnika MUP-a, HV-a. Gospodin je bio ranjen nekoliko centimetara od srca. Vidjela se ulazna i izlazna rana i sve oko bilo je krvavo. Bila su mu odrezana dva prsta, ne sjećam se više koje ruke, mislim da su bili otkinuti iz puščanog naoružanja. Doslovce su ga bacili ispred nas i u tom trenutku nam se obratio jedan od njihovih zapovjednika, ne znam mu čin ni ime. Taj je dvojici podređenih zapovijedio da repetiraju puške i da stoje tako iznad nas s metkom u cijevi, tako da nitko od nas ne ustane i pomogne zaustaviti krvarenje tom ranjeniku. Tako

je ranjenik 3-4 sata tu ležao okružen zarobljenim suborcima, a da mu nitko od nas nije smio ni mogao pomoći zaustaviti krvarenje. U neko doba noći tog su ranjenika jednostavno odvukli za kragun van prostorije i nitko od nas ga više nikada nije video, a na mjestu gdje je ležao ostala je velika lokva krvi.

P: Jeste li ikad poslije uspjeli saznati bilo kakve pojedinosti o tom ranjenom pripadniku HV?

O: Znate, sada je od toga prošlo 15-tak godina. Teško se tog sada sjetiti, ali smo odmah po izlasku, u razmjeni zarobljenika koja je izvršena na Dan mrtvih 1991. g., dali sve detaljnije podatke našim službama, no nama je trebalo kraće vrijeme da se fizički oporavimo i koliko-toliko smirimo kako bi se u što kraćem roku vratili na bojišnicu pa to nismo dalje pratili. I danas se ponekad čujem sa suborcima koji su to preživjeli i, koliko je meni poznato, nitko nikada nije bio pozvan na odgovornost za taj događaj, niti su zločinci kažnjeni.

P: Kakvo je vaše mišljenje o ponovljenom suđenju hrvatskim vojnicima, čuvarima vojnog zatvora Lora, u Splitu, gdje dokazani i osuđeni četnici s imunitetom dolaze u Hrvatsku svjedočiti protiv vaših suboraca umjesto da se sami nađu pred licem pravde?

O: Te neistine će se širiti sve dok najviše političke dužnosti u našoj državi budu obnašali ljudi koji se još nisu pomirili sa stvaranjem hrvatske države i propašću Jugoslavije. Možete li se sjetiti novinskih natpisa iz 2000. godine o šesnaest ratnih generala, kokošara i lažnih vojnih invalida? Svi ti napisi bili su potaknuti lažima Stipe Mesića! Sjećate li se njegovih objeda kako je Hrvatska stvorena dogovorom dr. Franje Tuđmana, koji je zajedno s hrvatskom vojskom i narodom utemeljio hrvatsku državu, i velikosrpskog zločinca Slobodana Miloševića? Upravo ti koji danas koriste svaku priliku da lažima poljuljaju ugled dr. Tuđmana u narodu, a nalaze se na čelu države, dokle god ti ljudi budu na najodgovornijim dužnostima ove države, do tada će se sve nama sveto oma-lovažavati i sotonizirati. Jer to su ljudi koji se ne mogu pomiriti s činjenicom da je stvorena, da postoji, i da će živjeti hrvatska država.

P: Koliko znam više niste u HV-u, mislim da bi naše čitatelje zanimalo koji je bio razlog vašeg odlaska?

Slučaj Lora

O: Mogu vam reći uopćeno, jer o imenima u ovom trenutku ne želim govoriti. U jednoj postrojbi hrvatske vojske preuzeo sam dužnost časnika za pravne poslove, i tu sam doveden pred zid kada sam dobio zadaču pisati političke pamflete umjesto da se bavim provođenjem zakona i pravnika HV. Dakako da ja kao politički zatvorenik koji je na svojoj koži iskusio "moć" političkih pamfleta nisam takve stvari mogao raditi, ni kao pravnik, ni kao pripadnik hrvatske vojske, a ponajmanje kao čovjek. Naime, radilo se o tome da sam na zakonu neosnovan način trebao otpuštati ljudi iz HV-a. To sebi nisam mogao dozvoliti te sam otisao na bolovanje i odlučio da više ne mogu obnašati tu dužnost.

P: Obzirom na najviše državne dužnike o kojima ste ranije govorili, koje je vaše mišljenje o sadašnjem političkom trenutku u hrvatskom društvu?

O: Znam da hrvatska država nije upitna. Sve te kreature koje rade na urušavanju ugleda same države i prvog hrvatskog predsjednika u cijelosti nisu jaki koliko misle.

Doduše, oni danas zbog važnosti i značaja svojih dužnosti usmjeravaju javno mnenje u krivom pravcu, ali čak ni u ovakvoj situaciji ne mogu ugroziti našu Hrvatsku. To više nitko nikada neće smjeti ni moći učiniti!

P: Vaše mišljenje o važnosti europske zajednice i našem ulasku u nju?

O: Gledajte, nije to naša neizbjegnost. No, stvari bi trebale biti drugačije postavljene i drugačije se voditi da bi se moglo ići naprijed. U slučaju kada se ne radi za opće dobro, kada se vlastodršci brinu samo za sebe i oligarhiju oko njih, a ne za glasače koji su ih izabrali na te dužnosti, onda bi to bilo teško. Međutim, držim da se varaju svi oni koji misle da će nam poteci med i mljeko samim ulaskom u EU. Osobno smatram da ćemo ulaskom u EU više izgubiti nego dobiti.

P: Poznato nam je da ste o svom boravku u četničkom logoru u Kninu pravili zaoblješke i pripremili ih za javnost. Što se dogodilo s već dotjeranim sjećanjima?

O: Budući da sam zbog posla i sam češće odlazio i boravio u Lori i viđao srpske vojne zarobljenike, mogu vam reći da nema govora o nekakvom maltretiranju o čemu su se raspisale tiskovine i oglasili elektronski mediji. Dakle, slušajući te bombastične izjave o "zločinima"

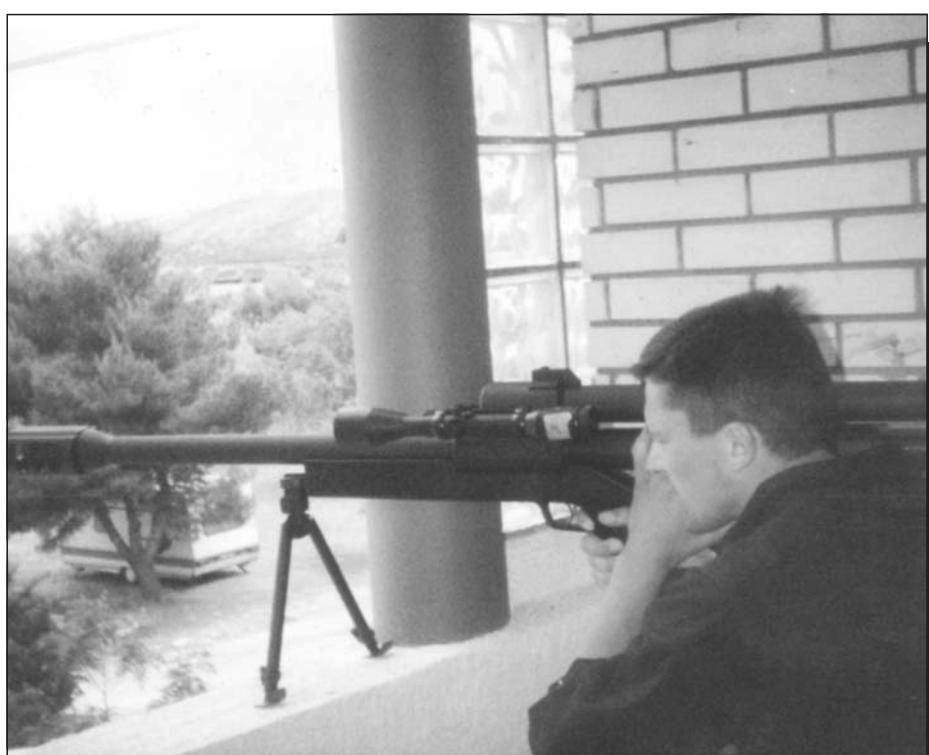
nisam mogao izdržati te sam na temelju moga iskustva odlučio o tome nešto napisati. Kako živim u Samoboru ponudio sam taj članak samoborskom "Glasniku" i njihov urednik je to objetuće prihvatio i objavio. Budući da je razrješenje tog slučaja posebno važno za Split, jednu presliku poslao sam i na "Slobodnu Dalmaciju". Urednica rubrike "pisma čitatelja" to je pročitala i odobrila, ali mi je rekla da ju nazovem za dva dana. Nazvao sam je kako smo se dogovorili, no gospođa mi je kazala da kolegij «Slobodne Dalmacije» nije dozvolio objavu tog članka! Iz svojih izvora u SD doznao sam da to nije objavljeno zbog izričitog protivljenja izvršnog urednika, g. Saše Ljubičića. Zašto i kako, to biste trebali pitati njega. Ne znam što ga je u tome članku moglo zasmetati. Ponajviše stoga što sam i sam bio sudionik tih događaja, a budući sam prošao srpske kazamate, mislim da i te kako mogu o tome meritorno i s pravom govoriti. Pitanje je koji razlozi vode Sašu Ljubičića da se istina o Lori ne čuje i ne objavi?

P: Koliko nam je poznato, g. Bakiću, imate malodobnu kćerku i samohrani ste otac. Recite nam za kraj kako se snalazite u današnjem društvu, kako danas živate?

O: Sve mi je lakše od slušanja ovih neistina o Domovinskom ratu i događajima u kojima sam i sam sudjelovao. Jako se uz-

rujam gledajući HTV, posebno emisije "Latinica", i onu s Ladišićem, gdje se šire neistine i objede protiv hrvatskog vojnika i najviših dužnosnika u obrambenom ratu. Jer sa mnom ipak živi i moja malodobna kćerkica koja zna da joj je otac bio časnik hrvatske vojske. Nađem se u situaciji da moram ugasiti televizor. Upravo se to dogodilo prije dva dana kad su u jednoj od tih emisija izjednačili prvog hrvatskog predsjednika Franju Tuđmana sa srpsko-četničkim zločincem Miloševićem. U isti se koš stavljaju Milošević i dr. Tuđman koji je najzaslužniji što ti isti novinari mogu danas slobodno i bez straha obavljati svoj posao. U svezi Ladišićeve emisije da su Hrvati zajedno sa Srbima bombardirali Sarajevo, sada se javljaju visoki časnici srpske vojske koji to demantiraju?! Što to kod Galića, Latina, Ladišića i njima sličnih može biti ako nije izrazit primjer ne mirenja s hrvatskom državom? Pa mi danas u Hrvatskoj još bilježimo preko 1.000 nestalih hrvatskih branitelja! Poginulih u stvaranju ove države. Jednostavno nemam riječi!

Zahvaljujemo vam na ovom iskrenom i iscrpnom razgovoru, g. Bakiću. Puno sreće Vama i Vašoj obitelji.

Luka Babić, 1993.

ŽUMBERAČKI BISKUP DR. JANKO ŠIMRAK

Hrvatski domoljub u teškim vremenima

Dr. Janko Šimrak

Ove godine navršit će se šesdeset godina od biskupove prerane smrti, a u čitavom poratnom vremenu o biskupu Šimraku nije se smjelo javno govoriti. Ako se i govorilo, činilo se to u najgorem svjetlu. Rodio se 29. svibnja 1883. godine u Šimrakima, Žumberak. Pučku školu pohađao je u Mrzлом Polju, a gimnaziju kao pitemac žumberačkog grkokatoličkog sjemeništa, u Zagrebu. Prve dvije godine bogoslovije studirao je na zagrebačkom fakultetu, a onda odlazi na studije u Innsbruck, gdje 28. svibnja 1910. godine stječe doktorat. U početku djeluje kao zamjenik upravitelja župe svetih Ćirila i Metoda u Zagrebu. Na skupštini Hrvatskog katoličkog narodnog saveza, 1913. godine, izabran je za dopredsjednika. Šimrak je bio i direktor jedinog, prijeratnog, katoličkog dnevnika, «Hrvatske straže», gdje je žestoko nastupao protiv komunizma, koji je u ondašnjem SSSR-u ubirao velik danak u ljudskim životima. U novinama je, kao pravi hrvatski domoljub, šibao velikosrpski hegemonizam Karađorđevićeve Jugoslavije.

*Piše:***Milan RADIĆ**

Šimrak- novinar i povjesničar

Od početka 1914. godine djeluje u uredništvu lista «Novina», a 1915. godine postaje glavni urednik tog lista, koji ubrzo nakon toga postaje najčitaniji dnevni list u Zagrebu.

U svojem bogatom književno-povjesničarskom radu, napisao je niz djela posvećenih povijesti žumberačkih uskoka i grkokatoličke crkve. Djela je pisao na latinskom i hrvatskom, a dokumente je proučavao u rimskim i austrijskim arhivima, na talijanskom i njemačkom jeziku, kojima se također služio. U periodu od 1930.-1937. godine izdao je niz kalendarâ

godišnjaka, koje je nazivao «Spomenica». Bio je i osnivač Društva Žumberčana, 1934. godine, te urednik mjesečnika, koji izlazi do 1941. godine. Za vrijeme rata izdaje eparhijski Vjesnik križevačke biskupije, kao tromjesečnik, a 1942. godine i grkokatolički kalendar.

Šimrak je, također, bio lokalpatriot svog Žumberka. Njegovom je zaslugom, 1938. godine izgrađena banovinska cesta Budinjak-Sveta Jana, a na njegov poticaj grkokatoličke časne sestre grade velik samostan u Sošicama. U samostanu je ubrzo osnovana mala škola, održavaju se tečajevi, a pomaže se i najsiromašnjima. Samostan su, 1939. godine posvetili blaženi Alojzije Stepinac i dr. Šimrak. U rujnu 1942. godine partizani su zapalili samostan, koji je obnovljen 1959. godine, uz pomoć Stepinca i iseljenih Žumberčana. Go-

Žumberak

dine 1934. inicira akciju oko postavljanja spomen ploče hrvatskom povjesničaru, Tadiji Smičiklasu. Na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu djelovao je od 1924. godine, kao profesor istočnog bogoslovija. Kao svećenika i kanonika krasila ga je vjera, ufanje i ljubav prema hrvatskoj domovini. U teškim vremenima, 1942. godine, imenovan je biskupom križevačke biskupije.

Šimrak-političar

Godine 1920. osnovana je Hrvatska pučka stranka, a Šimrak je izabran u Vrhovno vijeće. Kao osnivač HPS obilazi seljake širom Hrvatske, zalaže se za nji-

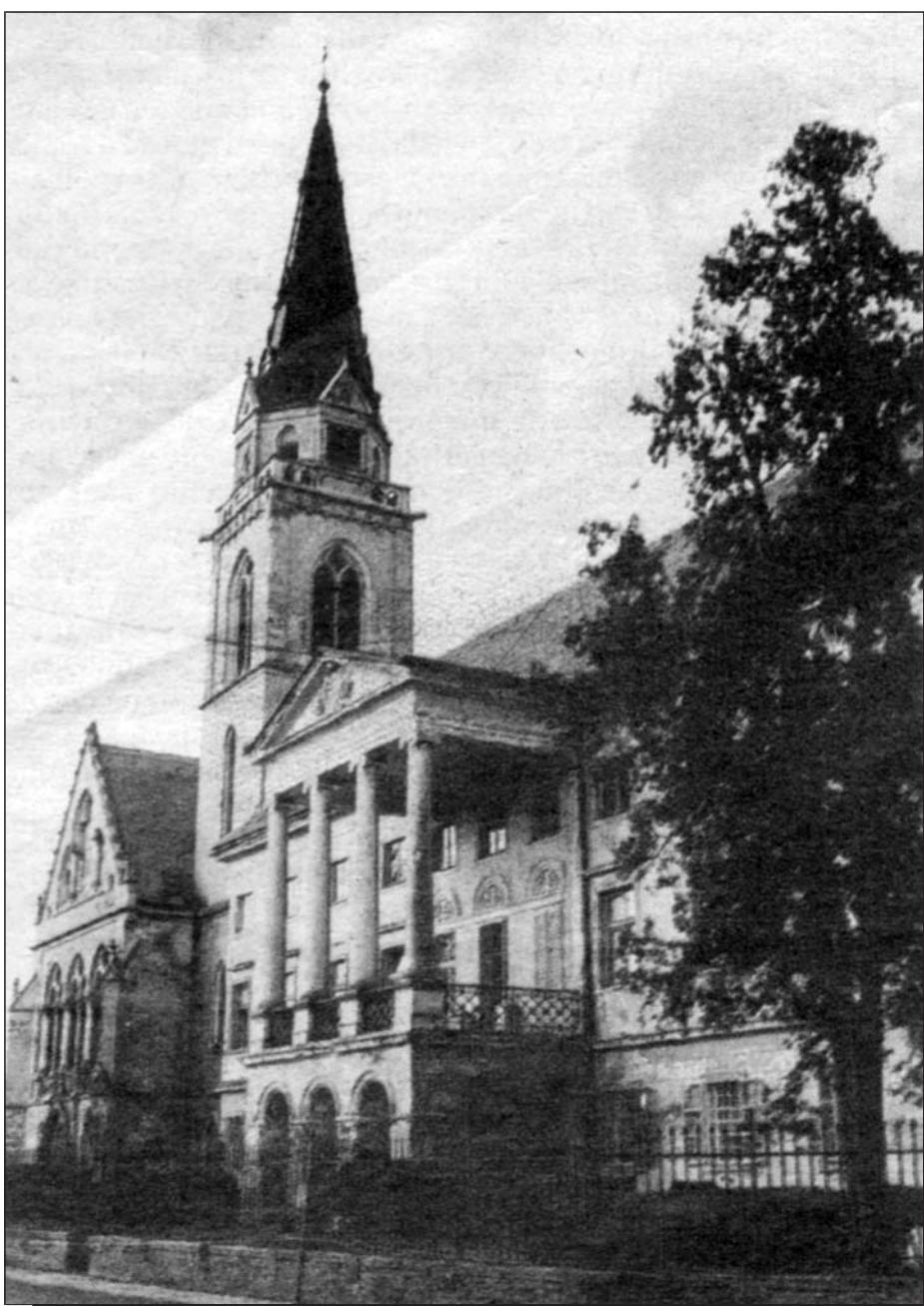
hove probleme, ističe njihov težak položaj, te se bori protiv beogradskog tiska. Na izborima Šimrakova stranka dobija devet zastupnika. Po odluci kralja Aleksandra, 6. siječnja 1929. godine stranka se zabranjuje. Danas, u Republici Hrvatskoj, djeluje Hrvatska pučka stranka na čelu s Tomislavom Merčepom.

Uznički dani

Zbog svega što je postigao kao biskup, novinar, domoljub, političar i povjesničar, Šimrak nije bio omiljen novim partizanskim vlastima. Tokom rata oni su mu na Žumberku ubili dvojicu nećaka na svirep način, iako se radilo o srednjoškolcima,

Dr. Janko Šimrak - česti posjetitelj žumberačkih brda, naroda i župa. U Radatoviću podno Hranilovićeve lipe.

Križevački biskupski kompleks

od kojih je jedan bio pitomac grkokatoličke biskupije. 12. svibnja 1945. godine, u biskupskoj kuriji, uvečer oko deset sati, partizani su uhapsili biskupa, domoljuba, novinara, povjesničara i političara, Janka Šimraka. Prvu noć je bio zatočen u Križevcima, a nakon toga je prebačen u Zagreb, u prostorije OZNE. Tokom kolovoza boravi u bolnici Sestara milosrdnica, u Vinogradskoj ulici, gdje ga straža čuva danju i noću. Ima naznaka da je tokom zatočeništva trovan.

Janko Šimrak umro je 9. kolovoza 1946. godine u Križevcima, gdje je i sahranjen u kripti katedrale. Od 1991. godine, zaslugom velečasnog Mile Vranešića, u Šimrakovoj rodnoj župi Svetog Ivana, u Grabru, održava se misa zadušnica, a na crkvi je, od 2002. godine, biskupu i njegovim stradalim svećenicima u partizanskom teroru, podignuta i spomen ploča.

Ove godine misa za biskupa Šimraka održat će se 28. svibnja u Sošicama. Kao velik čovjek u teškim vremenima, sve nas je Žumberčane zadužio da mu odamo vrijedno štovanje, jer je kao hrvatski mučenik propatio, a i što je iza sebe ostavio vrijedna pisana djela. Hvala ti za sve Oče, kako su Žumberčani od milja zvali oca Janka.

U NAŠIM DUŠAMA VATRA GORI

Sredinom veljače ove godine iz tiska je izšla knjiga «U našim dušama vatra gori», zbirka književnih kritika, polemika, svjedočanstava i sjećanja zadarskog pjesnika Brune Zorića, peta po redu, a sadrži već objavljena djela koja je autor objavio u raznim listovima i časopisima, te predgovorima pojedinih knjiga.

Cijela zbirka podijeljena je na nekoliko cjelina. Prva cjelina, pod nazivom «Zrak i zvijezde» sadrži književne kritike i recenzije djela sljedećih pisaca: Mije Babića, Branka Pašalića, dr. Stjepana Blažanovića, Slavka Grubišića, Slavka Radičevića, Slavice Frajtić, Vladislava Tomčuka i Marijana Kecmana. Ovaj dio zbirke govori o Bruni Zoriću kao dobrom poznavatelju književog djela, te se on u svojim zapažanjima i sudovima otkriva kao britak književni kritičar koji u određenom djelu vješto pronalazi ono što je bitno i što ga čini umjetničkim, dok u drugom zapaža manjkavosti, što bez usetezanja i ističe. Tako se osobito ističu recenzije o radovima Mije Babića, Stjepana Blažanovića i Slavice Frajtić, koje autor prepoznaće kao istinska umjetnička djela nastala kao izraz pjesnikove duše.

Pjesnik Bruno Zorić otkriva nam se na ovaj način i kao značajan književni kritičar, stručnih, objektivnih i nadasve ljudskih sudova. Tako otkriva neke anonimne pjesnike, te preporučuje čitateljima da ih pročitaju i prouče.

Osim dosadašnjih zbirki pjesama koje je Bruno Zorić objavio, obilje književnih kritika otkriva u njemu i vješto kritičarsko pero, stručno i britko.

Drugi dio zbirke čini jedna književna polemika, dok treći, pod nazivom «Kišne zjenice»,

Piše:

Domagoj ZORIĆ

sadrži sakupljene kritike o pjesničkom djelu samog autora, Brune Zorića. Radi se o osvrtima dr. Ivana Matijevića, Ivana Balentovića, dr. Roberta Bacalju, Davora Piskača, Žarka Milenića, Gorana Bujića, D. Zorića, Helenu Roguljić, Tomislava Zorića, Tomislava Marijana Bilosnića, Ivana Fadljevića i Marka Vasilja, redom poznatih i priznatih imena, kojima je književna kritika i jedino zanimanje. Dakle, ovaj se dio sastoji od mišljenja i sudova književne kritike prema pjesničkom djelu Brune Zorića, koje je u cijelosti ocijenjeno pozitivno.

Četvrti dio, naslovlen «Kap vode (odbljesci topline i vreline naše hrvatske

duše)» donosi pjesničku korespondenciju s mnogim autorima – prijateljima, koje sa B.Zorićem povezuje ne samo pjesništvo, već i domoljublje prema hrvatskoj domovini.

Peta cjelina nosi naziv «Uz zapaljene svjeće (diskurzivni književni oblici – politička publicistika)». Ovaj dio sadrži široki spektar djelovanja i zanimanja samog autora, pa tako on govori o junaka smrti domoljuba Ive Mašine, prisjeća se naraštaja zadarske mladeži koja je pružala otpor mrskoj komunističkoj vlasti, govori o pokušaju osnivanja Matrice hrvatske u Duvnu, spominje i svoje prijateljevanje s poznatim domoljubom fra Ferdom Vlašićem, dok se ističe članak o tome kako se branio grad Zadar, u kojem autor iznosi svoja sjećanja kao dragovoljac Domovinskog rata.

Šesti dio, pod nazivom «Miris udbaških čekića», zapravo čine odlomci iz političke biografije Brune Zorića, pa se ovdje navode dokumenti o udbaškom pretresu i oduzimanju predmeta samog autora, suđenje iz 1972. godine, zapisnici, rješenje, presude, zatvor, nemogućnost zapošljavanja, djelatnost B.Zorića nakon izlaska iz zatvora, sudjelovanje u Domovinskom ratu i drugo.

U sedmom dijelu, koji nosi naziv «Zlatne narukvice», navodi se bibliografija objavljenih članka i pjesma te drugih književnih radova, te se na kraju d nose podaci o piscu.

Cijela zbirka «U našim dušama vatra gori» zapravo je jedan dokument bogatog piščevog životnog puta, te predstavlja vrlo zanimljivo štivo o cijeloj ličnosti Brune Zorića, ne samo kao pjesnika koji je dosad objavio pet zbirki poezije, već i šire, kao književnog kritičara te pisca političke publicistike. I ovaj dio književog djela Brune Zorića otkriva ga kao britkog i jasnog autora, čiji se rad uvijek zasniva na domoljublju i ljubavi prema hrvatskom čovjeku.

BRUNO ZORIĆ
**U
NAŠIM
DUŠAMA
VATRA
GORI**

ZADAR, 2006.

Naslovica knjige

MA NE, MA KAKVI ... !

Kako je to tragikomično! Kako groteskno! Kako neuvjerljivo! Kad se šjor Sanader kočoperi, kako peteh! I kad kuriče: "Ne dolazi u obzir nikakva Jugoslavija! "Ma daj, Ive, ne pizdi! Uni koji ti je pridložija niku tamo trgovinsku uniju zapadnega Balkana (inšoma Jugoslavija, minus Slovenija, plus Albanija!), ni Jugoslaviju ni spomenuju. A i zašto bi! Ponudija ti je isto govno, samo z drugin imenon, a poznatin smradon! I vrga ti ga na pijat! Da nećeš! Aj ćeš, ćeš! Zašto! A zato ča si, šjor Ive, i dosada bija spreman progucati sve ča ti je Europa na pijat vrgla! Čin si reka i ponovlja toliko puti, da Europa nima alternative!

I jako brzo, ma priko noći, šjor Ive je ubrnuja ploču. Pak je uno "ne dolazi u obzir", se pritvorilo u ... nike obzire! I jopet smo čuli uno staro: "Ma ne, ma kakvi ... ma nitko pametan ne želi Jugoslaviju (tu se svi stobon slažemo!!!), mi sa susjedima moramo imati dobre odnose, moramo surađivati, moramo, moramo, moramo" (naravno da moraš, šjor Sanader!) i tako dalje, blablabla, sve smo to i temu podobno već toliko puta čuli. A da biš se, koliko-toliko, časno izvuka iz te nečasne situacije, iz nečasne ponude, nečasnega diktata, si pokuša uskristiti uzdavna krepanu CEFT-u. Z dodatkon Moldavije! Da se još malo zamuti, zadimi, zamagli! Ma nemoj! A kad iz CEFTE Europa izvuče Bugarsku i Rumunjsku, ud te twoje CEFTE će ustati ... ča? Ma Jugoslavija! Koja će se sad zvati ... CEFTA!!! Inšoma, novo ime za isti drek!

E, a Stipe nan se ništo buni, da se budi desnica! Uni koji da ne vole Europu! Ma nemoj! A zašto svi moraju voliti uno ča i Stipe!?

Šjor Stipe, ako pod "desnicom" pensaš na une koji strepe nad sudbinom zemlje za koju su se borili i koji je ne žele pod svaku cinu utopiti u europskem

živen blatu, onda se mi ... ne "budimo"! Jer nikad nismo ni "zasplali"! I z budnin okon pratimo ča delaju tvoji ... "ljevičari"! Hrvacka ljevica? Ja je nisan vidija nideri! Baren ne tamo di bi tribala biti.

Suz radnike koji nose transparente, strajkaju, pate! I pokušavaju spasiti uno ča je još ustalo ud hrvackih poduzeća!

Blaž PILJUH

Uplaćena pomoć članova HDPZ Podružnice Karlovac za pokriće troškova izrade Spomen obilježja II Lepoglavi:

Zdenka Petović	50.00 Kn
Marija Dinter	100.00 Kn
Božo Kovačević	100.00 Kn
Ivan Plavetić	100.00 Kn
Nikola Gojanović	100.00 Kn
Davor Derda	100.00 Kn
Daniel Stanišić	50.00 Kn
ukupno	600.00 Kn

U spomen preminulim članovima

Vinko Marinović

1928. - 2005.

Marija Špejić

1923. - 2005.

Stjepan Kukuruzović

1958. - 2005.

Marija Kuburdžić

1918. - 2006.

HDPZ Podružnica Požega

REVOLUCIONARNI LIK I DJELO STJEPANA JAVORA

O sedamdesetoj obljetnici mučeničke smrti

Sanguis martyrum, semen christianorum. Krv mučenika, sjeme kršćana. Tako su govorili stari kršćani. Iz smrti narodnih mučenika, rađa se sloboda naroda. Zahvaljujući toj činjenici, hrvatski je narod uspio opstati u svojoj domovini i osloboditi se neprijatelja, koji su kroz tisućljeće na nj nasrtali, htijući ga podpuno iskorijeniti, a njegovu zemlju sebi prisvojiti. Među istaknutijim mučenicima, koji su iz naraštaja u naraštaj svjesno žrtvovali svoj život, da bi

Piše:

Ivan GABELICA

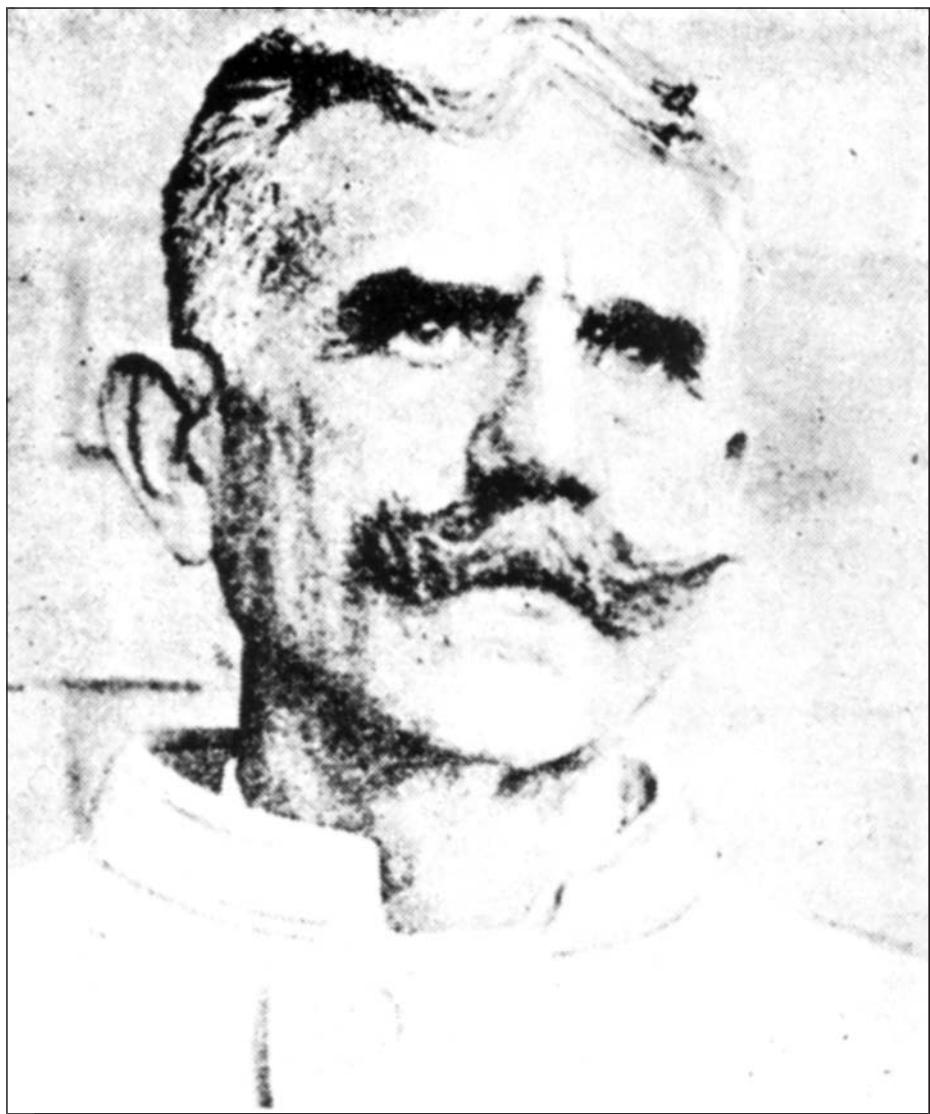
Hrvatska mogla živjeti, bio je Stjepan Javor.

Javor je rođen u Brinju, u Lici, 27. studenoga 1877. godine. On nije završio visoke škole, imao je formalno samo četiri razreda pučke škole, ali je svojim životom i radom pokazao, što može bistar, moralno neiskvaren i marljiv seoski

mladić postići. Do svoje šesnaeste godine ostao je na selu, živeći tipičnim seljačkim životom svoga kraja, a onda je krenuo u svijet u potrazi za poslom. Radio je fizičke poslove u Austriji, Mađarskoj, Češkoj, Srbiji i Rumunjskoj. Radeći, učio je i sticao naobrazbu, kako gospodarsku (trgovina i poduzetništvo), tako i političku. Godine 1913. vratio se je u Hrvatsku, a od 1920. stalno živi u Zagrebu. Ušteđenom glavnicom otvara trgovinu vatrogasnog opremom i posluje sa svim hrvatskim krajevima, uključivši i Bosnu i Hercegovinu. Tako postaje poznat i ugledan čovjek u hrvatskom narodu, osobito u gradu Zagrebu.

Politički put Stjepana Javora

Nastanjivanjem u Zagrebu, Stjepan Javor se djelatno uključuje u politiku. On o tomu na glavnoj raspravi pred Sudbenim stolom u Zagrebu, koji odgovara sadašnjem Županijskom sudu, 18. svibnja 1931. kaže: »Ja sam pripadao Stranci prava od 1920. godine, a inače sam kao sin staroga stekliša (pravaša – op.I.G.) simpatizirao sa Strankom prava od malih nogu» (1). Ta Stranka prava, odnosno punim imenom Hrvatska stranka prava, kako se je tada nazivala Čista stranka prava, bila je iznimka među ostalim hrvatskim političkim strankama. Odbacujući dosljedno jugoslavenstvo i sveslavenstvo, čvrsto je stajala na čistom hrvatskom stajalištu i svom svojom djelatnošću zalagala se je za uspostavu nezavisne hrvatske države. Na tomu programu okupljala je i radnike i seljake, ali i najbriljantnije hrvatske intelektualce onoga vremena, kao što su dr. Mile Budak, prof. dr. Milan Šufflay, prof. dr. David Karlović, prof. dr. Fran Milobar, prof. dr. Bare Poparić i drugi. Ali Javor, vidjeli smo, ističe ne samo, da je u Hrvatsku stranku prava stupio 1920., nego i da je «kao sin

Stjepan Javor

staroga stekliša» s njom simpatizirao «od malih nogu». Dakle, pravaštvo je za nj ne samo osobno uvjerenje, nego i obiteljska tradicija, predaja otaca, s kojom je on od rođenja srastao i kojoj se ni pod kakvim okolnostima ne smije iznevjeriti. I zaista se nikada nije iznevjerio.

Zbog svoga tako odlučnoga držanja u obrani hrvatske narodne samobitnosti i državne nezavisnosti, spremnosti na žrtvu, osobnoga poštenja i nadarenosti, Javor je ubrzo postao vrlo ugledan u pravaškim političkim redovima. Zato je bio biran za predsjednika Građanskoga kluba Hrvatske stranke prava i oblasnoga zastupnika za oblast Zagreb. Kao istaknuti pravaš, u godini 1927. i 1928. u više je navrata javno nastupao u Zagrebu, s poznatim pravaškim imenima (Pavelić, Budak, Milobar, Karlović i sl.), i tumačio politička stajališta Hrvatske stranke prava (2). U svomu političkom

radu postao je blizak suradnik dr. Ante Pavelića, koji je stvarno bio glavni politički čimbenik u toj političkoj stranci, iako je formalno bio njezin podpredsjednik. O njegovu je radu Javor imao izvanredno povoljno mišljenje. To proizlazi i iz njegovih riječi, koje je, kako piše «Hrvatsko pravo», izrekao 1. siječnja 1928., čestitajući Paveliću u ime Građanskoga kluba Novu godinu, prema kojima on «drži, da će rad g. dr. Pavelića, koji je tako rekući poslijeprevrata (1918. – op.I.G.) uskrisio Stranku prava, doživjeti i podpuni uspjeh i slobodu hrvatskog naroda, pa mu zato želi sretno novo ljeto» (3). Ove riječi, ali i drugi dokazi, demantiraju tvrdnje Eugena Dide Kvaternika i njegovih prijatelja, prema kojima je početkom listopada 1927. u Hrvatskoj stranci prava stvarno, iako ne i formalno, nastao raskol, jer su na sjednici Vijeća te stranke Pavelić, Budak, David

Karlović i još neki predlagali, da Pavelić kao zastupnik sudjeluje u radu beogradske Narodne skupštine, dok su se tomu Milobar, Javor i Branimir Jelić odlučno protivili, pa je pobijedilo stajalište Pavelićeve skupine samo s četiri glasa većine (4). Po tomu bi ispalo, da Javor nije odobravao Pavelićevu politiku, što on sam, vidjeli smo, izričito poriče. Branimir Jelić ništa ne piše o ovomu događaju, ali Pavelića naziva motorom svih njihovih revolucionarnih podhvata (5), pa time neizravno pobija Dido Kvaternika, koji svoje tvrdnje o suprostavljanju Paveliću proteže na cijelu pravašku mladež. Ali o sjednici Vijeća Hrvatske stranke prava, koja je održana 3. listopada 1927., na kojoj se je raspravljalo o Pavelićevu sudjelovanju u radu beogradske Narodne skupštine, izvjestilo je i «Hrvatsko pravo». Kako ono izvješće, nakon rasprave je «velikom većinom zaključeno, da zastupnici

II. sabor Saveza hrvatskih pravaških republikanskih omladina - 2. rujan 1928.

Marko Hranilović

izabrani na listini «Hrvatskoga bloka» (Trumbić i Pavelić – op. I.G.) imadu izvršavati dobiveni mandat i vršiti parlamentarni rad», a nigdje ne spominje, da je Javor uopće sudjelovao u raspravi o toj stvari (6). Dakle, tvrdnje Dide Kvaternika o Javorovu suprostavljanju Pavelićevoj politici, odnosno o njihovom političkom razmimoilaženju, puka su izmišljotina taštoga i politički uvrijedjenoga čovjeka.

Radićeva politička kapitulacija, kojom je on godine 1925. priznao Vidovdanski ustav, teško se je dojmila, praktički, cijelog hrvatskog naroda. Hrvatska stranka prava, koju, već je rečeno, stvarno predvodi dr. Ante Pavelić, shvatila je, da hrvatskomu narodu dolaze još teži dani i da se treba pripremati za ilegalni rad, pa čak i za oružanu borbu. S tim pripremama započeto je još prije lipanjskoga atentata na hrvatske narodne zastupnike. Uspostavljaju se političke sveze s inozemnim državama, s predstavnicima potlačenih naroda u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (Macedonci, Albanci i Mađari) i pojačava rad s mladeži, koja treba činiti glavnu okosnicu u borbi hrvatskoga naroda za slobodu. Pravaška sveučilišna mladež bila je organizirana u Hrvatskom akademskom pravaškom klubu «Kvaternik» i pod vodstvom Branimira Jelića naglo se je širila među sveučiliš-

nom mladeži, a od 1926. proširila je svoje djelovanje i na srednjoškolsku mladež. Nešto prije toga organizirana je i građanska i Hrvatska pravaška radnička mladež. Na čelu te pravaške radničke mladeži bio je Stanko Hranilović do svoga odlaska u emigraciju 13. svibnja 1928. (7). Nakon toga vodstvo te mladeži su preuzeли Marko Hranilović, mlađi brat Stankov, Mijo Babić i Matija Soldin (8). Unutar te mladeži osnivane su ilegalne petorke, a jednu od tih petorki sačinjavali su Marko Hranilović, Mijo Babić, Matija Soldin, Zvonimir Pospišil i Dragutin Križnjak (9). Prema iskazu Antuna Hercega, što ga je dao na glavnoj raspravi, na čelu te petorke, kako mu je pričao Gustav Perčec, stajao je Marko Hranilović (10). Ta hrvatska revolucionarna mladež se je već od 1927. godine počela ilegalno naoružavati, predviđajući da dolaze dani, kada će se hrvatski narod samo oružanom borbom moći oslobođiti srpskoga jarma. Jasno je, da pravaška mladež nije ove podhvate poduzimala sama na svoju ruku, nego sa znanjem vodstva Hrvatske stranke prava ili barem jednoga njegova dijela. Naime, Hrvatska stranka prava je imala pročelnika za rad s mladeži, a taj pročelnik bio je Stjepan Javor. Na glavnoj raspravi Marko Hranilović ga naziva delegatom, «koji je kontrolirao rad omladine, dolazio na sastanke, predavanja itd.». Javorov iskaz je na toj istoj glavnoj raspravi nešto drugačiji, pa tvrdi, «da sa radničkom pravaškom omladinom nije bio u vezi», ali da je bio «sa strane vodstva određen pročelnikom omladine i gledao je, da sva pravaška omladina zajednički radi» (11). Dakle, on je koordinirao rad sve pravaške mladeži, njegove ovlasti bile su čak i šire nego što bi to proizlazilo iz Hranilovićeva iskaza, pa je sigurno bio upućen i u cijelokupni ilegalni rad te mladeži i bio jedan od najpovjerljivijih ljudi u stranci.

Prepreme za oružanu borbu

Lipanjski atentat i događaji, koji su iza njega slijedili, jasno su pokazali, da su pravaške procjene razvitka političke situacije u Hrvatskoj podpuno ispravne,

pa je još odlučnije nastavljeno s ilegalnim organiziranjem i naoružavanjem. Radi pripreme za oružanu borbu Pavelić je, zajedno sa skupinom najpovjerljivijih političkih suradnika, pokušao u listopadu 1928. osnovati «Hrvatski domobran», kojemu bi tobože bila zaduča, «da razvija tjelesno i duševno zdravlje svojih članova». To je bio fiktivni cilj, sadržan u njegovim pravilima, koja su bila priložena uz zahtjev državnim vlastima, da odobre rad društva. No, prema njegovim stvarnim, ali prikrivenim ciljevima, «Hrvatski domobran jest hrvatska narodna državotvorna organizacija, koja radi svim sredstvima na tome, da se uspostavi posve samostalna i Nezavisna Država Hrvatska, na cijelom hrvatskom narodnom i povjesnom području» (12). Naravno, jugoslavenske vlasti su očito prozrele ovu namjeru, pa nisu dopustile osnivanje «Hrvatskog domobrana», te su Pavelić i njegovi suradnici počeli 16. studenoga 1928. izdavati povremenik pod istim imenom. Među tim najpovjerljivijim Pavelićevim suradnicima, s kojima je sastavljao ustav i pravila rada «Hrvatskoga domobrana», bili su Stjepan Javor, Gustav Perčec i Gabrijel Kruhak (13).

Dalji događaji razvijali su se strjelovitim brzinom. Kralj Aleksandar Karađorđević je 6. siječnja 1929. ukinuo Vidovdanski ustav, oduzeo narodu sva politička prava i slobode, svu vlast preuzeo u svoje ruke i proglašio osobnu diktaturu. Političke stranke su bile raspuštene, a sama upotreba hrvatskoga imena bila je zabranjena. Pavelić i njegovi suradnici već sutradan su odgovorili na taj kraljev nasilnički čin. Dana 7. siječnja iste godine u Zagrebu je, kako se tvrdi u literaturi, osnovan tajni Ustaški pokret, koji je protiv srpske diktature odpočeо borbu oružanim putem. Među njegovim osnivačima bio je i Stjepan Javor. Da ne budu uhićeni, Hrvatsku su odmah iza toga napustili Branimir Jelić i Gustav Perčec i emigrirali u Austriju, a onda je to zbog istih razloga 19. siječnja 1929. učinio i dr. Ante Pavelić, koji je bio neosporni vođa Ustaškog pokreta. Kako piše sam Pa-

velič, u slučaju da njemu bude onemogućeno stajati «u izravnoj vezi sa središnjicom u Zagrebu» bilo je određeno, «da Stipe Javor, jedan od najaktivnijih članova naše stare Starčevićeve stranke, čovjek četrdesetih godina, veliki rodoljub i borac», održava s njim vezu i da ga zamjenjuje. Na drugom mjestu naziva ga prvakom «pokreta u domovini». Branimir Jelić mu pripisuje nešto skromniju ulogu, pa ga naziva «naš pouzdanik za grad Zagreb» (14). Ovo nije rijedka pojавa u memoarskoj literaturi, da dva pisca o istom događaju ili osobi različito pišu, jer oni pišu na temelju pamćenja, a u tomu su neke pojedinosti zaboravili. Stoga nas ne smiju iznenaditi stanovite razlike u prikazivanju Javorove uloge u Ustaškom pokretu. U svakom slučaju, Stipe Javor je bio povezan s ustaškim prvacima u emigraciji.

I tako je protiv jugoslavenske velikosrpske vlasti započela oružana borba, za koju su pravaši već nekoliko godina sazrijevali i pripremali se. U toj borbi bili su odlučni i spremni na najveću žrtvu. Cilj im je bila slobodna i nezavisna hrvatska država. Kako tvrdi Antun Herceg, jedan od suoptuženih i osuđenih u kaznenomu postupku protiv Marka Hranilovića, Matije Soldina i Stjepana Javora, «Perčec mu je već u prvoj polovini lipnja god. 1928. govorio, da je potrebno, da se Hrvati organiziraju, da se slože sa svim neprijateljima Srba u cilju slobodne Hrvatske». Stjepan Javor je optužen i osuđen, između ostalog, i zato što je Stjepanu Horvateku, također jednomu od suoptuženih i osuđenih, govorio, «da nešto treba poduzeti, ako se hoće riješiti ove gamadi (velikosrpske vlasti – op.I.G.), jer bez krvavih gaća nema slobode» (15). Na zločine srpskih vlasti ustaše su odgovarale atentatima na istaknute ličnosti režima, na oružničke i redarstvene postaje i sl. Dana 22. ožujka 1929. u večer u Zagrebu je, u Deželićevu prilazu, ustrijeljen Toni Schlegel, ravnatelj dioničkoga društva «Jugoštampa», mason i Jugoslaven, za kojega se držalo, da je po njegovu savjetu uvedena šestosiječanska diktatura. Zagrebački grado-

načelnik dr. Stjepan Srkulj je na sjednici gradskoga zastupstva 23. svibnja 1929. izvijestio, da će kralj Aleksandar uskoro posjetiti Zagreb i odsjeti u dvorcu Brezovici. Ocijenivši, da bi taj posjet bio politički štetan za hrvatski narod, ustaše su odmah, čim su saznale za kraljev dolazak, podmetanjem paklenih strojeva oštetile mostove na cesti, koja ide prema Brezovici, pa se je kralj uplašio i nije došao u Zagreb. U noći između 5. i 6. kolovoza 1929. ustaše su također podmetnule eksploziv pod zgradu vojarne Savske oružničke pukovnije u Zagrebu, Branimirova broj 19, i izazvali paniku i štetu većih razmjera. To su samo neki od podhvata, što su ih ustaše poduzele, a koji su svijetu jasno govorili, da Hrvatska još uvijek nije pokorena i da će borba biti teška i krvava. Radi dobivanja oružja i uputa za dalji revolucionarni rad Marko Hranilović i još neki njegovi suborci u više su se navrata sastajali s ustaškim prvacima, naročito s Perčecom, u inozemstvu. Početkom ožujka 1929. Javor je posjetio Pavelića u Beču, kojom zgodom ga je izvijestio o stanju Ustaškog pokreta u domovini i primio upute za dalji rad. Javor se je u inozemstvu sastao i s Jelićem (16).

Hapšenje i suđenje

Naravno, jugoslavensko redarstvo je pratilo sve sumnjive osobe, a takvi su bili svi oni, koji su se prije proglašenja diktature isticali hrvatskim radom i mišljenjem. U takve su svakako spadali Javor, Hranilović, Soldin i ostali glavni optuženici u kaznenomu postupku, koji se je vodio protiv njih, pa su bili i uhićeni. Javor je uhićen 31. listopada 1929., a isto tako i Hranilović i Soldin. U zatvoru su bili strahovito mučeni i izjavu su davali pod prisilom. O mučenju Stjepana Javora već je pisano u «Političkom zatvoreniku», pa je nepotrebno opet opisivati, kako su ga mučili. Općenito se može reći, da su političke zatvorenike u zatvorima Kraljevine Jugoslavije grozno zlostavljeni. Mnogi su pod mukama izdahnuli, a bilo je slučajeva, da su mrtve bacali s 3. ili 4. kata, kako bi njihovu smrt prikazali kao samoubojstvo, što se, na primjer, učinilo godine

Matija Soldin

1929. s Husnijom Čengićem u Sarajevu ili u veljači 1930. s Josipom Poropatom u Zagrebu. Po zlostavljanju političkih uhićenika osobito je bio poznat šef zagrebačkoga redarstva dr. Janko Bedeković. Zahvaljujući snažnoj tjelesnoj građi, Stjepan Javor je uspio preživjeti do glavne rasprave torturu, kojoj je bio podvrgnut. Ali su mu i na glavnoj raspravi, iako je od uhićenja prošlo 18 mjeseci, bile po nogama rane, koje su «ispod okova curile» (17). No, mogli su ga lomiti i mučiti koliko su i kako su htjeli, ali njegov duh nikako nisu mogli slomiti. On je bio jači od njihove mržnje i zloće. Javor je ostao i u patnji vjeran svojim idealima. U tomu je njegova veličina. Isto se može reći i za Hranilovića i Soldina. To je pojava, koju redovito susrećemo i kod drugih ustaških revolucionaraca, koji za svoje uvjerenje odlaze u smrt ili na doživotnu robiju bez suze u oku (Oreb, Begović, Pospišil). Što znači Titovo teatralno držanje pred sudom u usporedbi s ovim herojima duha? Ali Titovo se držanje reklamira, a o ovim se hrvatskim rodoljubima i herojima i u hrvatskoj državi šuti.

Javoru, Hraniloviću, Soldinu i ostalim optuženicima suđenje je započelo 4. svibnja, a završilo 22. lipnja 1931. godine. Ušavši u sudnicu, na početku glavne rasprave, Javor je, na zaprepa-

štenje sudskega vijeća, klicao Hrvatskoj, što su ostali optuženici prihvatali. Dr. Ilija Jakovljević tvrdi, da je uzviknuo: «Živjela slobodna Hrvatska! Živio dr. Maček!». Novinar Vilim Peroš piše, da je povikao: «Živjela slobodna i nezavisna država Hrvatska!» (18). Što je točno uzviknuo, danas je na temelju nepotpune dokumentacije teško utvrditi. Ali jedan i drugi uzvik u onim političkim prilikama i zatvorskim okolnostima bio je herojski čin, a za jugoslavensku vlast svetogrđe, koje se kažnjava teškom kaznom. Jakovljević je bio jedan od branitelja u tomu kaznenomu postupku, pa je mogao osobno čuti, što je Javor, a za njime i ostali optuženici, uzviknuo. Maček je bio jedan od Javorovih branitelja, pa je klicanje Mačeku mogao biti i čin osobne zahvalnosti. U to vrijeme i ustaše su mislile, da se Maček bori za hrvatsku državnu nezavisnost, pa ne bi bilo ništa neobično, da mu i one kliču kao jednomu od narodnih vođa. To bi sve govorilo u prilog, da je istinita Jakovljevićeva tvrdnja. Ali pod pojmom slobodna Hrvatska Maček i Hrvatska seljačka stranka su mislili na hrvatsku autonomiju unutar Jugoslavije, pogotovo nakon 1936. godine, kada je to Jakovljević pisao. Jakovljević, koji je kasnije završio u partizanima, bio je u to vrijeme član Hrvatske seljačke stranke, pa je imao interesa Javorov golemi moralni kapital iskoristiti za tu stranku. Nasuprot tomu, ustaše su se uvijek služile izrazima nezavisna Hrvatska, nezavisna država Hrvatska ili slobodna i nezavisna država Hrvatska, da bi time naglasili, da ne će nikakvu ni federaciju ni konfederaciju u okviru Jugoslavije, nego podpuni raskid svih državnopravnih sveza sa Srbijom. To je pravaška duhovna baština, koja je bila sastavni dio Javorova bića. Stoga je nezamislivo, da on kao pravaš i ustaša ne bi upotrijebio baš te izraze i da ne bi klicao, kad se je već odlučio na taj junacički čin, i dr. Anti Paveliću, kojem su ustaše bile fanatično odane. Zato držim, da je istina ono, što Vilim Peroš piše. Javor je mislio hrvatske državne nezavisnosti bio dosljedan na cijeloj glavnoj raspravi i za cijelog svog života. Kad

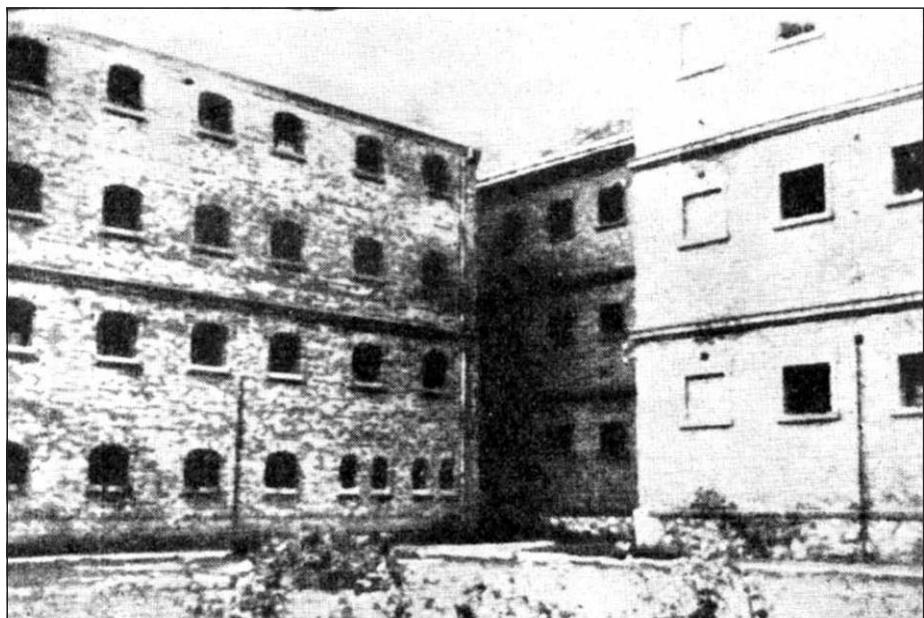
ga je predsjednik sudskega vijeća pitao, čiji je državljanin, Javor, a isto tako i Hranilović i Soldin, je odgovorio: «Ja sam državljanin države Hrvatske!» (19). To je značilo, da oni ne priznaju nikakvu Jugoslaviju.

Sudska osuda objavljena je 30. lipnja 1931. Marku Hraniloviću, iako je u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio maloljetan, i Matiji Soldinu izrečena je smrtna kazna vješanjem. Obješeni su 25. rujna 1931. u dvorištu Sudbenog stola, današnjeg Županijskog suda, u Zagrebu. Ostali su osuđeni na ukupno 114 godina i šest mjeseci robije. Stjepan Javor je pak osuđen na 20 godina robije. Stol sedmorice je potvrdio ove drastične osude, nad kojima se je hrvatska javnost zgražala. I dok su Hranilović i Soldina vješali, Javor je, a tako i drugi osuđenici, koji zbog duljine kazne nisu pušteni iz pritvora, upućen u okovima u kaznionicu u Lepoglavi, a kasnije je premješten u Srijemsку Mitrovicu. Ukratko bi se moglo reći, da je osuđen zbog svoga sastajanja s Pavelićem u inozemstvu i primanja preko Hranilovića uputa od Perčeca, u svrhu poduzimanja ilegalnih podhvata za odcjepljenje Hrvatske iz sastava Jugoslavije; zbog primanja oružja i njegove raspodjele drugim osobama i zbog nagovaranja drugih osoba, da se priključe borbi, koju vodi dr. Ante Pavelić, kao i da sprječe kraljev dolazak u Zagreb (20).

Javorova smrt

Javor je i u kaznionici nastavio s borbotom za ljudska prava, u ovomu slučaju za prava osuđenika. Zbog toga je bio stalno zlostavljan, pa je u više navrata štrajkao glađu, te je njegovo nekad snažno tijelo tako oslabilo, da je nakon jednoga takvoga štrajka obolio od upale pluća i umro 27. ožujka 1936. u kaznionici u Srijemskoj Mitrovici. Zbog svoje žrtve i čistoće svojih ideała još za života postao je legenda hrvatskoga naroda. Nakon mučeničke smrti bio je to još i više. Njegova smrt je opet ujedinila, makar i prolazno, praktički cijeli hrvatski narod. I dr. Vladko Maček, iako se je već javno politički razišao s ustašama, uputio je hrvatskomu narodu pisanim putem sućut zbog smrti toga borca-mučenika za slobodu Hrvatske, kako to stoji u sažalnici. Javorovo mrtvo tijelo pokopano je 30. ožujka 1936. na Mirogoju, u arkadama, u istu grobnicu u kojoj počivaju Stjepan Radić, Pavao Radić, dr. Đuro Basariček i dr. Milan Šuflay. Na njegovu pogrebu skupilo se je preko 100 000 građana, koji su mu iskazali počast. Na žalost, redarstvo je pučalo na mirne građane, pa je više osoba što teže što lakše ranilo, a Dragutin Kraljić, 17-godišnji radnik, od zadobivenih ozljeda sutradan je umro (21).

Javorova smrt nije bila uzaludna. Iz njegove krvi i krvi njegovih suboraca

Zatvor u Srijemskoj Mitrovici

Hrvatski nacionalisti na robiji

stvorena je nakon 839 godina, pod vodstvom dr. Ante Pavelića, Nezavisna Država Hrvatska. Površinom je bila veća nego što je hrvatska država ikada bila u povijesti. Bez nje, iako je tuđinskom silom srušena u Drugom svjetskom ratu, ne bi četrdeset pet godina kasnije bilo Republike Hrvatske. Dakle, u temelje Republike Hrvatske ugrađene su i kosti Stjepana Javora. Ali ta država ne odužuje se Javoru za njegovu žrtvu. U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj postojale su ulice u spomen Javoru. Uspomena na nj se je častila. Na primjer, današnja Praška ulica u Zagrebu zvala se je Javorovom. Ali zato u Republici Hrvatskoj postoje ulice i trgovi Josipa Broza Tita, Otokara Keršovanija, Andrije Žaje, Božidara Adžije i drugih osoba, koje su i načelno bile protiv hrvatske države.

Bilješke:

1. «Jutarnji list», Zagreb, 19.5.1931., str.4.
2. Dr. Ante Pavelić: Putem hrvatskog državnog prava, prir. Višnja Pavelić, Buenos Aires – Madrid, 1977., str. 202., 215., 224 i 362.
3. Isto, str. 270., i «Hrvatsko pravo», Zagreb, 7.1.1928., str. 2.
4. Eugen – Dido Kvaternik: Sjećanja i zapožanja 1925.- 1945., prir. dr. Jere Jareb, Zagreb, 1995., str. 111.- 112.
5. Branimir Jelić: Političke uspomene od jeseni 1923. do proljeća 1948., u knjizi Političke uspomene i rad dra Branimira Jelića, prir.dr. Jere Jareb, Cleveland, 1982., str. 23.
6. «Hrvatsko pravo», Zagreb, 8. 10. 1927., str. 1.
7. HDA, Fond 397 – Državno nadodvjjetništvo, Kns, gl. Broj 163/1931., kutija 252 – Kazneni postupak protiv Marka Hranilovića i dr., str. 28., i Marija Hranilović: Moja su braća dala živote za Hrvatsku!, «Politički zatvorenik» br. 58, Zagreb, siječanj 1997., str. 10.
8. HDA, Fond 397 – Državno nadodvjjetništvo, Kns, gl. Broj 163/1931., kutija 252 – Kazneni postupak protiv Marka Hranilovića i dr., str. 28.
9. Marija Hranilović, nav. dj., str. 10.
10. HDA, Fond 397 – Državno nadodvjjetništvo, Kns, gl. Broj 163/ 1931., kutija 252 – Kazneni postupak protiv Marka Hranilovića i dr., str. 27.
11. Isto, str. 28. i 46.-47.
12. Mijo Bzik: Ustaški pogledi, Zagreb, 1944., str. 30. – 32.
13. Ante Pavelić, nav. dj., str. 384.
14. Ante Pavelić: Doživljaji II, Zagreb, 1998., str. 214. – 215. i 253., i Branimir Jelić, nav. dj., str. 37.
15. HDA, Fond 397 – Državno nadodvjjetništvo, Kns, gl. Broj 163/1931., kutija 252 – Kazneni postupak protiv Marka Hranilovića i dr., str. 6. i 26.
16. Isto, str. 46. – 47., i Ante Pavelić, nav. dj., str. 214. – 215.
17. Marija Hranilović, nav. dj., str. 12
18. Ilija Jakovljević: Mučeništvo i slava Stjepana Javora – Robijaš u hrvatskom Panteonu, «Evolucija» 4/1936., br. 6.-8., str. 348., i Vilim Peroš: Dvije smrtnе osude vješanjem i 116 godina robije, «Ustaša» br. 12, Zagreb, 1943., str. 6.
19. Isto, str. 6., Ilija Jakovljević, nav. dj., str. 348.
20. HDA, Fond 397 – Državno nadodvjjetništvo, Kns, gl. Broj 163/1931., kutija 252 – Kazneni postupak protiv Marka Hranilovića i dr., str. 6.
21. Rudolf Horvat: Hrvatska na mučilištu, Zagreb 1942., str. 570.-571.

SJEĆANJE IZ ŽIVOTA

Ratno doba

Rođen sam 11. rujna 1924. godine u Bosanskoj Gradišci, u brojnoj obitelji. Otac je radio kao pekar u Bosanskoj Gradišci do 1929. godine, kada je morao napustiti obrt, te je dobio posao kao noćni čuvan na pilani «Našićka» u Gornjim Podgradcima. Bili smo u Gornjim Podgradcima do 23. listopada 1941. godine, kada su partizani, koji su došli iz Kozare, zapalili pilanu. Radnici koji su većinom bili Hrvati, su bježali u Bosansku Gradišku, a poslije na sve strane kako se koji snašao. Toga dana kada je pilana zapaljena, partizani su uzeli neke ljude i odveli ih u šumu Kozaru te se više za njih nije čulo. Govorilo se da su ih ubili. Isti dan su opljačkali radnički magazin s hranom, koju su natovariли na šumski vlak i odvezli u Kozaru. Kada smo došli u Bosansku Gradišku bili smo kao izbjeglice, bijedni i bez svega. Hranu smo dobivali na kazanu u Domu kulture, dok se nismo snašli za posao i stan. Ja sam dobio posao u trgovini jer sam imao završen zanat. Radio sam kao pomoćnik do 12. svibnja 1943., kada sam mobiliziran u Hrvatsko domobranstvo. Raspoređen sam u Koturašku bojnu koja je bila u Slavonskom Brodu. Bili smo u vojarni Bana Petra Berislavića. Nakon vojne obuke išli smo biciklima, koturima, na osiguranje oko Slavonskog Broda. Davali smo stražu pred zapovjedištvom zbornog područja, nedaleko od vojarne. U vojarni smo imali kapelicu i misu svake nedelje. U svibnju su bile svibanjske pobožnosti. Dobio sam od svećenika sliku, mali format, Gospe Bistričke s molitvom «Spomeni se». Sliku sam držao u novčaniku, a imam je i danas nakon 61 godine. Molitvu «Spomeni se» molio sam svaki dan, a doživio sam razna dobročinstva. Prvo, što sam ostao živ kroz rat i Križni put, kao i druge nezgode. Kod pretresa nakon zarobljavanja nisu mi našli novčanik u kojem je bila Gospina slika. Ni kod drugih pretresa u logoru nisu našli sliku.

U vojarni smo imali noćne vježbe, kada su neprijateljski zrakoplovi prelijetali preko nas. Nakon završene obuke moju satniju su prebacili u Bosanski Brod, kod pristaništa u drvene barake, koje su bile preko puta željezničke stanice. Mislim da je već bila 1944. godina, kada su američki zrakoplovi, tvrđave, često prelijetali pre-

Piše:

Marijan JURIŠIĆ

ko naše zemlje. Jedne nedelje, kada smo došli iz crkve u barake, naišli su zrakoplovi i bacili bombe na Bosanski Brod, željezničku stanicu i rafineriju. Bombe su padale nedaleko od naših baraka, tako da su zbrisale kavanu, slastičarnu, kiosk sa tiskom i kino-salu. Strašno je bilo, ruševine na sve strane, mrtvi i izgorjeli ljudi. Nas su iz baraka poveli da pomažemo unesrećenima i zatrpanima pod ruševinama. Odmah su nas rasporedili na stražu kod kuće i raznih objekata, da čuvamo dok ne dođe vlasnik, jer je bilo lopova koji su koristili tuđu nesreću. Drugi dan je naišla veća formacija tvrđava i odmah bacila bombe. Kod kuće gdje sam bio, došao je vlasnik i rekao-Sinko, bježi u polje-što sam ja i učinio, jer su bježali i mnogi časnici i civili. Ovo bombardiranje se ponavljalo u više valova, tako da je tama kao gusta magla pala po Brodu. Ruševine i jaci na sve strane, bilo je puno mrtvih. Željeznička stanica je bila sva uništена, kao i vagoni puni žita, što su išli u Hercegovinu. Taj su dan pogodili i naše barake, jedna je bomba pala usred barake u moju sobu i hvala Bogu da sam bio na straži dalje od bolnice i tako ostao živ. Bilo je još slučajeva gdje sam za malo stradao,

ali Gospa me čuvala. Moje kolege koji su još bili u krugu nastambi bježali su na ledinu prema rijeci Savi. Neki su i stradali jer su ih bombe ubijale ili bacale u Savu.

Pošto su nam barake uništene, nas su prebacili u selo Gromočnik blizu Slavonskog Broda. Smješteni smo u barutne magazine koji su bili prazni. Opet je moja satnija davala osiguranje oko Slavonskog Broda. Zrakoplovi tvrđave skoro svaki dan su prelijetali preko nas za Mađarsku. Jednoga dana velike formacije preletjele su preko brodskog vinogorja, kao da idu za Mađarsku (varali su protuzrakoplovne bitnice koje su branile Brod). Nakon malo vremena sve su se formacije vratile na Slavonski Brod i bacile velike količine bombi. Brod je bio strašno uništen i bilo je puno žrtava. Tukli su prometni čvor za Bosnu, tvornicu vagona i cijeli grad. Noću su tukli rafineriju u Bosanskom Brodu. Dani su prolazili na straži i bježanju od bombi. Iako smo bili par kilometara udaljeni od Broda, geleri su padali i na nas. Partizani nas nisu napadali, već su širili svoju propagandu i pozivali da se ide k njima. Ranije su napali naše osiguranje kod jedne protuzrakoplovne bitnice, koju su po danu zauzeli i preobukli se u domobrane. Naši su prevaru brzo otkrili i nisu se dali zarobiti. Znam da je jedan narednik s manjom grupom domobrana otišao u partizane.

Bosanska Gradiška - pontonski most na Savi

Kada je počelo povlačenje bio sam u koloni koja je išla od Banja Luke, pokraj Zagreba, prema Samoboru. Na granici prema Sloveniji kolona u kojoj sam bio išla je prema Zidanom Mostu. Kada smo došli u Zidani Most, tamo je bilo puno vojske i civila. Malo dalje bila je njemačka vojska koja je odmarala i čekala predaju partizanima. Partizana još tu nije bilo. Kako sam poslije čitao, 15.000 njemačkih vojnika završilo je bijedno unatoč velikom naoružanju koje su imali, a mogli su prijeći u Austriju. Tako su i naši časnici povjerivali partizanskim lažima, pa su ih poubijali.

U zarobljeništvu

U Zidanom Mostu bio je vlak pun hrane, odjeće i novaca. Neki vojnici su uzimali nova odijela, a ja sam uzeo u torbicu nešto dvopeka (ciboka), malo šećera i margarina u jednoj kutijici i to mi je pomoglo da preživim. Odijelo sam imao domobransko-hrvatsko i to sam donio u zarobljeništvo kod Engleza. Od Zidanog Mosta kolona domobrana, koju je vodio domobranski pukovnik (ne znam mu imena), krenula je sa ceste u brda. Dosta smo hodali pa smo došli na cestu u Sloven-Gradec. Tu smo malo stali i odmorili. U Sloven Gradecu su bile neke seoske straže od starijih ljudi, ali nas nisu smjeli dirati. Opet smo nastavili put u brda, vrijeme je bilo kišovito, ružno, pa smo u brdu malo zastali. Kada smo se spustili na cestu, već smo bili prešli austrijsku granicu i cestom išli prema Klagenfurtu. Sada su partizani napadali

začelje kolone. Znam da smo došli blizu rijeke Drave i da je nizvodno bio drveni most koji su Englezi zapalili, ali je vojska nekako prelazila. Ja sam bio sa našim domobranima iz sela Gornji Varoš kod Strare Gradiške koji su ranije bili na pontonskom mostu kao opkopari. Nedaleko od nas bila je željeznička pruga i naši ponotoneri su vidjeli vlak koji je stajao. U vlaču je bilo gumenih čamaca, od kojih su moje kolege prisvojili dva. S tim smo čamcima prešli Dravu i predali se Englezima (našim neprijateljima). Oni su odmah uzeli oružje, koje smo bacali na veliku hrušu. Sada nismo ni vojnici ni civili. Bili smo u nekoj šumici (gaju) uz rijeku Dravu, čekajući što će biti s nama. Dobili smo od Engleza 1 kilogram kruha na desetoro ljudi i ništa više. Kupili smo po gaju puževe, kojih je bilo poslije kiše i pekli ih na vatri. Ne sjećam se koliko dug smo ovdje bili, kada se pronio glas da idemo u Trst. Dočekali smo to sa veseljem, jer smo se nadali da će nam biti bolje.

Došli su engleski kamioni, u koje smo se popeli koliko nas je moglo stati, 20-30 vojnika. Rekli su nam da nas voze za Trst, a dovezli su nas na željezničku stanicu Sv. Marija i utovarili u G kola (stočna). Dok smo se pitali šta će biti s nama, došla su neka vozila i, kako smo čuli, 6 hrvatskih generala. Njih su utovarili u naš vlak. Kada su nas zatvorili u vagonima, rekli su idete tu i tu, što je bila prevara engleskog zapovjednika koji nas je izručio partizanima.

Došli smo u Kranj noću. Na željezničkoj stanicu odmah su nas preuzeли partizani i u koloni dotjerali u logor. U logoru smo prenoćili, a ujutro su nam dali neko varivo. Naredili su nam da se postrojimo u kolonu. Straža je bila oko nas. Krenuli smo pješice prema Ljubljani. Ljudi su bili gladni i iscrpljeni pa su padali i izostajali. Mi koji smo bili u sredini kolone čuli smo pucanje cijelim putem. Kažu da su partizani ubijali sve koji su pali i izostajali. Došli smo u logor Šent Vid kod Ljubljane. Logor je bio pun vojnika raznih rodova vojske. Glad je bila tolika da je pojedena trava, a i lišće sa lipa u krugu logora. Nismo dugo bili u tom logoru, kada su zvali da se postrojimo po rodovima vojske. Ovdje je bilo domobrana, ustaša, četnika, čerkeza i dr. Mi smo domobrani odmah odvojeni i upućeni na izlaz iz logora da idemo u G kola, koja su postavljena za nas. Sjećam se neugodnosti koje je imao jedan domobranski vodnik, kada ga je jedan ruski vojnik, Čerkez, koji je bio za Nijemce, a u logoru se preobukao u partizana, tražio da mu vodnik da svoje čizme, što on nije htio. Kada smo izlazili iz logora, tada je ovaj Čerkez, sada partizan, dočekao vodnika i naredio mu da skine čizme. Mi smo išli u vagone, a vodnika nisam više vidi, da li je preživio ne znam. Nas su gonili kao stoku, tako da nije bilo zastoja. Iz Šent Vida su nas vlakom u G kolima dovezli u Zagreb. Dotjerani smo u logor Prečko, gdje je bilo puno vojske. Civili su dolazili do logorske žice i pitali za svoje rođake. Nitko iz logora nije smio doći blizu žice jer je straža odmah pucala. Kasnije kada sam bio mobiliziran u 34. udarnu diviziju u Sisku, jedan me vodnik pitao gdje sam bio u logoru, a kada sam rekao u Prečkom, rekao mi je da sam dobro prošao jer su mnogi tamo stradali, ubijeni ili od dizenterije. Ne znam koliko smo bili u Prečkom, kada su nas popisali i uzeli podatke. Ja sam se sa mojim Posavcima pisao kao opkopar. Jedan dan su nas prozvali i uputili u Prekršje u neku baraku gdje je bila neka komanda. Tu su nas rasporedili u desetine, vodove i čete. Na nas deset domobrana došao je jedan partizanski deseter. Drugi dan smo išli G kolima do Turopolja, dalje je pruga bila potrgana, pa smo pješke nastavili za Sisak. U jednom selu dali su partizani ručak koji su seljaci morali donijeti do nas. Meni je to bilo neobično, a nisam bio jedan od onih koji se guraju za jelo pa nisam ništa ni dobio. Kada smo došli blizu Siska zapov-

Slavonski Brod poslije savezničkog bombardiranja

Zatvor u Savskoj ulici, Zagreb

jednik je naredio da ide glazba pred nama. Bilo je smiješno da idemo paradnim korakom kroz grad, a bili smo izmučeni i u starijim uniformama. Iz Siska smo pješice produžili za Caprag. Blizu stanice bili su prazni magazini i tu smo smješteni. Zapovjedništvo bataljona uzelo je zgrade od tvornice Drak i tu se smjestilo. V.D. zapovjednik bataljona bio je Zagrepčanin koji je bio dobar čovjek. Dao je da se njemačkim zarobljenicima, vojnicima, iz logora Viktorovac kuha palenta (kačamak, kako su onda govorili) kada su radići nešto za našu jedinicu. Mi smo mnogi dobili dizenteriju, neki su bili i u bolnici, a nisam čuo da je netko umro. Zapovjednik nas je upozorio da se čuvamo hrane jer su nam crijeva oslabila nakon gladovanja i iscrpljenosti.

Nakon izvjesnog vremena, kada smo se malo prilagodili novom smještaju, odredili su jednu desetinu vojnika da idu u Bihać, da tam razminiraju neki teren. Stradalo ih je puno od mina, te su neki završili u Sisku u bolnici. Naš je bataljon pripadao 34. udarnoj diviziji, koja je imala svoje sjedište u Sisku. U toku godine, došlo je do demobilizacije starijih godišta, pa su moji Posavci otišli kućama. Ja sam ostao i dalje u vojsci i do hapšenja u Varaždinu navršio sam 14 mjeseci u Jugoslavenskoj armiji, a dotad u domobranstvu pune dvije godine.

Uskoro je došlo do rasformiranja 34. udarne divizije, pa su nas razbacali po raznim jedinicama. Dobio sam raspored u Varaždin, u slovensku 13. udarnu diviziju. Smješteni smo u franjevački samostan,

preko puta kazališta. Imali smo političke časove i vježbe za prvomajsku paradu u Zagrebu. Poslije parade preseljeni smo u vojarnu «Zrinski» kod željezničke stanice u Varaždinu. Tu sam se upoznao s kolegama iz Petrinje i drugih dijelova Hrvatske. Malo smo razgovarali i o politici. Neki su imali vezu sa civilima u gradu, koji su rekli da su na Kalniku borci za slobodnu Hrvatsku i da se zovu križari, pa ako smo voljni da im se pridružimo u borbi protiv komunista. Dobio sam malu značku, na kojoj je pisalo: »Za Krista protiv komunista», koju su mi pronašli u novčaniku. Bilo nas je dosta iz raznih jedinica, koji smo bili voljnići ići u križare, a nismo mislili da nas itko prati, pa smo bili dosta neoprezni. Od nas vojnika glavnji je bio Jure Jajčinović iz Petrinje, koji je za vrijeme rata bio u časnicičkoj školi u Zagrebu, a sada je bio ekonom u jedinici. Našao se sa kolegom iz škole Borisom Novakom, koji je bio iz Varaždina. Boris je bio civil i veza za odlazak u križare. Jednog dana došao sam sa straže, kada me je razvodnik opet odredio za noćnu stražu. Bilo mi je krivo, pa sam malo i negodovao, a nisam ni slutio što mi se spremi. Dok sam bio na straži, moju su opremu i krevet pretresli udbaši, a onda su došli po mene. Razvodnik straže mi je uzeo oružje, a udbaš stavio lisice na ruke. Sproveden sam u UDBU, koja je bila u zgradama preko puta vojarne. Vidio sam da nas ima više uhapšenih. Ujutro su nas crnom maricom prevezli u Zagreb, u vojarnu Črnomerec. Mene su sproveli u podrum vojarne u samicu. Moji su prijatelji bili u drugim celijama. Po noći su me izvodili na ispitivanje u gornji dio. To se po-

navljalo više noći. Ispitivao me kapetan po činu, iz okolice Bosanske Gradiške. Što je pisao, ne znam, samo znam da, kada je bilo gotovo ispitivanje, po nalogu sam potpisao, a da nisam ni pročitao što. Kasnije sam saznao da sam optužen za borbu protiv naroda i države i da sam trebao dignuti barutni magazin, koji nije ni postojao, u zrak. U podrumu su imali motor-kočače koje su povremeno palili, da nas plin guši u samicama.

Nakon ispitivanja prebačeni smo u Novu Ves. Tu sam saznao da nas u grupi ima preko 30 mladića iz raznih krajeva Hrvatske i BiH. U sobi nas je bilo puno, a bio je srpanj 1946. godine. Kreveti su bili puni stjenica, da se od njih po noći nije moglo spavati. Ovdje smo čekali suđenje. Dan prije njega, sve iz grupe su nas strpali u jednu sobu, koja je sigurno bila ozvučena. Dečki su bili sretni što smo zajedno, pa su otvoreno pričali o svemu, a nisu mislili da UDBA sluša. Mi nismo ništa učinili, ali su nas teretili da smo htjeli srušiti državni poredak, kao bivši pripadnici neprijateljske vojske.

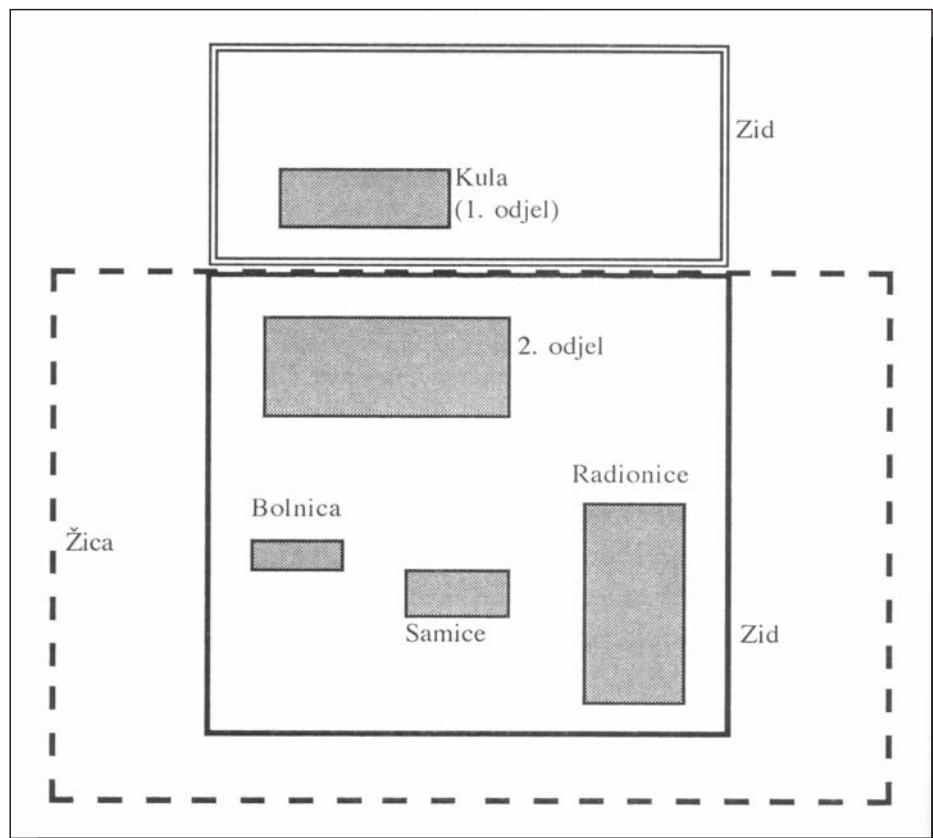
U Staroj Gradišci

Kazne su bile strašne, od jedne godine do smrtne, od koje su dvije izvršene. Ja sam dobio devet godina logora i tri godine gubitak građanskih prava. Nakon presude prebačeni smo u zatvor u Petrinjskoj ulici. Tu nisam dugo ostao, jer su nas prebacili u zatvor u Savskoj cesti. Tamo smo ležali na golom betonu. Ujutro su nas dvojicu po dvojicu vezali lisicama, i na željezničkoj stanici nas sproveli u putnički vlak. U Okučanima su nas istjerali iz vlaka. Došli smo u logor Stara Gradiška. U logoru su bila tri odjela, prvi odjel «Kula», drugi odjel «Radione» i treći odjel «Slobodnjaci» s malim kaznama. Ja sam s još nekim iz grupe određen u drugi odjel, u «Radiju», gdje sam radio tokom 1946. godine. Iduće godine svi su zatvorenici prebačeni u prvi odjel. U sobi nas je bilo oko 70, a samo jedan prozor. Nismo mogli na zahod, jer su sobe bile zaključane, pa smo nuždu vršili u kible. Kibla u početku nije imala zaslon, a bila je blizu moga ležaja, pa možete zamisliti taj smrad. Kasnije su kible bile u provizornoj kabini. Hrana u «Kuli» bila je očajna. Kisela repa, koja je već pjenila, kupus iz silosa i krastavci čije su sjemenke plivale po površini. Hrana od kuće, jako ograničena, pomogla je da se preživi. Kruha smo dobivali do 30 dkg na dan.

Na proljeće 1947. godine bila je poplava. Sava je narasla od topljenja snijega, što nam je još više otežavalo život. Nismo imali mrtvu šetnju oko «Kule», koja je trebala trajati jedan sat, a obično su dali 15 minuta, dok nije bilo vode. Kad je voda došla, bila je u dvorištu do pasa. U prizemlju «Kule» bile su bravarske radio-nice, koje su bile poplavljene. Tjerali su zatvorenike da rone i vade alat iz vode. Mene i još jednog zatvorenika, koji nismo nismo znali plivati, poštudio je milicioner iz Zagorja. U isto vrijeme dok je bila poplava uprava logora dala je srušiti katoličku crkvu, koja je bila u krugu logora, a služila je za par sela Stare Gradiške.

Sobne starješine je postavljala uprava, a to su uglavnom bili kriminalci i doušnici. Paketi koje smo dobivali od kuće su se pretresali. Mnogim zatvorenicima su nestajali odjevni predmeti. Za sitnice se kažnjavalo zabranom primanja pošte i paketa, a često i samicom. Zapovjednik logora bio je Kosak. Za njega se pričalo da je bio u Lepoglavi za stare Jugoslavije, optužen za ubojstvo. U samici se živjelo na golom betonu, a prozor je bio otvoren. Čuo sam da je jedan majstor iz stolarije, koji je u samici bio u donjem rublju, ostao bez nogu jer je promrzao. Zimi 1946. godine šestorica zatvorenika su pobegli kroz kanalizaciju, ali kako nam je komesar rekao na zboru, sve su ih uhvatili i strijeljali.

Kada je 1948. izašla rezolucija Informbiroa, kod nas se stanje malo popravilo. Tada smo sobne starješine birali sami, a i mrtva je šetnja bila malo duža. Počeli su slati kažnenike na vanjske radove. Prvi su išli na prugu Šamac-Sarajevo i probijanje tunela Vranduk. Nas, političke zatvorenike iz «Kule», uputili su na rad u Lonjsko polje u blizini Siska, kod sela Gušća. U tom selu partizani su 1945. pobili sve muškarce, jer su bili u Hrvatskoj vojsci. Cijelo selo bilo je crnini. Domaći su bili vrlo gostoljubivi prema našima. Gdje god smo dolazili na radilišta, prvo smo morali napraviti ogradu s bodljikavom žicom oko logora. Poslije su se dizale montažne barake. Trebali smo podići nasip u dužini oko 20 km koji je išao kroz šumu i oko bara i koji je trebao štititi polja od poplava. Manje bare isušivali smo kiblama iz logora, a veće motornim pumpama. Morali smo sjeći šumu i vaditi panjeve. Panjevi su bili veliki, a mi smo imali samo obične pile, sjekire, kram-

Približan tlocrt logora Stara Gradiška

pove, lopate i obične drvene tačke s drvenim kotačem. Desetina je morala iskopati 37 kubičnih metara zemlje, navesti na nasip i nabiti drvenim nabijačima. Mi smo od sela Gušća radili 10 km nasipa prema Sisku, a dalje od nas su radile zatvorenice iz Požege, sve poslove kao i muškarci. Mi smo s radilišta na povratku u logor morali ponijeti po komad drveta, koji se u logoru rezao na metre. Govorilo se da je to upravnik prodavao. Unatoč svemu, mislim da upravnik nije bio loš čovjek, jer je dozvolio da od kuće dobivamo više hrane. Mogli smo uvečer kada dođemo s radilišta skuhati što tko ima. To je upravi odgovaralo jer ako je čovjek sit, bolje će raditi. U jesen 1948., kada smo napravili nasip, pješice su nas tjerali u predgrađe Siska-Caprag, u neke barake blizu stare željezare i pruge. Tu smo počeli radove na novoj željezari. Kada smo priredili teren, monteri iz «Đure Đakovića» iz Slavonskog Broda nastavili su rad na željezari. Nas su željeznicom prevezli do Splita, gdje smo utovareni u neki brodić pod palubu. Došli smo brodom do Makarske. Logor s barakama bio je van Makarske, prema Tučepima. Na rad u Tučepu su nas vozili kamionima. U Tučepima je hotel «Jadran», koji su zatvorenici iz Stare Gradiške već ranije sagradili. To je

bio hotel UDBE. U Makarskoj smo bili cijelu zimu. Preko puta hotela izgradili smo lijepi dječji vrtić, zgradu na kat od klesanog kamenog kamenja. U kamenolomu smo vadili kamen minama. Jedan je civil postavljao mine, a mi smo kamen vozili na buduću Jadransku magistralu ispod Biokova. U kamenolomu smo radili po cijeli dan. Posao je bio težak, a ručak su nam dovozili na radilište. Kamen smo prevozili malim vagonetima. Posao je bio opasan, ali nitko nije stradao. Iako smo radili kraj mora, nakon teškog rada nije nam dopušteno da se u njemu okupamo. Desetina u kojoj sam radio u Tučepima je izgradila svinjogojsku farmu. U Makarskoj smo izgradili jedno stambeno naselje, i u siječnju 1949. sproveli kanalizaciju u more.

Na proljeće su nas iz Makarske sproveli do Splita, od kuda smo vlakom došli u Sibenik kod Slavonskog Broda na gradnju autoputa. Došli smo na otvorenu ledinu. Odmah smo udarili stupove i povezali ih bodljikavom žicom. Drugi dan su dovezene barake i majstori su počeli njihovu montažu. Jedni su određeni za kopanje bunara za vodu. Mi ostali odmah smo otišli raditi trasu autoputa. Dobili smo dinicu između mladeži i vojske. Zemlja je bila tvrda ledina, tako da se moralo kopati krampovima. Norma je bila 37 metara ku-

Nabujala Sava

bičnih na deset ljudi. Mi smo radili tako dobro da su nam, kada smo završili našu dionicu, dali dionicu mlađeži, koja se više igrala nego radila. Mi smo radili od izlaska do zalaska sunca. Kada smo završili omladinsku dionicu, dali su nam vojnu, pa smo završili i nju. Pješačili smo po 10 kilometara na jednu i na drugu stranu. Nedjeljom nismo radili na autoputu, ali su nas tjerali na Jelas na rižina polja. Rižu smo želi srovima i vezali je u snopove. Od ekonomije PIK-a dobivali smo komad kruha s masti. Kada smo završili trasu kod Sibinja, sprovedeni smo u logor Lađevac kod Okučana, gdje su prije bile zatvorenice iz Požege. Nadvožnjak na autoputu kod Slavonskog Broda i Županje radili su zatvorenici iz Stare Gradiške, kojima je bilo obećano da će ići kući kad završe radove. To je bila laž, jer su odmah išli na drugo gradilište. Mi smo izradili trasu prema Okučanima, a poslije i prema Novskoj, koje smo dovršili do jeseni. Prebačeni smo na rad u Novi Beograd na izgradnju stambenih zgrada. Ovdje smo radili i preko zime, tako da smo za Božić 1949. betonirali posebnim cementom. Radile su se zgrade na 5 katova. I ovdje smo stanovali u drvenim barakama, no hrana je bila nešto bolja. Na ovom gradilištu bilo je majstora civila, pa je bilo slučajeva bježanja zatvorenika uz pomoć tih civila. Jednog dana radio sam na petom katu zgrade koja je bila blizu ceste, a ispred nje je stražario stražar. Od jednog se čuo pucaj, pogladali smo i vidjeli da je stražar pucao. Čuli smo da je ubijen zatvorenik

koji se zvao Glas i da je bio iz Zagreba. Postrojili su nas i zaprijetili da će tako proći svaki pokušaj bijega. Kažu da Glas nije ni pokušao bijeg, nego da ga je stražar ubio u krugu gradilišta po nalogu uprave, da nas zastraše.

Iz Novog Beograda prebačeni smo u logor Bježanija kod Zemuna. Tamo su barake bile stare i pune stjenica. U ovom logoru glavni poslovode bili su četnici. Ovdje smo radili na izgradnji tvornice «Zmaj». Sve smo betonske radove radili ručno, jer nije bilo mješalice za beton. Pored tvorničkih sala izgradili smo jednu veliku zgradu za upravu i restoran. U krugu tvornice bila su tri velika skladišta UDBE. Oni su imali svakovrsnu robu i namirnice kakvih nije bilo u trgovinama. Kada smo završili radove na tvornici «Zmaj», prebačeni smo u Lekino Brdo kod Beograda. Ovdje je nekad bila ciglana, pa je ostao veliki dimnjak, koji su naši stručnjaci srušili. Mi ostali radili smo na izgradnji jedne velike zgrade, za koju smo čuli da je centralni zatvor UDBE. Ova je zgrada imala dva kata ispod zemlje i pet katova iznad. Izvana je bila sva u staklu, pa je izgledala kao bolnica. Samice su građene svaka za sebe, bez dodira sa drugom.

Na ovom gradilištu mi je bilo teško, bio sam u teškoj duševnoj krizi, ali dragi Bog da čovjeku onoliko koliko može nositi, pa je i sa mnom bilo tako. Kada sam mislio da nema nikakvog izlaza iz ovog zla, zimi 1951. došlo je pomilovanje. Bilo nas je više koji smo s ovog gradilišta vraćeni u logor Staru Gradišku. Za svo vrijeme zat-

vora vjera me je držala i kada mi je bilo najteže.

U civilu

Sve nas koji smo pomilovani dopratili su u Staru Gradišku u «Kulu»-prizemlje i tu smo čekali otpusnice, koje su glasile na 31.12.1951., a nas su otpustili 07.01. 1952. Uz Božju pomoć izdržao sam 5 godina, 5 mjeseci i 15 dana. Došao sam kući kod roditelja u Bosansku Gradišku. Bio sam fizički slab i sužena stomaka, što mi je ustanovio liječnik. Po izlasku iz logora tražio sam bilo kakav posao u Bosanskoj Gradišci, ali su me svugde odbijali. Bio sam 7 mjeseci bez posla. Jedan direktor trgovine primao je bivše kriminalce, a me ne je odbio jer sam kažnjava politički i jer sam Hrvat. Direktor druge trgovine bio je iskren i rekao mi da me ne smije primiti jer sam politički osuđivan. Pored toga što sam tri godine živio bez građanskih prava, u ožujku 1952. godine pozvan sam u rezervu, u kojoj sam bio puna tri mjeseca, u šumi kod Belog Manastira. Prema Mađarskoj su bili iskopani protutenkovski robovi, koji su zarasli u travu. Mi smo te robove čistili. Ovdje nas je bilo iz Banja Luke, Bosanske Gradiške i iz Splita. U srpnju 1952. u Bosansku Gradišku došlo je zagrebačko poduzeće «Viadukt», da gradi most preko Save. Tražio sam posao i odmah su me primili kao fizičkog radnika. Rekao sam tko sam i da ne mogu dobiti posao u Bosanskoj Gradišci. Plaća je bila redovna, pa sam se nakon dva mjeseca rada oženio svojom sadašnjom suprugom, koja me čekala da izađem iz logora. Supruga je radila u općini kao blagajnica. Ona i još jedna Hrvatica, iako su položila državni ispit, imale su najmanju plaću u općini. Iako sam radio u «Viaduktu», pisao sam molbe za zaposlenje u struci. U proljeće 1953. dobio sam obavijest da sam primljen u trgovačko poduzeće «Potkozarje», u kojem je direktor bio Rade Đurđević, onaj isti koji me odbio zato što sam bio politički kažnjava. Tom sam čovjeku bio vječno zahvalan. Kad sam dobio posao u trgovini, sekretar komiteta sazvao je zbor na kojem je napao mog direktora jer me primio iako sam politički osuđivan. Meni je bilo neugodno jer sam bio sa suprugom. Poslije mi je direktor rekao da ga komitet progoni što me primio, i da sam dam otkaz. Meni su kolege u trgovini rekle da šutim i radim, jer ako dam otkaz, nigdje neću dobiti drugi posao. Ovdje sam ostao do prelaska u trgovinu

banjalučkog «Veleprometa», nakon čega sam preuzeo upravu jedne knjižare, gdje sam ostao do odlaska u mirovinu 1984. godine.

Domovinski rat

Kada su došli slobodni izbori u Republiku Hrvatsku i počela balvan revolucija, kod nas je još jedno vrijeme bilo mirno. Iz Okučana su dolazili Srbi u Bosansku Gradišku, kao da ih Hrvati protjeruju iz RH, što je bila laž. Martić je u Kozari imao svoje vježbalište za obuku zločinaca. Oni su dolazili u Gradišku i vladali se bahato. Hrvatska policija bila je na hrvatskoj strani savskog mosta, na straži. Postaja je bila u bivšem logoru Stara Gradiška. Kada je počeo napad na Vukovar, zrakoplovi su često tukli policijsku postaju. Na savskom mostu s hrvatske strane bila je barikada od kamiona s teretom, tako da tenkovi i vojska iz Banja Luke nisu mogli preko, te su se zadržali u Bosanskoj Gradišci. Iz Gradiške su topovi tukli Hrvatsku. Jednog dana tenkovi su probili barikadu na mostu, a rulja s oružjem, uz viku i pucnjavu, jurnula je preko mosta u Staru Gradišku. Za nas Hrvate, ovo je bio strašan doživljaj. Drugi dan smo supruga i ja otišli kod našeg župnika i zamolili ga da ostanemo spavati kod njega u župnom stanu, jer su granate letjele preko naše kuće. Otišli smo kući po madrac i deke. Kada smo došli tamo, dvorište je bilo puno naoružanih martičevaca. Odmah su nas opkolili šmajserima. Našeg su župnika odveli u novi župni stan, gdje su ga pretukli. Zatim su ga vratili u staru kuću, gdje su tražili oružje. Supruga i ja smo uzeli torbu s nešto rublja, ukrcali se u auto i onako preplašeni odvezli se u Banja Luku kod našeg biskupa Komarice. Put iz Banja Luke bio je otvoren prema Karlovcu, pa su nam neki prijatelji savjetovali da bježimo dok se granica ne zatvori. Preko Karlovca nastavili smo put za otok Krk, kod bratić moje supruge, gdje smo bili jedni od prvih izbjeglica iz Bosne. Tamo smo došli u rujnu 1991., a ostali do lipnja 1998.

Živjeli smo uglavnom od pomoći Caričića i nešto malo Crvenog križa. Na Krku smo supruga i ja promijenili tri stana. Kada je bratić počeo primati turiste, mi smo pristali služiti srpsku staricu, invalidu, u zamjenu za stanovanje u garsonjeri. Kuhalili smo i za sebe i za nju. Njezin sin s obitelji radio je u Njemačkoj. Kuću i dvorište sam sam održavao. Napokon smo dobili ponudu da prijeđemo u vikendicu,

koju su čuvali prijatelji drugog ženinog bratića. Ovdje bilo puno posla na održavanju kuće i zelenila u vrtu. Zahvaljujem dragom Bogu da nas je održao u zdravlju i da smo bili blizu crkve, pa smo svaki dan išli na misu i molili za sav naš narod.

Sve što smo stekli kroz 40 godina braka je propalo i opljačkano. Kada je vlasnica vikendice javila da dolazi iz Beograda, mi smo odlučili ići za Petrinju. Tamo smo mjesec dana bili kod naših kumova, a onda sam od dogradonačelnika dobio rješenje o samovoljnem useljenju u kuću na periferiji Petrinje. I drugi su dobivali takva rješenja. Nakon tri godine dobio sam rješenje stambene komisije, koja nas je tjerala iz te kuće, a da nam nije našla drugi smještaj. Žalio sam se i Hrvatskom Državnom Saboru, ali ništa se nije promijenilo. Kad je predsjednik Republike postao

Stipe Mesić, obustavljena je i isplata mirovina za Hrvate iz Bosne i Hercegovine. Bio sam prisiljen zatražiti socijalnu pomoć. Nakon raznih neugodnih doživljaja iz našeg izbjeglištva, promjene šest smještaja sa suprugom, konačno smo se skrascili kod ženine nećakinje i njenog muža.

Eto, u glavnim sam crtama dao pregled svoga života, iako mnogo toga nije obuhvaćeno. Od bježanja 1941. od partizana, mobilizacije 1943.-1945. u domobranstvo, povlačenja u svibnju 1945., Križnog puta, hapšenja, suđenja i Stare Gradiške, te teškog života u vječnom strahu, sve do bježanja iz Bosanske Gradiške u Hrvatsku nakon ustanka Srba 1991. i svih neugodnosti što ih je donio život u izbjeglištvu. To je bio moj život u ovih 80 godina. Dalje do Božje volje.

Crkva sv. Vida u Bosanskoj Gradišci

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XXIV.)

STEPINAC- HRVATSKA NACIONALNA I DRŽAVOTVORNA VERTIKALA

I druge činjenice potvrđuju, da su odnosi između nadbiskupa Stepinca i hrvatskih državnih vlasti, unatoč povremenim trzavicama i nesporazumima, i nakon svibnja 1943. bili dobri i prijateljski. Na to je sigurno utjecala i politika tih vlasti, da se poštiva vjera u Boga kao temelj zdravoga ljudskog društva i njihovo nastojanje, da uspostave što bolje odnose sa Svetom Stolicom. To je bila konstanta Pavelićevih težnji za cijelo vrijeme postojanja Nezavisne Države Hrvatske. Vjerskomu odgoju u životu ljudi on je pridavao veliko značenje. Odgovarajući na Stepinčevu novogodišnju čestitku, koju mu je ovaj uputio na primanje 8.siječnja 1944. godine u ime katoličkih, muslimanskih, pravoslavnih i evangeličkih vjernika, Pavelić

Piše:

Ivan GABELICA

je, kako su to objavile novine, izrazio «svoju želu, da vjerski odgoj hrvatskog naroda bude čim djelotvorniji, da bi tako među svim ljudima, koji žive u našoj državi, zavladao i duhovni mir, ljubav i bratska sloga, da bi tim lakše bilo državi i državnim oblastima vršiti svoju dužnost prema narodu» (221). U želji za uspostavljanjem što boljih odnosa sa Svetom Stolicom, iako ona nije pravno priznavala Nezavisnu Državu Hrvatsku, Pavelić je kao državni poglavlar izmjenjivao prigodne čestitke sa Svetim Ocem. Tako mu

je u svoje osobno ime i u ime hrvatskoga naroda čestitao u lipnju 1943. imandan, a u ožujku 1944. petu obljetnicu posvećenja za papu, dok mu je u studenomu 1943. izrazio sućut zbog bombardiranja Vatikanskoga Grada. Na te čestitke i sažalnicu Sveti Otac je uzvratio Paveliću, nazivajući ga preuzvišenim (222), što je naziv za državne poglavare, a ne za obične vjernike. Takvo držanje hrvatskih državnih vlasti prema Svetoj Stolici i vjerskim vrijednostima hrvatskoga naroda uočili su i strani diplomati, pa je Fritz Menshausen, savjetnik njemačkoga veleposlanstva u Vatikanu, 19. lipnja 1943. izvjestio svoje ministarstvo vanjskih poslova, da hrvatski svećenici, koji su se u svibnju 1943. susreli u Rimu

Lisak i Stepinac pred komunističkim sudom

sa Stepincom, označuju odnose između Hrvatske i Vatikana zadovoljavajućim. U istom izvještu Menshausen javlja, da se poglavnik trudi, da poštije katoličke osjećaje naroda, što je i pred nekoliko dana pokazao oslobođanjem svećenika i redovnika od vojne službe (223). Takva državna politika moralu je odgovarati Stepinu, kojemu su državne vlasti i na druge načine iskazivale poštovanje. Kako tvrdi Erich Lisak pred jugoslavenskim komunističkim sudom, Stepinac je često kod njega, dok je bio glavni ravnatelj Glavnoga ravnateljstva za javni red i sigurnost, dakle od početka rujna 1944. pa do sloma Nezavisne Države Hrvatske, intervenirao, da se pojedine uhićene osobe puste iz zatvora. U takvim bi slučajevima Stepinčev tajnik nazvao Lisaka i pitao ga, kada može primiti nadbiskupa, rekavši mu pri tomu, zbog čega nadbiskup Stepinac moli da ga primi. Ali cijeneći dostojanstvo zagrebačkoga nadbiskupa i njegovo zalaganje za opstanak hrvatske države, Lisak bi, da se Stepinac ne muči dolaziti k njemu, ugovorio sastanak u nadbiskupskom dvoru, dakle došao bi u dogovoren vrijeme k nadbiskupu, i udovljavao njegovim molbama, ako se je radilo o lakšim slučajevima, iako su postojali dokazi, koji su dotičnu osobu teretili (224). Ovakvom Lisakovu postupku ne treba se ni najmanje čuditi. Za hrvatske državne vlasti «zagrebački nadbiskup predstavlja jednu od spona hrvatskoga povijesnog, političkog, državnog i kulturnog kontinuiteta», kako je to pisao ustaški dnevnik «Hrvatski narod» 23. srpnja 1944. u članku pod naslovom «Prvi prelat Hrvatske». To je, dakle, hrvatska nacionalna i državotvorna vertikala, prema kojoj se treba odnositi s poštovanjem. To poštovanje posebno zaslužuje, po mišljenju tih vlasti, Stepinac kao «jedan od prvoboraca hrvatskoga narodnog jedinstva na povijesnom području našega naroda», jer je na njegova ustaški Katolička crkva «zauzela u ime božanskog i ljudskog prava stanovište u obranu herojske i tragične borbe hrvatskoga naroda za pravo na državnu samostalnost» (225). Stepinac je zaista u više navrata ustajao u obranu hrvatske državne nezavisnosti, što mu je pribavilo istinsko prijateljstvo i poštovanje pretežnog dijela hrvatskoga naroda, među ostalima i hrvatskih vlasti. Stoga je bila logična posljedica njegova takvoga

Prijenosni broj: Nizozemski

Nedjelja

Tijednik za katolički rad, društveni život i prosvjetu

GOD. XVI. ZAGREB, 16. SRPNJA 1944.

Be. 25

ROĐENDAN NAŠEG POGLAVNIKA

I U DANAŠNJE TEŽKO VRIJEME, KAD STRAHOTE RATA FRITISCU SVIM GROZOTAMA NARE DUSE, NASTI LJUDJENU DOMAJU, MI NE MOŽEMO I NEĆEMO POGLAVNIČKE PRVCI RAVNOUDINI SJEDUĆU VRIJEMENOM. ŽELIMO DA JE ĐEĆI NAJVEĆE, KAD SE SVIJALJU POD BJEĆETOM BOLI, KAD JEDU BORČE, KAD SE SUSTUZA I MUKA, ONDA SE ONI NAJVEĆAROM LJUJAVI, NA SPREMNJOM VOLJOM I NAJVEĆIM NADAMOM, SKRUJAVU POD SKUTE MAJČINE I OCERKU SPAS OD MUĐICE OTČETE BUKU, TAKO JE I S nama, NARA VJERA U TEBE POGLAVNIČKE DANAS JE NAJVEĆA, NARA LJUJAV PREMA TEBI NAJVIJUČA, NARA NADA U TEBE NAJZIVLJA I NARA HVALA NAJTOPLIJA, DANAS UZ TVOJ ROĐENDAN OVO TI ŽELIMO REĆI, DANAS KADA HRVATSKI NAROD PROZVLAJA KO I SVI DRUGI, BOLNU KATARU, OCJENJUĆE, U VATNI KUSNJE I RATNEJ ZALA, SVE SE MOže OFURITI, SVE MOže NEŠTAVITI I IZBLIJEĐITI, ALI VJERA U TEBE, NOŠUĆA NASE NAJVEĆE STVARNOSTI, HRVATSKE DOK VJEĆE BITI, ČUĆI SMILE I NEĆE NEŠTAVITI, RUJO JOŠ OCJUNJUĆI, CAVOVA U PONJEŠTI HRVATSKOGO, JE TEŽIĆU DANA I ČARUJU SLAVNU I POSLEDJUĆU GODINU HORVATOVANJA POD BEZGRADJENOM KLIKOM, PA IPAK NEVATI NIŠU KLONUJU, NIŠU SE ZAOMLJI NIŠU PALI DOGAO SI TI NAJVEĆI SVETI, NE ŠAKNIK, DAVNI SAN POVIESTI NARE, DOGAO SI TI SVIJETLA, M DA RA, OZGOZRJU HRVATSKOG NARODNOG ŽIVOTA, I OSTVARIO NAJVEĆI IDEAL, DA BUDEMO SVOJI GOŠĆEDARI, DA BUDEMO SVOJI DOMAĆINE U SVOJOJ KUCI, MI ZNAMO DA S TIM IDEALOM HRVATSKA DRŽAVE HRVATI STPORE I PADAJU, POGLAVNIČKE, NIŠAD BOLJE I NIŠAD JA-SNUJE NIJE, STAZALA PRED NASEM OCIMA HRUDNOST I SVETOSTI OVOG IDEALA, NASEO JEDINO KAKO NE SPASA, NEGDO LI DANAS, KADA NASA GOLIGOTA IOS NE PESTRALA, KADA NASA KRV JOS JE VRUĆA I NASE RANE JOS BOLNO KRVARE, DANAS NAJOCJEVNUDE, GLEDAMO ONO ŠTO JE TEHI VEĆ DAVNO BILO JASNO, GDJE HRVATI

IMAJU TRAZITI ŠVOJU SREĆU I ŠVOJ SPAS, TI SI ZATO NAJVEĆI ŠTO SI TAJ IDEAL U NAMA PROBUDIO, ZATO ŠTO SI TAJ NAJVEĆI AMANET OSTVARIO, I ŠTO GA DANAS SVOJIM AUDIJUM I DALESKOVTINM VODSTVOM DRŽE I ČUVATE RAO ŽIVIĆU ŠVA SVOGA, ZATO TI OVOM PREGODOM DAJEMO ŠPREMNO I LJKRNO SVOJE POVERJENJE, SVJUĆ DOBRU VOLJU DA UZČUVAMO JEDINSTVENI I PEĆ DALJNIM KUSNJAMA I PRED NOVIM, ORIJENTIJU SUZAMA, VREDNOSTE, ZA KOJE NIKAKO ŽIVTA Nije PREŠKUPA, MAKAR SE PINTAJ RUKAVICA, POVEĆAO, MAKAR SE BIES PROTIVNIKA I UDARCI IZDAJNIČKOG POSTOSTRUĆU, MI NE NAPUSTAMO VESLA, NARA DRŽAVNA LAJMA CE DOPOVJETI S BOJOM POMOĆU I TVOJIM KOHMILARENJEM, KONACOM SREĆI I PODPURNI SLOBODI, GOVORIMA OTVORENO, DA SMO DANAS S TOBOM U RADU ZA TVOJU, NARU I JEDNIM HRVATNEU, AKO NIŠTA DRUGO VRIJEME OD POČETKA JE TRI GODINE NAUČIO BI NAR DA TI VJERUJU, DA ZA TOBOM IDEMO, DA TE BEZGRANICHO LJEVOMO HRVATSKA MLADEZ POZNAVALA TE JE I PONOSOM VEZ DAVNO, ONA JE OSJEĆILA TVOM DUSU, TVČE MISLI, TVČE IDEALE, JER SU TO I NJEINI OTČE TE IZNAJE I DANAS, NOĆE, ŽELJI, RADI S TOBOM, SVJUĆI PIVOBORCEM I DRŽAVNIJEM PIVOBOROM, NA MORALNOJ OBNOVI SLOBODI I ŠVEMI, SVJUĆI DOMOVINI NARE, MOLITVE, OBLJAZE I PIVOBORSTU SVJEMONJEGOG BOCA, NEĆE TI U ŽIVOTU JOS DUGO BACIĆA, NEĆE TI DA SNAGE, MILOSTI I PROSVJETLJENJA U VRZENJU SVOLE ODDGOVORNE I TEŽKE DUEZNOSTI, NEK TE NERGLOVICA OCINSKA RUKA UNIKE STITI I CUVA GP SVINI, NEPIHLJATELJA, I NEĆE TI DADE ŽIVITI, DA VIDIS ŠVEMI, NABOD I SVJUĆU DOMOVINU SMIRENU I SRETNU U SVJEDOČNOSTI, I SACUVAĆO DRŽAVI, HVALA TI BOG TE POZIVIO.

ZARKO BEŽIĆ

Tijednik za katolički rad "Nedjelja"

držanja, da mu je poglavnik za 10. travnja 1944. podijelio odličje Red za zasluge – velered sa zvijezdom (226). Ovo odličje ima posebno značenje za ocjenu njegova odnosa s hrvatskim državnim vlastima. Poznato je, da su mu vlasti Kraljevine Jugoslavije tri puta nudile orden, a on ga je odbio primiti, jer se nije htio kompromitirati pred narodom. Pavelićevu odličje nije odbio, a u kaznenom postupku, koji se je protiv njemu vodio u Zagrebu 1946., priznao je, da ga nije primio iz straha i da ga je «nosio jedamput ili dvaput» (227). Tu se nije bojao kompromitiranja pred naro-

dom, jer mu je odličje podijelila njegova državna vlast, koju je on poštivao, bez obzira što nije odobravao sve njezine postupke. Sam pak Pavelić iskazao je prema njemu posebno poštovanje i povjerenje, kada mu je uoči sloma Nezavisne Države Hrvatske ponudio, da u skladu sa starim hrvatskim pravnim običajem kao locum tenens – namjesnik – privremeno preuzme vlast u državi (228).

2.3. Pisanje «Katoličkoga lista» i «Nedjelje»

Odnos bl. Alojzija Stepinca prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njezinim

Taksa plaćena u gotovu.

KATOLIČKI LIST

Izlazi svakog četvrtka.
Cijena mu je D 100 na god.,
D 50 na pol, a D 25 na
četvrt godine.

Curate strenue, ne Ecclesiae castra
defensoribus careant in regno Croatiae
Leon XIII. u Breveu na urednika
»Kat. Listu«, dne 4. travnja 1900.

Rukopise valja slati:
redakciji Kaptol 29. — Pret-
platu, oglase i sav admini-
strativni dio: Kaptol 27.

Broj 16.

U Zagrebu, 21. travnja 1941.

Tečaj 92.

Nezavisna Država Hrvatska.

1. — Dogadaji Velikoga tjedna vrtoglavom su brzinom okrenuli kolo povijesti hrvatskoga naroda. Poslije dana tjeskobe, uzbune, zabrinutosti došao je Veliki četvrtak. Već su u podne stigle u Zagreb vijesti, da su se u Bjelovaru pobunili Hrv. vojnici, a njemačke čete da su prešle na širokotiniji Dravu, te da je velikom brzinom napreduju prema Zagrebu. U samom se gradu na svim mjestima osjećala užurbanost. Javnost nije znala, da je već oko 2 i pol sata poslije podne redarstvena vlast prešla u ruke Zamjenika ustaškog Poglavnika g. Slavka Kvaternika. Ona je saznala za promjenu, kad je oko 4 sata na zagrebačkom radiju g. S. Kvaternik, u ime Poglavnika dr. Ante Pavelića, proglašio na cjelokupnom historijskom području Hrvatske Nezavisnu Državu Hrvatsku i preuzeo svu vlast u svoje ruke. Malo poslije toga je dr. V. Maček pozvao sav hrvatski narod, da se novoj vlasti pokorava i da iskrreno surađuje s novom državnom vladom. Na zagrebačkim su ulicama lepršale hrvatske zastave, kad su prve njemačke motorizirane čete ulazile u Zagreb. Njemačkim su četama priredene velike ovacije. Hrvatska se državna vlast brzo pokazala na djelu jer su sve čete redarstva, Gradanska Zaštite kao i ustaški odreda točno funkcionirale održavajući red i disciplinu.

Na Veliku subotu je general g. S. Kvaternik imenovao članove hrvatskog državnog vodstva, koje će privremeno voditi državne poslove.

Na Uskrs je Poglavnik dr. Ante Pavelić stigao sa svojom pratinjom na teritorij Države Hrvatske, te je svečano dočekan u Karlovcu. Na Uskrsni utorak stigao je konačno u Zagreb.

2. — U utorak 15. o.m. je Poglavnik dr. Ante Pavelić na hrvatskoj radio postaji dao ovu obavijest:

»Hrvatski narode! Danas, kada sam preuzeo u svoje ruke državnu vlast u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj u glavnom hrvatskom gradu Zagrebu, veselim se, da Ti mogu saopćiće sljedeće:

Jučer sam upravo brzjavke Führeru njemačkog naroda i Duću fašističke Italije, u kojima sam mi zamolio za priznanje Nezavisne Države Hrvatske.

Sa velikim veseljem objavljujem Ti, Hrvatski narode, da sam na te molbe primio slijedeće brzjavne odgovore:

»Dr. Ante Pavelić, Zagreb.

Zahvaljujem Vam brzjavci i brzjavci generala Kvaternika, u kojima mi dajete do znanja proklamaciju Nezavisne Države Hrvatske i u skladu s voljom hrvatskoga naroda, te u kojima mollito Vam mogu izraziti, da Njemački Reich priznaje Za mene je posve osobita radost i zadovoljstvo, što Vam mogu izraziti da Njemački Reich priznaje Nezavisnu Državu Hrvatsku u času, kada je hrvatski narod našao svoji dugu željenu slobodu kroz pobjedosno pridiranje četa Sila Osovine.

Njemačka vlast će se radovati, da će se o granicama novu države sporazumjeti s hrvatskom narodom vladom u slobodnoj izmjeni misli. Sve najbolje želje upravljam Vama i budućnosti hrvatskoga naroda.

Adolf Hitler.«

»Dr. Ante Pavelić, Zagreb.

Primio sam brzjavku, kojom mi javljate proglašenje Nezavisne Države Hrvatske u skladu s voljom hrvatskoga naroda, te u kojoj me molite za priznanje Nezavisne Države Hrvatske od strane fašističke Italije. S najvećim zadovoljstvom pozdravljam novu Hrvatsku, koja je sebi danas izvojilačila dugo želenu slobodu, kada su sile osovine uništile umjetno stvorenu Jugoslaviju. Radujem se, što Vam mogu izraziti, da fašistička vlast priznaje nezavisnost Države Hrvatske. Fašistička Italija radovat će se, što će s narodom hrvatskog vladom u slobodnoj razmjeni misli sporazumjeti se o određivanju granica nove Države, kojoj talijanski narod želi svu sreću.

Benito Mussolini.«

Hrvatski narode! Živjela Nezavisna Država Država Hrvatska! Živio Führer Adolf Hitler! Živio Duće Mussolini!«

Državu Hrvatsku priznale su dalje Slovačka i Madarska.

3. — U srijedu 16. travnja u 8 sati na večer je Poglavnik Države Hrvatske imenovan prvo državno ministarstvo, te zajedno s vladom položio prisegu. Tom prilikom održao je ovaj govor:

Katolički list - tjednik zagrebačke nadbiskupije

vlastima ne bi bio cijelovito prikazan bez osvrta na pisanje «Katoličkoga lista» i «Nedjelje» i njegova analiziranja. Stoga je to potrebno barem ukratko učiniti, kako bi slika bila što cijelovitija.

Vlasnik i izdavač «Katoličkoga lista» bila je zagrebačka nadbiskupija, koju je tada zastupao i predstavljao Stepinac kao zagrebački nadbiskup. U ime vlasnika, on je postavljao urednike lista, pa bez obzira na slobodu, što su je ovi u skladu s pravilima novinarske struke imali u uređivanju toga glasila, uvijek je mogao ne samo ut-

jecati nego u bitnim crtama i određivati uređivačku politiku. Sam izbor urednika u stvari je izbor osobe, koja će provoditi njegovu uređivačku politiku, a neposlušnoga urednika uvijek je mogao zamijeniti novim. Stepinac je, doduše, na saslušanju pred OZN-om 21. svibnja 1945. izjavio, da «za sadržaj lista odgovara uredništvo», koje se «s vremenom na vrijeme savjetuje» s njim, «ali rijedko» (229). No, ovo je kaznenopravna odgovornost, o kojoj on govori, ali ta izjava ne isključuje nego potvrđuje njegovu mogućnost, da promi-

jeni sadržaj pisanja «Katoličkoga lista», ako se s njim nije slagao. Kako to nije učinio, znači, da je odobravao to pisanje. Tu posebno treba imati na umu još i činjenicu, da su svi urednici bili svećenici njegove nadbiskupije, koji su ga bili dužni slušati kao svoga nadbiskupa.

Izdavač tjednika «Nedjelja» do njegova 4. broja u 1941. godini, koji je izišao podkraj siječnja te godine, bio je konzorcij «Nedjelja», a predstavljao ga je dr. Milan Beluhan, glavni duhovnik Velikoga križarskoga bratstva. Od toga 4. broja pa do sloma Nezavisne Države Hrvatske, kada je «Nedjelja» prestala izlaziti, njezin vlasnik bilo je Veliko križarsko bratstvo, kojega je do 15. broja tjednika u 1943. godini, koji nosi nadnevak 27. lipnja iste godine, predstavljao dr. Feliks Niedzielsky. Kroz to vrijeme navedeno je, da «za list odgovara», dakle bio je njegov odgovorni urednik, Matija Adamović. Inače, Niedzielsky je do ožujka 1942. bio predsjednik Velikoga križarskog bratstva, kada je podnio ostavku zbog odlaska na dužnost podžupana velike župe Usora i Soli, sa sjedištem u Tuzli, a na njegovo je mjesto predsjednika križarske organizacije imenovan dr. Lav Znidaričić. On je bio predstavnik Velikoga križarskog bratstva kao vlasnika «Nedjelje» od 27. lipnja 1943. pa do kraja njezina izlaženja, a od 13. broja u 1944. godini, koji je izišao 23. travnja, bio joj je i odgovorni urednik, sve dok nije prestala izlaziti. Od 27. lipnja 1943. pa do 23. travnja 1944. odgovorni urednik bio je Ante Jerkov. Dakle, tjednik «Nedjelja» bio je glavno glasilo Velikoga križarskog bratstva, u čijem se je vlasništvu i nalazio. Vlasnika su predstavljale najistaknutije osobe te udruge (predsjednici dr. Niedzielsky i dr. Znidaričić), odnosno osobe koje su povezane s tom udrugom (glavni duhovnik dr. Beluhan). I oba urednika bili su križari. Veliko križarsko bratstvo bilo je u sastavu Katoličke akcije. Prema poslanici kleru i vjernicima zagrebačke nadbiskupije, što su je o Božiću 1934. izdali dr. Antun Bauer i dr. Alojzije Stepinac, «Katolička je akcija sudjelovanje svjetovnjaka u hierarhijskom apostolatu Crkve». Saržaj toga apostolata sastoji se «u nastojanjima Crkve oko primjene i obrane katoličkih načela u privatnom, porodičnom i javnom životu». Cjelokupni taj rad odvija se «pod vodstvom vlastitog biskupa i dušobrižnika»,

odnosno «u punoj ovisnosti svjetovnjačkog rada od mjesnog biskupa i u sporazu-mu s mjesnim dušobrižnikom». U Katoličku akciju ne ulaze pojedinci, «nego organizacije, koje su povezane u svom središnjem Savezu». Jedna od takvih organizacija, koja je bila član Katoličke akcije, jest i Veliko križarsko bratstvo. Svaka takva organizacija ima generalnog (glavnog) duhovnika i predsjednika. «Generalnog duhovnika i predsjednika Katoličke akcije kao i generalnog duhovnika svih u Katoličku akciju učlanjenih osnovnih saveza imenuje biskupska konferencija», dok ostale najviše dužnosnike «svih jedinica Katoličke akcije odobrava nadležna crkvena vlast» (230). Kasnije je došlo do izmjene nekih ovdje navedenih odredaba, pa su i pojedine osobe pod određenim predpostavkama mogle biti članovima Katoličke akcije, a predsjednika njezinih temeljnih organizacija između izabranih odbornika imenuje biskupska konferencija (231). U skladu s tim odredbama je i Stepinac kao predsjednik Biskupskih konferencijskih 25. ožujka 1942. potvrdio listu predsjedništva Velikoga križarskog bratstva, a dr. Lava Znidarčića imenovao njegovim predsjednikom za tekuću radnu godinu (232). Kasnije se je taj postupak ponavljaо. Tako je Stepinac, kao i kod «Katoličkog lista», imao punu kontrolu nad pisanjem «Nedjelje», čijemu se sadržaju ničim nije protivio, što znači, da ga je odobravao. To potvrđuje i dr. Batelja, kada piše, da je nadbiskup posebnom «ljubavlju preporučivao katolički tjednik «Nedjelju» (233).

Ta dva hrvatska katolička tjednika o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njezinoj vlasti pisala su ovako:

a) «Katolički list». Zanimljiva je usporedba pisanja «Katoličkog lista» od 1934., kada je Stepinac imenovan za nadbiskupa – koadjutora, pa do 10. travnja 1941., s vremenom od 10. travnja 1941. do zadnjih dana Nezavisne Države Hrvatske. Zapaža se u tomu bitna razlika, koja gotovo sve govori. U prvomu razdoblju piše se uglavnom o crkvenim temama, dok su teme o političkim ličnostima, obljetcnicama i događajima iznimka, prava rijekost. Nema ni jedne slike neke političke ličnosti, a rijedko se donose i slike crkvenih uglednika. Donesena je samo godine 1934. Stepinčeva slika povodom njegova imenovanja nadbiskupom – ko-

adjutorom, godine 1937. slika nadbiskupa Bauera povodom njegove smrti, godine 1939. slika Pija XII. povodom njegova izbora za papu i to je sve. U gotovo dvostruko kraćemu drugom razdoblju objavljeno je pedesetak članaka, priloga i vijesti u svezi s Nezavisnom Državom Hrvatskom i njezinim političkim prvacima, te četiri puta Pavelićeva slika. Te činjenice navode na zaključak, da je «Katolički list» pozdravio uspostavu nezavisne hrvatske države i podupirao njezin opstanak i njezinu vlast. Pregled objavljenih članaka to bez ikakve dvojbe potvrđuje. Svi su ti članci pisani trijezno i odmjereno, bez euforije, u skladu sa stilom «Katoličkoga lista», ali iz njih ipak izbjiga radost zbog uspostave Nezavisne Države Hrvatske. Cjelokupna državna djelatnost se promatra u prvom redu s vjerskoga stajališta i ocjenjuje vrlo pozitivno, no, ne zanemaruju se ni njezini uspjesi na ostalim životnim područjima.

Već 21. travnja 1941. u članku «Nezavisna Država Hrvatska», donesenom na naslovnoj stranici, iznoseći najprije kronološki slijed zbivanja u prvih tjedan dana hrvatskoga državnog života, uredništvo piše, da su hrvatsku državu «kao ideal stoljećima nosili u svojim dušama naši pređi, dok je nije Svemoguća Providnost ostvarila u godini velikoga narodnog jubileja». Taj jubilej, o kojem se ovdje govori, je 1300. obljetnica pokrštenja Hrvata, što je trebalo biti proslavljeni baš u 1941. godini. «Katolička crkva», nastavlja se dalje, «koja je kroz 1300 godina duhovno vodila hrvatski narod u svim njegovim teškim, bolnim i radosnim danima», prati ga s veseljem i radošću i sada u vrijeme «njegova podizanja i obnavljanja državne nezavisnosti». Ali članak se ne zaustavlja na iznošenju činjenica iz prošlosti, nego upire pogled u budućnost, pa kaže, da će Crkva na isti način, «kako je u teškim danima iskušenja vjerno stajala sa svojim svećenstvom» u duhovnoj službi hrvatskoga naroda, isto tako «mu u novom periodu državne nezavisnosti jednako vjerno stajati uz bok, da ga jača i krije»; da u «svojoj narodnoj državi može u što podpunijoj mjeri postići pravo, općenito blagostanje i svestrani napredak». Stoga se ona moli «Bogu, da svi članovi hrvatskoga naroda, u međusobnoj slozi nađu u Državi Hrvatskoj ispunjenje svojih opravdanih aspiracija». Crkva, naime, želi,

Felix Niedzielsky - predsjednik Velikog križarskog bratstva do 1942. godine

«da cijeli narod sa svojim odgovornim Vodstvom bude istinski Božji narod», nagašavajući na kraju, da «s tim željama i molitvama ulazimo u Nezavisnu Državu Hrvatsku» (234). Oduševljenje zbog uspostave hrvatske državne nezavisnosti istaknuto je i 3. lipnja 1941. u članku «Rad na unutrašnjoj obnovi». U njemu članovi uredništva tvrde, da su «s iskrenim veseljem i radošću» mogli pozdraviti «Nezavisnu Državu Hrvatsku kao sinovi hrvatskoga naroda, koji nikada nije prestao težiti za svojom suverenom državom» (235).

Za «Katolički list» Nezavisna Država Hrvatska je ostvarenje slobode, vjerskoga i čudorednog preporoda i gospodarskoga napredka hrvatskoga naroda. O tomu se u njemu često piše. On pri tom želi, da «sustrojna Crkve i Države na područjima, gdje se dodiruju njihovi djelokruzi, bude što iskrenija, podpunija i blagoslovenija». A već prvi koraci hrvatske državne vlasti su ga ohrabrivali. U malo prije spomenutom članku, «Rad na unutrašnjoj obnovi», on pozdravlja odredbu «ministra bogoslovija i nastave, kojom je pojednostavio propise prigodom vjerskih prelaza», jer je time «kao i drugim mjerama omogućeno, da su se u kratko vrijeme ispravili oni bolni gubitci, koje je Katolička crkva trpjela u bivšoj Jugoslaviji, kad su toliki njezini sinovi, a još više kćeri, za volju ženidbe napustili djedovsku vjeru», pa se «sada vraćaju u krilo Crkve». To se ne ističe «radi kakvih prozelističkih namjera,

Lav Znidarčić - predsjednik Velikog križarskog bratstva od 1942.

već iz čistog osjećaja pravednosti». Na tomu, ali i na svim ostalim područjima, zorno se osjeća, kako piše «*Katolički list*», «što znači biti gospodar u svojoj kući, što znači imati vlastitu državu». Vidi se, «kako se u kratko vrijeme pokreću stotine milijuna dinara za velike javne radove: isušenje polja, regulaciju rijeka, gradnju radničkih stanova, unutarnju kolonizaciju». Prije, u Jugoslaviji, o tomu se «moglo više pisati kao o lijepim željama, za koje nije bilo «budžetske mogućnosti», a u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj se «svom ozbiljnošću pristupa ostvarenju davnih želja i krvavih narodnih potreba» (236). Prema mišljenju nekoga pisca, koji se podpisuje pseudonimom Uskok, kao posljedica tuđinske, pogotovo srpske, vladavine, u hrvatskomu narodu su se ukorijenile razne ideje, koje ga razaraju u nacionalnom i vjerskom pogledu, i raširila se sklonost k neradu. Zdravim odgojem hrvatska država liječi tu moralnu i političku izopačenost. Kako 4.rujna 1941. piše taj Uskok, «nema više kulturne borbe za hrvatsko selo», a «Nezavisna Država Hrvatska uklonila je jugoslavence, «slobodarce» (slobodne zidare – op. I. G.) i komuniste te opet omogućila složan i uporedan rad za vjerski i narodni preporod hrvatskog sela». Za iskorjenjivanje sklonosti neradu primjenjuje se u prvom redu «promišljena i sustavna promidžba, koja ističe, da rad nije nikakvo proletstvo nego izvor sreće i blagostanja, pa zato svaki na svome mjestu treba da marljivo prione uz rad», a «za svaki rad bilo seljački bilo radnički bilo činovnički, nas-

toji se postići pravedna plaća». Uz to, mlada hrvatska država «brzim tempom provodi unutarnju kolonizaciju, da tako siromašne seljake opskrbi potrebnom zemljom i u svakom ih pogledu učini sretnjima i zadovoljnima» (237). Vrlo je važan u ovom pogledu članak dr. Janka Penića, urednika «*Katoličkoga lista*», objavljen u njegovu 15. broju 9. travnja 1942. povodom prve obljetnice uspostave Nezavisne Države Hrvatske, pod naslovom «Značajna godišnjica». U njemu se, moglo bi se reći, donosi bilanca rada u prvoj godini postojanja hrvatske države, no, daje se i vizija za budućnost. Polazi se od tvrdnje, da su misli, «osjećaji i težnje hrvatskoga naroda ostvarene 10.travnja 1941.» Rat je, duduše, omeo izvođenje mnogih korisnih i plemenitih nauma hrvatske državne vlasti. Ali, «unatoč rata i ratnih prilika, kad je skučena svaka kulturna djelatnost, Nezavisna Država Hrvatska je pokazala svijetu kroz godinu dana zamjernu sposobnost u radu i stvaranju». U toj ratnoj godini donešeni su mnogi zakoni, potrebni za normalno djelovanje države. «S lijepim su već brojem stranih država uređeni diplomatski odnosa tako, da je naša Država već nadaleko poznati međunarodni čimbenik». Ustrojena je odlična vojska. Pravosuđe se oslanja na tradicionalno kršćanske vrijednosti. «Nastava se u slobodnoj Hrvatskoj vraća opet k vjeri i čudoredu kao jezgri i temelju svakog naučnoga i odgojnoga djelovanja». Iz nje su uklonjeni mnogi negativni čimbenici. Ispravno je shvaćena uloga obitelji u ljudskom društvu, pa se njoj, «u mladoj državi posvećuje mnogo pažnje». Jer «obitelj je temelj države», a «kakva je obitelj, takva je i država». Da se zaštiti obiteljski život, doneseni su mnogi zakonski propisi. Posebno se ističu strogi propisi protiv pobačaja. Za samo «gospodarsko se podignuće zemlje čini mnogo». U prvom redu, «grade se i popravljaju ceste». Također «predviđena je, i dijelom već ostvarena, gradnja mnogobrojnih željeznica, koje će vezati krajeve i grade Države među sobom i inozemstvom, a posebno su predviđene željeznice, kojima će se promet odvijati na more». Isto tako, «u nacrtu je, a znatnim je dijelom već i izvršeno, isušivanje močvara i sredjivanje rijeka, koje su čestim poplavama uzrokovale narodu silne gospodarske

štete». To je sve, prema dr. Peniću, hrvatskomu narodu donijela godina dana slobode u vlastitoj državi. «Nezavisna Država Hrvatska je», po njemu, «obnovljena Zvonimirova Hrvatska». Kralj Zvonimir je prilikom krunidbe obećao, da će gojiti pravdu, braniti crkve, štititi siromahe, udovice, sirote i t.d., pa je zbog toga «Bog nagradio Zvonimirovu Hrvatsku svestranim blagostanjem», odnosno kako to piše u Hrvatskoj kronici: «I za dobrog kralja Zvonimira biše vesela sva zemlja, jere biše puna i urešena svakoga dobra, i gradovi puni srebra i zlata. I ne bojaše se ubogi da ga izi bogati, i nejaki da mu vazme jaki, ni sluga da mu učini nepravo gospodin, jere kralj svih branjaše, zašto ni sam prezpravedno ne posidovaše, tako ni inim ne dadiše. I tako veliko bogactvo biše, tako u Zagorje, kako u Primorje, za pravednoga kralja Zvonimira. I biše puna zemlja svakoga blaga i biše veće vridna ureha na ženah i mladih ljudih, i na konjih, ner i nada sve imanje. I zemlja Zvonimirova biše obilna svakom raskošom, ni se nikogar bojaše, ni jim nitkore moguše naudititi, razmi gnjiv Gospodina Boga...» Takvu Hrvatsku pod Pavelićevim vodstvom vidi dr. Janko Penić u budućnosti, pa svoj članak u «*Katoličkomu listu*» završava ovim riječima: »Naš Poglavnik sa svojom vladom nastojići tragom Zvonimirovim. Stoga se pouzdano nadamo, da će Bog blagosloviti Poglavniku Hrvatsku kao što je blagoslovio i Zvonimirovu tako, da će Poglavnika Hrvatska obuhvatiti sve krajeve gdje stanuju Hrvati i da će biti «puna zemlja svakoga blaga» (238). Iz tih Penićevih riječi izbjiga čvrsta vjera, da će Hrvatskoj biti vraćeni krajevi, koje joj je Italija otela Rapaljskim ugovorom 1920. i Rimskim ugovorima 1924. i 1941. godine. Po svomu sadržaju, sličan ovomu je članak pod naslovom «Dvije godine požrtvovnog i mukotrpнog rada i velikih uspjeha», što ga je 8. travnja 1943. prigodom druge obljetnice uspostave Nezavisne Države Hrvatske napisao isti pisac. Kao i prilikom njezine prve obljetnice, tako se i sada nabrajaju manje-više isti ciljevi hrvatske državne politike i navode njihova ostvarenja. Ali ističu se i poteškoće, s kojima se hrvatska državna vlast susreće u svomu radu, pa se kaže, da je kulturno-prosvjetno stvaranje «otežano i tom okolnosti, što se najveći dio narodne snage troši na obranu Domo-

Pavelić i episkopat

vine». Pri tomu se naglašava, da hrvatski narod «ima samo jednu želju: svoje čuvati i sa svima susjedima živjeti u miru i složi». On «vojuje samo protiv jednog neprijatelja, a taj je komunizam». Protiv komunizma se «bori kako na istočnom bojištu tako i doma, u vlastitoj kući». Komunizam nije «neprijatelj samo hrvatskoga naroda, to je neprijatelj svih naroda i država, to je neprijatelj čovječanstva» (239). Iz stilizacija cijelogla članka se vidi, da dr. Janko Penić i «Katolički list» odobravaju i podupiru hrvatsku državnu politiku.

Bilješke:

221. Članak «Novogodišnje čestitke Poglavniku», «Hrvatski narod», 11.1.1944.
222. «Katolički list» br. 23 od 11.6.1943., str. 253., br. 45 od 11.11.1943., str.

- 518., br.46 od 18.11.1943., str.531. i br.12 od 23.3.1944., str.142.
223. Proces Alojziju Stepincu – dokumenti, str. 325. – 327.
224. Spis Vrhovnog suda NR Hrvatske, Stup 6/46 – Proces Lisaku, Stepincu i dr., str. 160., 1273. i 1274.
225. Stipe Tomičić: Prvi prelat Hrvatske, «Hrvatski narod», Zagreb, 23.7.1944. str. 3.
226. Spis Vrhovnog suda NR Hrvatske, Stup 6/46 – Proces Lisaku, Stepincu i dr., str. 557.
227. Isto, str. 498. i 2035.
228. Isto, str. 2220.
229. HDA, MUP DOS 301681, kutija 1, omotnica 1, str.60. – 63.
230. «Katolički list» br.2 od 11.1.1935., str.15. – 18., i br.3 od 17.1.1935., str. 25. – 29.
231. Mons. Miho Pušić: Odluke episkopata u Katoličkoj akciji, «Katolički list» br.35 od 1.9.1938., str. 413. – 415., i br. 36 od 8. 9. 1938., str. 425. – 427.
232. «Nedjelja», tjednik za katolički rad, socijalni život i prosvjetu, br.13, Zagreb, 5.4.1942., str.3.
233. Juraj Batelja, nav. dj., str. 139.
234. «Katolički list» br.16 od 21.4.1941., str. 185. - 187.
235. «Katolički list» br. 21 – 22 od 3.6.1941., str. 245.
236. Isto, str. 245. – 247.
237. «Katolički list» br. 35 od 4.9.1941., str. 405. – 406.
238. «Katolički list» br. 15 od 9.4.1942., str. 170. – 172.
239. «Katolički list» br. 14 od 8.4.1943., str. 157. – 159.

GRAČANI 1918.-1950.

U jednom od prošlih brojeva pisao sam o ratnim sjećanjima hrvatskog domobrana Mirka Baneka iz Gračana. Budući da se gospodin Banek tokom čitavog rata nalazio izvan Gračana, što na obuci, što na bojišnicama diljem Hrvatske, sve što se događalo u selu saznao je putem priča rodbine i susjeda. Slično njemu, i ja ču pomoći usmene predaje, ali i ljetopisa Pučke škole Gračani, koju je vodio učitelj Mato Ivanušić, te dokumenata «Mjesnog Narodno-Oslobodilačkog odbora» pokušati rekonstruirati sudbinu Gračana u razdoblju 1918.-1950.

Međuratno razdoblje

Gračani su bili prigradsko selo, čija je ekonomija od davne prošlosti bila vezana uz Zagreb i njegove stanovnike. Gračanski seljaci oduvijek su bili svjesni svojeg hrvatstva i pripadnosti Katoličkoj crkvi. U Prvom svjetskom ratu, ratujući u austro-ugarskoj vojsci, Gračanci su ginuli na bojištima od Bosne i Srbije do Galicije.

Piše:

Domagoj NOVOSEL

Rezultat toga bilo je sedamnaestoro mrtvih, mnoštvo ranjenih i zarobljenih, od kojih su se pojedinci tek nakon više godina vratili iz zatočeništva kućama. Rat je i na druge načine štetio Gračanima, o čemu govore žalopojke gračanskog učitelja, da nema komu predavati, jer da djeca u poljoprivrednim radovima zamjenjuju muškarce, koji su u vojsci.

Nakon rata dolazi do velike gospodarske krize, što se osjetilo i u Gračanima. Nedostaje petroleja, brašna i šećera, a da jedno zlo nikad ne dolazi samo, potvrđila je epidemija «španjolske» gripe, koja je ugasila i tri mlada gračanska života. Život se ipak polako vraćao, a s njim i nada u bolje sutra. No, ona se rasplinula već 5.prosinca 1918.godine, kada odred Narodne zaštite na Trgu bana Jelačića puca u

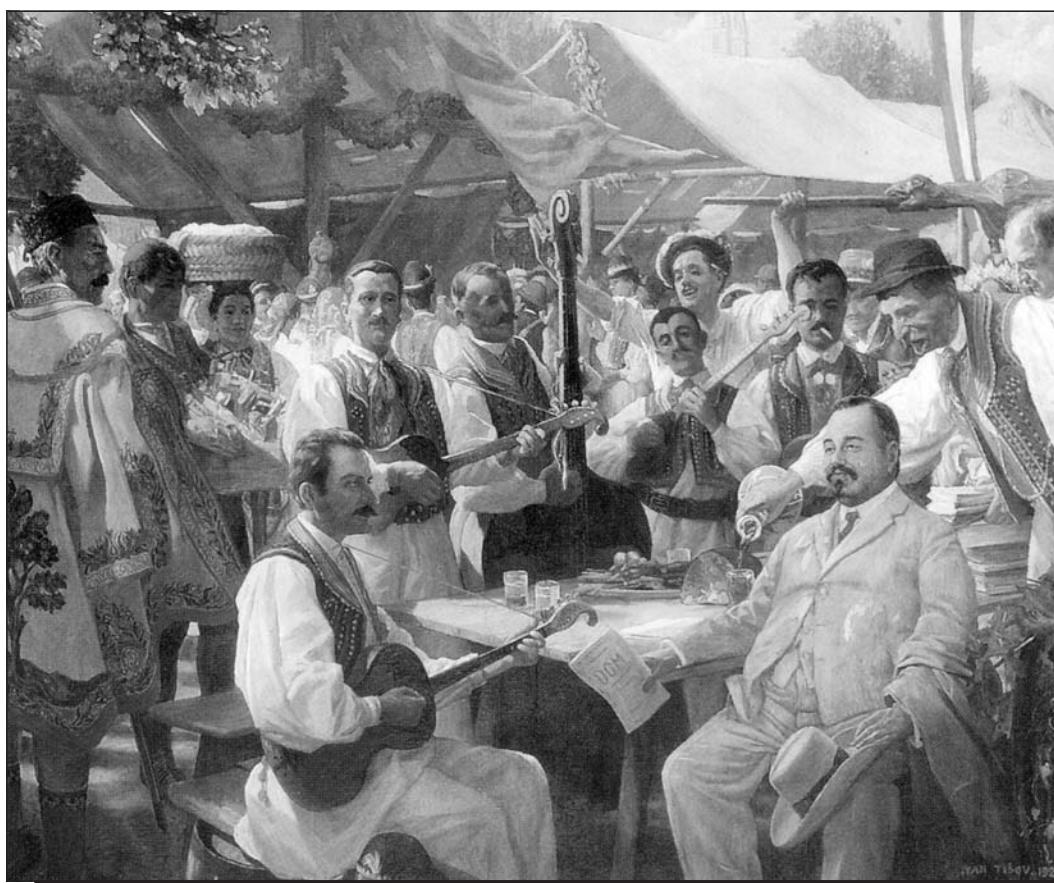
pripadnike 25. domobranske i 53. pješačke pukovnije, koje su se pobunile protiv akta ujedinjenja hrvatskih zemalja s Kraljevinom Srbijom.

Kao i velika većina hrvatskog seljaštva između dva rata, Gračanci su listom bili pristaše HSS-a, koja je u tom razdoblju bila jedina relevantna politička snaga u hrvatskom narodu. Stjepan Radić tri puta je posjetio Gračane, gdje je uz mjesnu organizaciju HSS-a djelovao i ogrank HSS-ove mladeži. Koliko su HSS-ove vođe bile cijenjene u Gračanima, dokazuje i to što je Vladko Maček svog legendarnog konja Derviša dobio na poklon upravo tamo. Ubojstvo Stjepana Radića 1928.godine bila je prekretnica, znak za radikalniju i odlučniju akciju, koju počinje provoditi ustaški pokret u inozemstvu. Pokret je utemeljen na političkom učenju Ante Starčevića, te počinje privlačiti sve više Hrvata, pogotovo seljaka koji sve teže podnose nasilje srpskih žandara.

Politička situacija mijenjala se iz dana u dan, a Kraljevinu Jugoslaviju na životu su odražavale još samo svjetske velesile. I Njemačka, kojoj je u interesu bio mir na Balkanu, zalagala se za njeno očuvanje. Pristupanjem Trojnom paktu, 25.ožujka 1941., činilo se da je versajska tvorevina produžila život, ali beogradski puč bio je znak Njemačkoj za napad na Jugoslaviju.

Nezavisna Država Hrvatska

Svanuo je i taj dan, 10.travnja 1941., Uskrs hrvatske države. Rasulo koje je zahvatilo jugoslavensku vojsku bilo je vidljivo i u Gračanima, pa je nekolicina seoskih mladića razoružala vojnike u povlačenju. U «Školskom ljetopisu» gračanski učitelj Mato Ivanušić ispisuje cijeli proglaš Slavka Kvaternika o progla-

Radić među seljacima

Seljaci iz zagrebačke okolice prali su Zagrepčanima rublje. Snimio: T. Dabac

šenju Nezavisne Države Hrvatske. Krajem te školske godine, Ivanušić zapisuje i ocjenu minulog školskog rada:» Učiteljsko osoblje vršilo je odgojni i obrazovni zadatak po načelima suvremene didaktike, nastojeći da duhovno formira i ostvari vrijednosti u našem hrvatskom djetetu, pomoću kulturnih dobara. Od djece su tražili poštovanje, poslušnost, povjerenje i ljubav. U djece, a i kod odraslih razvijali su i jačali hrvatsku državnu i narodnu svijest, budili domovinsku ljubav i požrtvovnost.» Već 30. travnja 1941. godine nastavnici sa školskom mlađeži obilježavaju obljetnicu tragične smrti Zrinskog i Frankopana, a 20. lipnja proslavlja se i Dan hrvatskih mučenika. Osobito svečana bila je proslava prve gođišnjice proglašenja nezavisnosti, na kojoj je sudjelovala i ustaška mladež, koju je predvodio tabornik Luka Haramija.

Gračani su bili izvan ratnih događanja, koja su sve više zahvaćala čitavu Hrvatsku. Do sela stižu informacije kako se u pojedinim dijelovima države javljaju komunističke i četničke bande, koje je u samom početku rata bilo teško razlikovati, jer su često zajednički djelovale u područjima sa srpskim stanovništvom. U okolici

Gračana odmetnika nije bilo, što se može zahvaliti blizini Zagreba, ali i Vili Rebar na samom rubu sela, u kojoj je rado boravio Poglavnik. Prostor oko Vile osiguravao je Poglavnika tjelesni sdrug, a prolazniku još i danas zapinju za oči strateški dobro postavljeni bunker na prilaznoj cesti. Zahvaljujući tomu, Gračanci su često viđali Poglavnika, a dječaci su mu ujutro nosili svježe pomuženo mlijeko.

Uskoro je Poglavnik i prvi puta službeno posjetio Gračane, 6. rujna 1942., povodom proslave 35 godina postojanja Hrvatskog pjevačkog društva «Podgorac». Njegov drugi službeni posjet dogodio se 28. veljače 1943. godine, kada

je u Gračanima osnovana samostalna općina, prva u državi po novom ustrojstvu. Tada je Poglavnik, nakon izbora, imenovao općinske vijećnike: Mirka Kosa, Mirka Matku, Matu Haramiju, Mirku Prekupca, Josipa Bešića, Gjuru Grđana, te njihove zamjenike.

Sredinom prosinca 1943. zbio se događaj koji je dao naslutiti približavanje ratnih zbivanja Gračanima. Tada je njemačka vojska zaposjela dio školskih prostorija, zbog čega je nastava postala neredovita, a i taj krnji dio održavao se u kući na Maldinovcu. Njemački časnici boravili su po seoskim kućama. Tako je u kući mog pokojnog pradjede, Tome Kranjeca na Zvečaju, današnji Majcenov put, boravio časnik, koji je po pričanju moje pokojne bake, tada desetogodišnje djevojčice, bio klasični njemački časnik, strog, discipliniran, ali i uljudan i pošten.

Situacija sa školskom zgradom postajala je sve teža. Boravkom njemačke posade u školi nastava je sve više trpjela i nazadovala, pa je školski odbor sastavio tužbu protiv njemačkog zapovjedništva, energično tražeći da zapovjedništvo isprazni, popravi i uredi školske prostorije, te ih takve preda na upotrebu školi. Zbog sve češćeg britanskog bombardiranja Zagreba i njegove okolice, te zaglušujuće paljbe protuzračne obrane, školska se nastava sve češće održava na otvorenom, a povremeno se i potpuno obustavlja. Redaju se nove tužbe školskog odbora protiv prisustva njemačke vojne posade u školi, dok 10. travnja 1945., pritisnuta raznom situacijom na bojištu, njemačka vojska ne napušta Gračane. Tamo su os-

Svirači Ustaške mlađeži

Ulazak partizana u Zagreb, 8.5.1945.

tale malobrojne domobranske snage, te dijelovi PTS-a, koji je osiguravao Poglavniku «Vilu». Ona je posljednjih dana rata i opstojnosti Nezavisne Države Hrvatske, postala mjesto na kojem je Poglavnik održavao sastanke s najbližim suradnicima, te mjesto na kojem je donijeta tragična odluka o povlačenju hrvatskih jedinica prema zapadu.

učitelja Ivanušića. U ljetopisu više nema govora o odgoju i izgradnji hrvatskog djeteta, vjeri u Boga i ljubavi prema Hrvatskoj, nego piše o bratstvu i jedinstvu, te je prenesen i Titov govor, održan 9.svibnja u Beogradu.

Dok su pripadnici VI. ličke proleterske brigade još uveliko vršili smaknuća, 12.

Školski ljetopis kaže kako je već 6. svibnja nastalo puškaranje u selu, te da su domobranske snage napustile položaje, a 9.svibnja da u selo ulaze jedinice VI. ličke proleterske brigade, koje započinju veliku, dvodnevnu bitku s hrvatskom i njemačkom odstupnicom. O pokolju koji je tada izvršen na području Gračana rečeno je u svjedočenju Mirka Baneka, što je potvrđeno dokumentima partizanskih vlasti o pokapanju lešina.

Poslijeratno razdoblje

Dolaskom nove vlasti primjećuje se promjena političkih nazora učitelja Ivanušića. U ljetopisu više nema govora o odgoju i izgradnji hrvatskog djeteta, vjeri u Boga i ljubavi prema Hrvatskoj, nego piše o bratstvu i jedinstvu, te je prenesen i Titov govor, održan 9.svibnja u Beogradu.

svibnja je u Gračanima osnovan mjesni narodni odbor, na čije je čelo izabran prvo Marko Filetin, a ubrzo nakon njegove smrti i Ferdo Negro, stranac koji je tek nekoliko godina boravio u selu. Komunističke vlasti počinju sa slavljenjem i organiziranjem niza praznika i obljetnica, te mitinga na koje su ljudi bili prisiljeni ići, ako nisu željeli biti stigmatizirani.

Godine 1948.komunističke vlasti počinju s najambicioznijim projektom do tada, probijanjem masiva Medvednice tunelom, koji je trebao spojiti Zagreb s Hrvatskim Zagorjem. Završetak radova bio je planiran za 1950.godinu, no 1. veljače 1951. projekt je napušten, a današnji tunel na Dolju svjedok je jedne propale ideje. Zanimljivo je da su za izgradnju pročelja tunela komunisti iskoristili kamen srušene zagrebačke sinagoge, što tada Židovima nije smetalo.

Komunističke vlasti su se donekle iskupile za neuspjeh pri probijanju Medvednice izgradnjom tramvajske pruge Mihaljevac-Dolje, koja je puštena u promet u rujnu 1950.godine. Pri iskanju zemlje ispod pruge su zatrpani kosti hrvatskih vojnika. Iste godine Gračani su pripojeni Zagrebu, što je bio početak kraja jednog svijeta kakav je postojao do tada.

Povlačenje 1945.

IZMIŠLJOTINE IVE MATANOVIĆA

U prošlom broju objavljeno je moje reagiranje na objavu popisa navodnih udbaša u Hrvatskom listu. Reagirao sam, ne zbog objavljenog popisa, nego zbog pojave imena Jure Knežović, a da iz toga nije bilo vidljivo o kojem se radi. Hrvatski list je u cijelosti objavio moje reagiranje, kojega je faksimil objavljen u prošlom broju Politickog zatvorenika. Time je i Hrvatski list potvrdio da ne zna o kojem se to Juri Knežović radi.

„Mudriji“ i „informiraniji“ i od sastavljača i od objavljevica, javio se pismom čitatelja poznati smutnjivac Ivo Matanović, tvrdeći da on zna da sam to ja, ali ne samo da sam bio suradnik udbinskih službi, već da sam to radio i poslije, te dalje navodi „Naime, kad je postao predsjednikom HDPZ-a, za predsjednike podružnica postavio je neke sumnjive ljudi iz Udbine alianse primjerice u Šibeniku, Zadru, Rijeci, Osijeku, Karlovcu i drugdje, zbog čega je ovo društvo u rasulu.“

Za to nije podastro dokaz, ali zavodeći čitatelja obećava: „o njima za sada, nećemo ništa! Oni, gospodin Ivo Matanović, pretvara se kao da dokazi postoje. Zašto nije pozvao sve te fantomske predsjednike „iz udbine alianse“, a posebno one iz „i drugdje“, da se dragovoljno jave Matanoviću, možda bi time ublažili srdžbu Ive Matanovića?

Moj odgovor na njegove izmišljotine u međuvremenu korektno je objavio Hrvatski list.

Koliko je laži, podlosti i gluposti samo u ovom citatu, najbolje znaju hrvatski politički zatvorenici.

Rasula u HDPZ-u nema, ali bi ga rado doživio višestruki razbijac političkih zatvorenika Ivo Matanović. On je najprije bio članom naše podružnice u Zadru, a kad je družina oko Đure Perice i Marka Dizdara, istim takvim objedama, počela razbijati Društvo, on im je pristupio i u Zadru pokušao razbiti Podružnicu. Uspio se prikrpiti uz Davora Arasa i njihovo društvo od nekih pet-šest ljudi u Zadru. Ta udrugica nije bila duga vijeka, jer se posvajao s Arasom i osnovao svoju, prikrijući seiza imena časnog političkog uznika i žrtve komunističke Jugoslavije Ive Mašine. Ali ni to mu nije bilo dosta, jer njegov voždovski apetit želi ovladati pravim društvom hrvatskih političkih zatvorenika, koje, po onoj što se babi htio – to

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

se babi snilo, sada zaziva u rasulo. Nije se ni libio cinkariti Dizdarovu skupinu ŽK, o čemu imamo njegovo, nama slano, pismeno dojavljivanje zbivanja u ŽK.

I tako je, leteći ikarovsky let, uzletio za fantomskog predsjednika „Udruge svih ostalih Udruga bivših i sadašnjih političkih uznika, Zdruga udruga hrvatskih političkih uznika Hrvatske i Inozemstva“. U statutu koji vrti srbizmima i nepismenoš-

ću ima više funkcija nego članova. On je naravno predsjednik, a Petar Gloković iz Vinkovaca i Dixadixi-Braman-Ceronja iz Knina su supredsjednici. Petra Glokovića pamtim još od 1995. kada je, za vrijeme V. kongresa Međunarodne udruge bivših političkih uznika, došao u miju hotelsku sobu i prijetio mi smrću zbog neizbora Đure Perice za predsjednika HDPZ-a, a pamte ga i drugi zbog neukusnog nastupa prema predsjednici Kaji Pereković u namjeri da ju kompromitira. A tko se krije iza lijepog hrvatskog imena Dixadixi-Barman?

Jure Knežović
Zelenjak 34 A
10000 Zagreb

Zagreb, dne 3. ožujka 2006.

“HRVATSKI LIST”
Velebitska 6,
23000 Zadar

TELEFAKS: (023) 309 180

Izmišljotine i laži Iva Matanovića

Poštovani gospodine uredniče,

u Vašem cijenjenjem listu od 2. ožujka 2006. u rubrici «Pisma i reakcije» napisom naslovljenim «Čišćenje savjesti Jure Knežovića» oglasio se nebuloznim izmišljotinama izvjesni Ivo Matanović, inače poznat među političkim zatvorenicima kao smutnjivac. Matanović se najprije izdvojio iz HDPZ-a hrvatske udruge koja i danas bez njega postoji i bez bilokavkih ekscesa, u svojih 22 podružnice na cijelom hrvatskom etničkom prostoru, funkcioniра i broji preko 5000 članova. O rasulu se može govoriti u skupini gdje je on kapo, jer mu je to već treća udruga a svoje članove može smjestiti u jedan osobni automobil. Zasljepljen svojim voždovskim sindromom on u navedenom pamfletu vrijeda časne ljudе, predsjednike mnogih podružnica HDPZ-a, nazavši ih udbaskom aliansom, a da za to ne navodi niti jedan valjan dokaz. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika ima svoj statut, a podružnice samostalno, na javnim skupštinama, biraju svoja upravna tijela, pa tako i predsjednike. Nikada se nije dogodilo da je neki predsjednik oktroiran. Za upućene je već to dovoljno, da pruzim izmišljotine i laži Iva Matanovića. Sto se objeda na moj račun tiče želim vašem poštovanom čitateljstvu priopćiti sljedeće:

1. Lažna je tvrdnja Iva Matanovića dovoditi me u svezu s navodnim uhodenjem Ante Solda u Berlinu. Ja nikada nisam živio Berlinu a za Antu Solda, do danas, nisam nikada u životu čuo niti sam ga ikada vidiо.
2. Podla je laž Iva Matanovića odstupničko pitanje o mom navodnom boravku u Parizu i dovođenje mene u svezu s mučkim ubojstvom pokojnog Bruna Bušića. Vijest o ubojstvu čuo sam na njemačkoj televiziji, koju sam tada pratilo radio uzbora novoga pape.
3. U Jugoslaviju se nisam vratio, kako Matanović navodi, 1987. god. a možda on do suda sazna da i taj njegov navod nije bio istinit.
4. Na sudu će imati priliku sveznadar Matanović objasniti izvor i povod svojih laži uključujući i početnu u svojem objedničkom oglasu.

S poštovanjem

Jure Knežović

ČEGA SE BOJI GLAS KONCILA

Poštovanom naslovu

Uredništvu «GLASA KONCILA»

Kaptol broj 8

10 000 Zagreb

U Vašem cijenjenom listu od 5.veljače 2006., u prigodnom članku «Hodočaše je javna isповјед vjere», objavljenom na 25. stranici, što su ga prigodom 46. obiljetnice smrti bl. Alojzija Stepinca napisali Zvonko Vuković i Stanko Tenšek, iznose se neke krajnje drske i neistinite tvrdnje, a neke od njih mogu škoditi časti i ugledu samoga bl. Stepinca.

Jedna od tih tvrdnji jest, da je štitio «Židove, Srbe i Rome, pa su ga ustaške vlasti dvaput pokušale ubiti». Sramotniju tvrdnju od ove teško je i zamisliti. Stepinac je štitio sve ugrožene osobe, a u prvom redu svoj hrvatski narod, koji je bio izvrgnut srpskim, ali i angloameričkim, zločinima. Osuđivao je svačiju nedjelu. Bio je čovjek milosrđa, a ne strogi sudac, pa je za ugrožene često intervenirao kod hrvatskih državnih vlasti i one su u mnogo slučajeva uđovoljavale njegovim intervencijama. Ta je činjenica sama po sebi dokaz, da su odnosi između bl. Alojzija Stepinca i hrvatskih državnih vlasti bili korektni, kako to u više navrata svjedoči ondašnji njegov tajnik dr.

Stjepan Lacković. Hrvatske mu državne vlasti nikada nisu namjeravale učiniti, niti su učinile bilo kakvo zlo, a pogotovo ubiti ga. Sve što gospoda Zvonko Vuković i Stanko Tenšek pišu o tim odnosima, laž je i neistina. Ako su časni ljudi, neka javno iznesu dokaze za svoje tvrdnje. Znam da ih ne će iznijeti, jer takvih dokaza nema. U protivnom neka se ispričaju hrvatskoj javnosti, jer i te hrvatske državne vlasti, ili kako ih oni nazivaju «ustaške vlasti», imaju pravo na istinu o sebi.

U podkrijepu svojih tvrdnji Vuković i Tenšek se pozivaju i na pok. predsjednika Republike Hrvatske, koji je navodno rekao Sv.Ocu Ivanu Pavlu II za Stepinca ovo: »Zbog svoje odlučnosti u spašavanju progonjenih, podjednako Hrvata, Srba i Židova, bio je ugrožen od kvislinške vlasti NDH». Tuđmanove tvrdnje nisu dokaz, nego izricanje suda, koji tek treba dokazati. Ako su vlasti NDH-a Stepinca držale neprijateljem, koga treba čak i ubiti, zašto su uđovoljavale njegovim čestim intervencijama za ugrožene osobe? Zašto se s njim često druže i prilikom posjeta priređuju mu vojničke počasti, kako to on sam bilježi u svomu »Dnevniku»? Zašto su ga odlikovale? Zašto je on nosio to odlikovanje, što priznaje pred jugoslavenskim komunističkim istražnim tijelima? Ako su Pavelić i ustaše u Stepincu gledale takvoga neprijatelja, zašto mu je

Pavelić pred svršetak rata ponudio, da u skladu s prastarim hrvatskim ustavnim običajem, kao locum tenens, odnosno namjesnik, preuzme vlast u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj? Ovakvih i sličnih pitanja moglo bi se postaviti na desetke.

No, Vuković i Tenšek ne vide, ili svjeno podmeću, da ovakvim svojim pisanjem izravno vrijeđaju samoga bl. Stepinca. Ako je Nezavisna Država Hrvatska bila kvislinška tvorevina, kako je navodno Tuđman rekao Papi, zar je onda Stepinac mogao i smio nositi odlikovanje, koje mu daje kvislinška država i njezina vlast? Častan čovjek od takve države i vlasti ne prima odlikovanje. Ali Nezavisna Država Hrvatska nije bila za Stepinca kvislinška, nego uistinu prava hrvatska narodna država. Zato je pred jugoslavenskim komunističkim sudom u Zagrebu 3. listopada 1946. i rekao: »Hrvatski narod se je plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija, kada ne bih osjetio bilo hrvatskoga naroda!». Da je bl. Alojzije Stepinac živ, on bi se sigurno crvenio, kad bi čitao takve tekstove i izjave o sebi, kakvi potječu od gospode Vukovića i Tenšeka i, navodno, dr. Tuđmana.

U Zagrebu, 6. veljače 2006.

Ivan GABELICA

Napomena: ovaj osvrt Glas Koncila je odbio objaviti.

JOSIP BRAENOVIC

(1924. - 2006.)

10. I. 2006. u Dubrovniku je, nakon kraćeg boravka u bolnici, umro Josip Braenović, suradnik »Marulića» i »Danice». Rođen 1924. u Dubrovniku, Jozo je u rodom gradu završio osnovnu školu i klasičnu gimnaziju, a u Rijeci ekonomski fakultet. Radio je u Hotelsko-turističkom poduzeću »Dubrovnik» kao šef računovodstva.

Sjećam ga se kao dragog prijatelja i jednog od najhrabrijih robijaša iz lepoglavske kaznionice i zloglasnoga »crnog bataljona» (a robijao je i u istarskom rudniku). Bio je neposredan očeviđac kada je hrvatski zrakoplovni pukovnik Šintić za vrijeme »mrtve šetnje» pogoden milicijskim rafalom s bunkera, te ga je doveo do ambulante, nakon čega je ovaj ubrzo umro. Kada je pak u pucnjavi po robijašima »crnog bataljona» 5. VIII. 1948. u Lepoglavi ranjen Boris Krasovac, Jozo mu je pokušao zaustaviti krvarenje, ali su milicajci odveli ranjenika, tobože na previjanje, i ubili ga u samici 1. odjela. U svojoj knjizi »Uspomene» Braenović je objavio dosad najpotpuniji popis članova »crnog bataljona». (Neka od sjećanja iz te knjige - npr. na zajedničko školovanje sa Svevladom Slamnjicom - bila su najprije objavljena u »Maruliću»).

Kao što je u svom brzojavu, jednom od brojnih izraza sučuti što ih je primila Jozina udovica, istaknuo dr. Hrvoje Kačić, Josip Braenović bio je plemenit čovjek i velik mučenik. Njegov plemeniti lik čovjeka koji se hrabro borio i trpio za Hrvatsku ostat će nam uvijek pred očima kao uzor za nasljedovanje.

Radovan GRGEC

NEVENKA ŠARIN (1917. - 2006.)

Suradnica Krista Kralja – žrtva komunističkog režima

14. siječnja 2006. u 89. godini života u Zagrebu je preminula Nevenka Šarin, suradnica Krista Kralja, jedna od najbljižih u najvjernijih sljedbenica Marice Stanković, utemeljiteljice prvog hrvatskog svjetovnog instituta. Rođena je 8. travnja 1917. g. u Zadru. Po zanimanju je bila krojačica i već se od mlađih dana, kao uvjerenja katolkinja, aktivno uključila u rad tadašnjih katoličkih organizacija, koje su djelovale u sklopu Katoličke akcije. Unutar Katoličke akcije bila je i u najužem vodstvu kao odgovorna za žensku radničku katoličku mladež. Na njezinu duhovnu formaciju utjecao je najprije bl. Ivan Merz, kojega osobno nije poznавala, ali je njegovu biografiju često citirala i u njegovu primjeru i njegovim riječima nalazila temeljna nadahnuća za svoj duhovni život i rad. Don Ante Radić, šibenski svećenik, kao njezin duhovnik usmjerio je potom Nevenku prema jednom zauzetom katoličkom apostolatu u svijetu. Preseljenjem u Zagreb Nevenka je nastavila svoje djelovanje u Katoličkoj akciji zajedno s Maricom Stanković i ostalim katoličkim djevojkama. Veoma se brzo priključila novoosnovanoj zajednici Suradnica Krista Kralja i postala jedna od najvjernijih sljedbenica utemeljiteljice Marice Stanković, te je vjerno provodila u život njezino učenje. Premda je bila krhkoga zdravlja, Nevenka Šarin nasebično je radila i žrtvovala se za uzvišene ciljeve širenja Kristova Kraljevstva u dušama. Bila je prava apostolska duša. Dolaskom zločinačkog komunističkog režima na vlast u Hrvatskoj, Navenka je u promijenjenim okolnostima nastavila apostolski djelovati. Posebice se brinula za pohapšene brojne svećenike, za koje je organizirala razne vrste pomoći; među ostalim se posebno zauzela za slanje paketa u zatvore.

Komunistički progonitelji su je veoma brzo uočili, postala im je sumnjiva, te je već početkom siječnja 1947. bila uhapšena. I tada započinje njezina višegodišnja kalvarija. U istražnom zatvoru Nevenka Šarin je provela godinu dana potpuno sama, izolirana od svih ostalih. Već za vrijeme istražnog zatvora bila je izvragnuta raznim fizičkim i psihičkim torturama od strane komunističkih krvnika. U podrumskoj samici provela je pet dana na golom

betonu, bez ikakvog pokrivača. Da bi je smutili u iskazima, morala se vrtjeti oko sebe, ali ipak nije izgubila svijest. Kroz 8 dana potom je morala stajati dan i noć na jednom mjestu, dok se straža mijenjala svaka dva sata. Koji od vojnika bi joj se smilovao i pustio je da sa malo nasloni ili klekne, jer je već padala u nesvijest. Uz pomoć Božju uspjela je hrabro sve to pretrpjeti, ne dopustivši da ju slomi komunistička mržnja. I dok je još boravila u istražnom zatvoru u ćeliji, Nevenka je us-

pjela preko zidova komunicirati pjesmom i kucanjem i tako je hrabrla ostale katoličke djevojke koje su s njom zajedno bile zatvorene. «Vjera naša probijala je zidove», izjavila je njezina supatnica Slavica Tuškan, sjećajući se tih dana provedenih zajedno s Nevenkom u zatvoru.

Nevenka Šarin bila je osuđena u siječnju mjesecu 1948. godine na namještenom zločinačkom komunističkom procesu na robiju od tri godine, koju je

Nevenka Šarin

*Nevenka u mlađim godinama, prije hapšenja i zatvora,
na slici prva slijeva, zajedno s kolegicama iz Katoličke akcije*

provela u Slavonskoj Požegi. Zajedno s njome bile su osuđene Marica Stanković i ostalih nekoliko djevojaka, te šibenski svećenik Don Ante Radić. Herojsko držanje tih djevojaka pred komunističkim sudom odjeknulo je cijelim Zagrebom i Hrvatskom. Nakon pročitane osude te su hrabre i neustrašive katoličke djevojke, predvođene Maricom Stanković, zap-

jevale Christu vincit – Krist Kralj vlada, Krist pobjeđuje, Krist Kralj vječno kraljuje. «Bilo je to svjedočanstvo ravno onome tolikih mučenica iz prvih stoljeća progona kršćana», izjavio je jedan svećenik koji je bio prisutan. A drugi je rekao da mu je taj dan kršćanskog heroizma i svjedočenja bio najljepši dan nakon njegove mlade mise.

Nevenka Šarin, zajedno s Maricom Stanković i ostalim osuđenim katoličkim djevojkama, bila je poslana na robiju u Slavonsku Požegu. Od tri godine, na koliko je bila osuđena, u samici je provela šest i pol mjeseci. Što je sve doživjela i proživjela zajedno s tolikim drugim hrvatskim djevojkama i ženama u tom komunističkom mučilištu, najbolje je opisala Marica Stanković u svome zatvorskem dnevniku «Godine teške i bolne», koji je objavljen prije nekoliko godina. Sama Marica Stanković na poseban je način cijenila svoju vjernu sljedbenicu, te o njoj piše i u Povijesti ustanove Suradnica Krista Kralja. Govoreći o godinama zatvora u kojem je nakon Nevenke ostala još dvije godine, sestra Marica veli: «Moja draga Nevenka! Tiha i plemenita žrtva za duše. Utjeha u mojim najcrnjim danima. Puna pažnje i ljubavi prema svakome, a napose prema meni. Kad sam iz baraka došla u zgradu, veselila se veoma. Izmišljala je iz dana u dan čime bi me razveselila. A kad je izšla iz zatvora i kad je njezino mjesto ostalo prazno, ja sam je u duhu još uvijek gledala na istom mjestu kako me čeka, kako mi se smiješi i kako me uvijek nečim daruje. Moja Nevenka!»

Preporučujući primjer Nevenke svim svojim sljedbenicama-suradnicama, Marica Stanković dalje piše: »Na poseban način neka sve članice Zajednice, i one danas i one u budućnosti upišu u svoja srca Nevenku Šarin. To je osoba, koja je od sebe sve dala, koja je prošla kroz buru i oluju, o kojima mlade generacije ne mogu ni slutiti. Ona je s velikom ljubavlju prošla kroz tu buru i oluju i ostala trajno do danas.»

Marica Stanković

Susret s Papom

Sprovod Nevenke Šarin, koja je bila i članica HDPZ-a, na zagrebačkom Mirogoju vodio je fra Ivo Martinović, župnik župe sv. Franje Ksaverskog. U svome govoru rekao je kako je sestra Nevenka potpuno slijedila Krista Kralja: «Gledala je Krista otajstveno i mistično: otajstveno u kruhu živom, u Euharistiji od koje je živjela, a mistično ga je prepoznavala u siromasima, ljudima na rubu. Na jednostavan način željela je svjedočiti kraljevstvo Božje. Bogu je posvetila svoj život, za Krista je trpjela, Krista je slavila i molimo Gospodina da je On proslavi.»

Svetu misu zadušnicu u crkvi Krista Kralja na Mirogoju predvodio je o. Marko Matić, duhovnik zajednice Suradnica Krista Kralja. U svojoj propovjedi o. Matić je sestraru Nevenku, po uzoru na prva kršćanska vremena, nazvao djevicom i

mučenicom; djevicom po zavjetima što ih je kao suradnica učinila još 1943., a mučenicom po progonima i logoru za vrijeme komunističkog režima. Naveo je, potom, nekoliko misli Marice Stanković iz njezinih uspomena u kojima ona najavljuje opisivanje svoga robijanja, što je kasnije i učinila u knjizi «Godine teške i bolne». Osvrćući se na život u komunističkom logoru, Marica je zapisala: »Bila je to značajna stranica u novovijekom martirologiju Crkve. Najljepša stranica u borbi za svetu Hrvatsku. Rađa se nova Hrvatska! Hoćemo li vidjeti njezin lik, Ti i ja, ne znam. Uostalom svejedno je. Главно да и наše patnje tomu posluže.« U zaključku svoje propovijedi o. Matić je rekao: »Tko može reći da te patnje nisu poslužile? Patnje hrvatskih djevica i mučenica ugrađene su u temelje nove Hrvatske.

'Blago progonjenima zbog pravednosti, njihovo je kraljevstvo nebesko!'«

Sveta misa zadušnica za sestruru Nevenku, na dan njezina sprovida, služila se i u Rimu, u Domu hrvatskih hodočasnika, čiji je Nevenka bila dobrotvor i gdje je odsjedala prigodom svojih službenih putovanja, sudjelujući na skupovima svjetovnih instituta u Rimu.

S odlaskom Nevenke Šarin smanjuje se broj još živućih hrabrih svjedoka i mučenika kršćanske vjere, koji su herojski svjedočili za vrijeme komunističkih progona. Sveta nam je obveza i dužnost da te svjedoke i mučenike vjere ne zaboravljamo, nego da nas njihovo herojsko svjedočenje za Krista, neprestano nadahnjuje u našem kršćanskom življenu.

o. Božidar Nagy

U SPOMEN

MARIJA ŠTAMPAR

1923. - 2006.

Laka joj bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Sisačko-Moslavačka

U SPOMEN

ANTE BRKIĆ

umirovljeni sudac

1929. - 2006.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Sisačko-Moslavačka

U SPOMEN

JURAJ HERCEZI

1933. - 2005.

Laka mu bila
hrvatska zemlja!

HDPZ
Podružnica Varaždin

U SPOMEN

MARICA BUDANKO

1926. - 2006.

Laka joj bila
hrvatska zemlja!

HDPZ
Podružnica Zagreb

U SPOMEN

NIKOLA HURE

1921. - 2006.

Laka mu bila
hrvatska zemlja!

HDPZ

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XXXIV.)

3002. **STIPETIĆ, Nada** (Franjo) - rođ. 21.10.1912. u Motuljima. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. t. 6. na 10 god. zatvora.

3003. **STIPLOŠAK, Nada** (Antun) - rođ. 11.11.1922. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. Suda Kom. Grada Zagreba po UVS čl. 13. na 20 god. zatvora.

3004. **STOJANOVIĆ, Anica** (Mijo) - rođ. 02.07.1910. u Ivankovu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

3005. **STOJANOVIĆ, Ljubica** (Milan) - rođ. 01.01.1924. u Markušici. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 3. na 12 god. zatvora.

3006. **STOJČIĆ, Rezika** (Mijo) - rođ. 01.01.1930. u Karlovcu. Osuđ. 1961. presudom Okružnog suda Karlovac po KZ čl. 303/2 na 10 mjes. zatvora.

3007. **STOLNIK, Franca** (Franjo) - rođ. 06.03.1914. u Donjoj Voći, Ivanec. Osuđ. 1950. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 7. na 18 mjes. zatvora.

3008. **STOPARIĆ, Ivo** (Luka) - rođ. 01.01.1946. u Našicama. Osuđ. 1976. presudom Opć. suda Našice po čl. 119/3 na 45 dana zatvora.

3009. **STOPIN, Katica** (Antun) - rođ. 29.04.1910. u Zagrebu. Osuđ. 1952. presudom Okružnog suda Zagreb po KZ čl. 303. st. 1. na 3 god. zatvora.

3010. **STRABIĆ, Dragica** (Josip) - rođ. 13.05.1920. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Beograd po KZ čl. 105. na 10 god. zatvora.

3011. **STRMA, Marija** (Đuro) - rođ. 27.09.1922. u P. Polju. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

3012. **STRMECKI, Marija** (Petar) - rođ. 01.01.1919. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. Suda Komande Grada Zagreba po UVS čl. 13. 14. na 3 god. zatvora.

3013. **STRNAK, Reza** (Marko) - rođ. 04.04.1917. u Dervišagi, Požega. Osuđ. 1947. presudom Dvi. Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

3014. **STRNIKA, Roza** (Ivan) - rođ. 13.02.1915. u Bušetini, Virovitica. Osuđ. 1949. presudom Okr. suda Bjelovar po na 3 god. zatvora.

3015. **STROPIĆ, Katica** () - rođ. 16.04.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 1 god. zatvora.

3016. **STROPNIK, Mirjana** (Dragan) - rođ. 05.04.1902. u. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 2 st. 11 čl. 3. t. 7, 8, i 9, na 5 god. zatvora.

3017. **STRUNJA, Bara** (Mato) - rođ. 01.01.1899. u Babinoj Gredi. Osuđ. 1945. presudom Osnovnog suda Za Zaštitu Nac. Časti Hrvata i Srba po čl. 2. t. 4. na 5 god. zatvora.

3018. **STRUPAR, Jelka** (Ivan) - rođ. 01.01.1935. u Koprivnici. Osuđ. 1973. presudom Općinski suda Koprivnica po KZ čl. 119/3 na 60 dana zatvora.

3019. **STUČAK, Mara** (Dragutin) - rođ. 11.06.1907. u Zahijevu. Osuđ. 1947. presudom O.S. Varaždin po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

3020. **SUČIĆ, Josipa** (Josip) - rođ. 17.06.1925. u Tiborjancima. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. čl. 3. t. 7, na 5 god. zatvora.

3021. **SUKNAIĆ, Zdenka** (Mijo) - rođ. 08.04.1922. u Novoj Gradiški. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 6. na 1 god. i 6 mjes. zatvora.

3022. **SUKNER, Ana** (Izidor) - rođ. 28.02.1891. u Gornjoj Jelenskoj. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 14 mjes. zatvora.

3023. **SUKNER, Ana** (Josip) - rođ. 31.07.1920. u Zahlepici. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 14 mjes. zatvora.

3024. **SULIĆ, Božica** (Ivan) - rođ. 03.06.1923. u Andrijaševcima. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 11. na 4 god. zatvora.

3025. **SULIMANAC, Slava** (Franjo) - rođ. 22.06.1917. u Turnašici, Virovitica. Osuđ. 1951. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. 3 mjes. zatvora.

3026. **SUNDAČ, Kata** (Adam) - rođ. 01.01.1903. u Dvoru. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 3. na 15 god. zatvora.

3027. **SUNIĆ, Mirna** (Mirko) - rođ. 01.01.1952. u Vel. Gorici. Osuđ. 1986. presudom Okr. suda Zagreb po KZJ čl. 133 st. 4 na 10 mjes. zatvora.

3028. **SUPANEK, Pepica** (Frano) - rođ. 01.01.1900. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Okružnog -Narodnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 4 god. zatvora.

3029. **SUROP, Julka** (Mijo) - rođ. 25.03.1923. u Berku. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

3030. **SUROP, Marija** (Karlo) - rođ. 28.10.1898. u Berku. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14, na 1 god. zatvora.

3031. **SUŠAC, Ankica** (Antun) - rođ. 07.10.1922. u Oštarijama, Ogulin. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Za Grad Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. i 6, na 6 mjes. zatvora.

3032. **SUŠAC, Božica** (Franjo) - rođ. 01.01.1907. u Hrkanovcima. Osuđ. 1947. presudom Div. Vojnog suda Bjelovar po čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

3033. **SUŠANJ, Marica** (Nikola) - rođ. 03.03.1920. u Ogulinu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Vojne Oblasti Kordunskog Korpusa po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.

3034. **SUŠNIK, Anka** (Anton) - rođ. 21.06.1900. u Sisak. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda II. JA po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.

3035. **SUTON, Marija** (Cvjetko) - rođ. 01.01.1905. u Netini, Ljubuški. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14, na 5 god. zatvora.

3036. **SUZIĆ, Danica** (Janko) - rođ. 01.01.1931. u. Osuđ presudom na zatvora.

3037. **SVARČIĆ, Stanka** (Anbel) - rođ. 14.02.1931. u Milna, Brač. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda u Splitu po KZ čl. 60. t. 4, i 9, čl. 62 i 68 na 18 mjes. zatvora.
3038. **SVARČIĆ, Stanka** (Anbela) - rođ. 14.02.1931. u Mlina. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Split po ZPND čl. 9. na 18 mjes. zatvora.
3039. **SVETIĆ, Ljubica** (Stjepan) - rođ. 0.1.01.1925. u Pleternici Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. na 2 god. zatvora.
3040. **SVETIĆ, Matija** (Franjo) - rođ. 01.01.1924. u NovoM SelU. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda II. Korpusa po UVS čl. 14. na 12 god. zatvora.
3041. **SVIBEN, Marija** (Ivan) - rođ. 19.12.1912. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb zbog sipmatiziranja s bjeguncima na 1 g i 6 mjes. zatvora.
3042. **SVIT, Ivanka** (Valentin) - rođ. 01.01.1925. u Slav. Brodu. Osuđ. 1946. presudom Okr. Nar. suda Sl. Brod po ZPND čl. 9. t. 1. na 13 mjes. zatvora.
3043. **SVJETLAČIĆ, Mica** (Tomo) - rođ. 11.09.1930. u Gašincima. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.
3044. **SVOBODA, Marica** (Ernest) - rođ. 17.12.1923. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Požega po UVS čl. 15. na 2 god. zatvora.
3045. **ŠABALJ, Kata** (Ivan) - rođ. 25.03.1920. u Andrijaševcima. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 11. na 18 mjes. zatvora.
3046. **ŠABAN, Tona** (Franjo) - rođ. 01.01.1912. u Ličkom Novom. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda JA po UVS čl. 14. na 2 god. zatvora.
3047. **ŠABIĆ, Iva** (Stjepan) - rođ. 09.11.1936. u Zmijavcima, Imotski. Osuđ. 1959. presudom Okružnog suda Split po KZ čl. 117/2. na 3 god. zatvora.
3048. **ŠADEK, Kata** (Valent) - rođ. 01.01.1896. u Medvedićki. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14 na 1 god. zatvora.
3049. **ŠAJIN, Marija** (Autust) - rođ. 01.01.1921. u Hlebinama. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog Suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 6. na 14 mjes. zatvora.
3050. **ŠAJKUNOVIĆ, Jozo** (Jozo) - rođ. 22.02.1915. u Drenju, Đakovo. Osuđ. presudom Kot. suda Đakovo po KZ čl. 303, na 6 mjes. zatvora.
3051. **ŠAL, Marija** (Antun) - rođ. 12.07.1918. u Vukovaru. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 7. UVS. 13. t. 1. na 3 god. zatvora.
3052. **ŠALAMAN, Božena** (Marko) - rođ. 10.10.1919. u Stub. Toplicama. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.
3053. **ŠAMBULA, Barica** (Antun) - rođ. 04.12.1919. u Komatinicima. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog Suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.
3054. **ŠAMEC, Štefica** (Ivan) - rođ. 10.12.1922. u Varaždinu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 13. i 14. na 1 god. zatvora.
3055. **ŠANIĆ, Katica** (Josip) - rođ. 01.04.1925. u Splitu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sred. Dalmacije po ZPND čl. 3. t. 7, 8, čl. 9. na 3 god. zatvora.
3056. **ŠANKOVIĆ, Kaja** (Luka) - rođ. 24.11.1925. u Brlišanima. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Korpusne Oblasti Ja po UVS čl. 14, na 2 god. zatvora.
3057. **ŠANTAK, Zlata** (Stjepan) - rođ. 01.09.1919. u Požegi. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 9. t. 1. na 1 god. zatvora.
3058. **ŠAPL, Rajmond** (Ivan) - rođ. 20.11.1895. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog Suda Zagreb po KULTURNA SURADNJA S OKUPATOROM na 2 god. zatvora.
3059. **ŠARIĆ, Ivica** (Stjepan) - rođ. 01.01.1955. u Našicama. Osuđ. 1976. presudom Opć. suda Našice po 119/3 na 45 dana zatvora.
3060. **ŠARIĆ, Julka** (Fabijan) - rođ. 05.05.1929. u Zakorenju. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.
3061. **ŠARIĆ, Manda** (Nikola) - rođ. 01.01.1903. u Gospicu. Osuđ. 1945. presudom suda Za Zašt.Nacion. Časti Srba i Hrvata, Gospic po ZPND čl. 1 i 2. t. l i 4. na 5 god i 4 mjes. zatvora.
3062. **ŠARIĆ, Marija** (Fabijan) - rođ. 01.01.192. u Zakoranju. Osuđ. 1946. presudom Div.Voj. suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.
3063. **ŠARIĆ, Marija** (Mato) - rođ. 25.04.1924. u Moseću. Osuđ. 1945. presudom Divizijski Vojnog suda Split po ZPND čl. 3, t. 7. na 1 god. zatvora.
3064. **ŠARIN, Nevenka** (Roko) - rođ. 08.04.1917. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom O.S. Zagreb po ZPND čl. 8. t. 6. na 3 god. zatvora.
3065. **ŠAUBUHNER, Viktor** (Oto) - rođ. 03.03.1398. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.
3066. **ŠAVAR, Milka** (Imbro) - rođ. U.09.1918. u Mokricama, Križevci. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 12 god. zatvora.
3067. **ŠČEKIĆ, Anka** (Janko) - rođ. 11.03.1934. u Virovitici. Osuđ. 1952. presudom K. S. Virovitica po PROTIV ČASTI I UGLEDA DRŽAVE - na 11 mjes. zatvora.
3068. **ŠČUKANEĆ, Antonija** (Mijo) - rođ. 01.01.1889. u Martinu , Varaždin. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14 i čl. 8. na 5 god. zatvora.
3069. **ŠČUKANEĆ, Slava** (Gustav) - rođ. 10.04.1907. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 8., čl. 9. na 8 god. zatvora.
3070. **ŠEBALJ, Janja** (Jure) - rođ. 01.01.1923. u Andrijaševcima, Karlovac. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda po ZPND čl.11. na 2 god. zatvora.
3071. **ŠEBALJ, Marija** (Ivan) - rođ. 02.11.1921. u Brinju. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda XI Korpusa na Sušaku po UVS čl. 14. na 2 god. zatvora.
3072. **ŠEBALJ, Marija** (Stipe) - rođ. 04.08.1925. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 10 god. zatvora.
3073. **ŠEBALJ, Marija** (Stipe) - rođ. 04.08.1925. u Kružpolju, Brinje. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Osijek zbog POMAGANJA USTAŠAMA na 10 god. zatvora.
3074. **ŠEBALJ, Milica** (Mile) - rođ. 01.01.1901. u Brinju. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Gospic po ZPND čl. 28, 32 i 3, na 2 god. zatvora.

(nastavit će se)

IN THIS ISSUE

Seventy years ago, **Stjepan Javor**, a Croatian patriot and martyr, born in Lika, peasant, worker, politician, Party of Rights member and revolutionary, died in prison in Srijemska Mitrovica. He was a close associate of the vice-president of the Croatian Party of Rights and the head of the Independent State of Croatia to be, **Ante Pavelić**, a coordinator of the Party of Right youth's activities. After the assassination of **Stjepan Radić**, the dictatorship of King Alexander and the emigration of the revolutionary Party of Rights' leadership, Stjepan Javor was accused of preparing illegal activities aimed at Croatia's separation from Yugoslavia, and arrested in 1929, horribly tortured and sentenced to twenty-years' imprisonment. In the same trial, two young Croatian men, **Marko Hranilović** and **Matija Soldin**, who had been under age when arrested, were sentenced to death and hanged. Even in prison, Javor continued his struggle for human and national

rights, because of which he was subjected to torture; and exhausted by hunger strikes he died in 1936. He did not leave behind any written works, great speeches at the Parliament or clever compromises; the only thing he left behind was his life, about which writes **Ivan Gabelica**.

Inspired by the recent scandal in Varaždin, **Alen Matušin** from Oštice writes about the return of the church property, which was confiscated and nationalised after the Second World War. Eight years ago, the Catholic Church launched the procedure for the return of the property in the Varaždin city centre, which now houses the Faculty of Organisation and Informatics. When there seemed to be an agreement reached between the Bishopric of Varaždin, the city authorities and the Faculty, loud and well-organised hue and cry after the Church was raised, which hindered the announced return of the Church property. Writer of the text recognises in the event the activities of the un-

defeated communist forces in co-operation on masonry.

Dr. Andrija Hebrang, a Croatian Parliament member responds in this issue to the article written by **Ante Delić**, who wrote in the last issue of *Politički zatvorenik* that **Andrija Hebrang Sr.**, a member of Politbureau and the war-time Secretary of the Communist Party of Croatia, was a negative historical personality, because he had not had in mind the establishment of the Croatian state. Contrary to that, the Parliament member claims that his father, although misled my communist ideology, had a vision of a future independent Croatian state.

In this issue, we remember the deceased **Dr. Janko Šimrak**, Croatian political prisoner and the Bishop of Križevci. We also commemorate the recently deceased **Nevenka Šarin**, a member of the women's church order, an associate of the pre-war Catholic Action and a political prisoner.

Mirogoj - arkade

IN DIESEM HEFT

Vor siebzig Jahren starb in dem Gefängnis von Srijemska Mitrovica der kroatische Patriot und Märtyrer **Stjepan Javor**, geboren in der kroatischen Provinz Lika, ein Bauer, Arbeiter, Politiker, Anhänger des kroatischen Rechtes und Revolutionär. Er war enger Mitarbeiter des Vizepräsidenten der Kroatischen Partei des Rechtes und späteren Poglavnik des Unabhängigen Staates Kroatien, **Dr. Ante Pavelić**, sowie Koordinator der Arbeit der Jugend des kroatischen Rechtes. Nach

der Ermordung des Bauernführers **Stjepan Radić** in Belgrader Parlament und Ausrufung der faschistischen Diktatur des Königs Aleksandar, sowie Emigration der revolutionären Führung der Partei des kroatischen Rechtes, wurde Stjepan Javor 1929, unter der Beschuldigung der Vorbereitung illegalen Unternehmens für die Abspaltung Kroatiens aus dem Verbund Jugoslawien, verhaftet in Gefängnis fürchterlich gequellt und auf 20 Jahre Kerker verurteilt. Auf dem selben

Prozess wurden zwei junge Kroaten, **Marko Hranilović** und **Matija Soldin**, die zur Zeit der Verhaftung noch minderjährig waren, zum Tode verurteilt und aufgehängt. Javor setzte sein Kampf für die Menschen- und Nationalrechte im Gefängnis fort wo er 1936 an Folgen der Quellereien und Hungerstreik starb. Hinter sich ließ er weder große Schriften, noch wichtige Parlamentsreden oder geschickte politische Kompromisse, sondern sein eigenes Leben worüber **Ivan Gabelica** schreibt.

Iniziert durch die Affäre die zur Zeit in Varaždin geschieht schreibt **Alen Matušin** aus Oštrica über Rückgabe des, nach dem Zweiten Weltkrieg konfiszierten und nationalisierten, kirchlichen Eigentums. Vor acht Jahren beantragte die Katholische Kirche Rückgabe des Gebäudes in der Stadtmitte von Varaždin in der heute der Fakultät für Organisation und Informatik siedelt. Als es schon sah, dass der Vertrag zwischen dem Varaždiner Bistum, Stadt Varaždin und Fakultät perfekt ist, wurde eine laute Treibjagd gegen der Kirche organisiert die die bereits ausgesprochene Rückgabe des Gebäudes an die Kirche stoppte. Der Autor sieht in diesem Vorgehen Finger der noch nicht besiegt kommunistischen Kräfte in Verbund mit dem Freimauertum.

Der Parlamentarier im Kroatischen Sabor (Parlament), **Dr. Andrija Hebrang**, antwortet auf ein Artikel in vorigen Heft in dem **Ante Delić** behauptete, dass **Andrija Hebrang Senior**, Mitglied des Politbüros und Kriegssekreter der Kommunistischen Partei Kroatiens, der nach Darstellung Delić, die Entstehung des kroatischen Staates nicht im Sinn hatte, geschichtlich negative Persönlichkeit war. Im Gegensatz dazu behauptet der Vertreter im Kroatischen Sabor, dass sein Vater, obwohl verführt durch die kommunistische Ideologie, die Vision des zukünftigen selbstständigen Kroatiens sehr wohl hatte.

In diesem Heft gedenken wir des verstorbenen kroatischen politischen Häftlings und griechisch-katholischen Bischof von Križevci **Dr. Janko Šimrak**, sowie vor Kurzem verstorbene Angehörige des weiblichen Kirchenordens und Mitarbeiterin des vorkriegs Katholische Aktion, politischer Gefangener **Nevenka Šarin**.

Mirogoj - križ

P R E S U D A
U I M E M A R O D A

Vrhovni sud Demokratske Federativne Jugoslavije, i to Vojno vijeće sastavljeno iz pukovnika Hrnčevića Dr. Josipa, kao predsjednika vijeća i majora Ilića Radovana i majora Šegedinu Jošu kao članove vijeća uz sudjelovanje sekretara suda poručnika Todorović Novaka održao je u Beogradu od 13 do 19 septembra 1945 godine glavni javni pretres u krivičnom predmetu protiv optuženog Gustovića Artura, pukovnika bivše jugoslovenske vojske iz Zagreba i ostalih radi kriv. dela iz čl. 3 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države. Optužbu je zastupao stariji pomoćnik javnog tužioca Demokratske Federativne Jugoslavije potpukovnik Melović Josip, a optuženi su branili pukovnik Miletić Slavko, kapetan Pejnović Andrija, poručnik Šober Dr. Marjan i sudski istražitelj Radović Milan. Nakon održanog pretresa, na kojom je javni tužilac ostao kod optužbe, a optuženi tražili oslobođenje odnosno što blažu kaznu, sud je izrekao sledeću presudu:

1.....

3. optuženi GREGURIĆ MIRKO, pukovnik bivše jugoslovenske vojske, general NDH, rodj. 1897 g. u s. Maji kotor Gline, od oca Miška i majke Ruže, rodj. Sivtarž, ~~zadržan u zatvoru~~ z dece, Hrvat, u pritvoru od 15.V.1945 god.

.....
k r i v i s u:

1.....

3.-Optuženi Gustović Črtur, Grujić Djuro, Gregurić Mirko, Sertić Tomislav, Skoliber Slavko, Fric Julije, Tomašević Ivan, Metikoš Vladimir, Markulj Ivan, Stimeković Zvonimir, Džel Franjo, Sintić Zlatko, Major Vladimir, Slaher Miroslav, Mikec Nikola, Mejetić Bogdan Čelić Dragutin, Nardeli Antun i Solc Josip krivi su što su provodeći plan okupatora o istrebljenju našeg naroda, pored zločina izdaje pod 1/ i 2/ dispozitiva kao komandanti(rukovodioци) domobranih i ustашkih formacija, bilo u zajedničkim akcijama s nemačkim, talijanskim i četničkim jedinicama bilo u samostalnim akcijama, protivno medjunarodnom ratnom pravu i ratnim običajima, vršili nezapamćene zločine nad narodima Jugoslavije, a opt. Markulj, Džel i Mikec i nad narodima Sovjetskog Saveza time, što su na čelu svojih jedinica učestvovali u ubijaju neboračkog stanovništva, žena, dece i staraca, ranjenih boraca NOV, paležu i pljački sela i gradova, masovnom uništavanju civilnog stanovništva i odvodjenju u koncentracione logore ili na prisilni rad u Nemačku, u istrebljenju Srba i Hrvatskih rodoljuba u Hrvatskoj, te na tej način počinili - u najtežim danima u historiji naših naroda - ratne zločine na račun okupatora, nemačkih i italijanskih zavojevača.

Pojedinačno njihove radnje sastoje se u sledećem:

3.-Gregurić Mirko: Nakon kapitulacije bivše Jugoslavije u aprilu 1941 god. postaje komandant vojnog okruga u Mostaru, a uskoro po tom dolazi u Zagreb gde prima službu u nastavnom odelenju MIORS-a. U avgustu 1942 god. postaje komandant II Gorskih zdrug u Bos.Dubici,

./.

a potom odlaže na sektor Dvor - Kostajnica - Žirovac, gde njegove jedinice vode uporne borbe protiv NOV. Koncem decembra 1942 god. postaje komandant II pješ. divizije s kojom vodi borbu na sektoru Topusko - Slunj - Petrov Gora. Jedinice njegove divizije, naročito 11 pukovnika vršile su pljačku, palile sele i ubijale ranjene zarobljene partizane. Početkom 1943 god. postaje komandant III Gorskog sdruga i s njime vodi borbu na sektoru Prijedor - Bos. Novi. Pod svojom komandom imao je tad žu Kostajnici jednu, a u Banja Luci dve ustaške bojne, koje su vršile progone ne zaštićenim civilnim stanovništvom tog kraja. Kao ogorčeni neprijatelj on u aprilu 1944 god. brani Prijedor, a u julu iste godine Banja Luku. U jesen 1944 god. kao jedan od najodanijih komandanata Pavelića postavljen je za komandanta grada Zagreba, a u martu 1945 god. postaje zapovednikom I. tjelesne divizije Pavelićevog zbora u Varaždinu, s kojim jedinicama vrši osiguranje ceste Zagreb-Varaždin i vodi brobe na Dravi. Pred slom i ovaj Pavelićev general bježi u Austriju.

.....

Uvima svojim radnjama svи optuženi od 1-33 počinili su djelo izdaje otadžbine predviđeno u čl. 3 tač. 2, 4, 5 i 6 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, a optuženi..... Gregurić Mirko i kriv. dela ratnih zločina predviđenih u čl. istog Zakona.

Usled toga se po čl. 4 tač. i i 2 primenom čl. 6 tač. 1 i u vezi s čl. 18 tač. 1 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države

p r e s u d j u j u:

.....

I. Optuženi Gustović Artur, Grujić Djuro, Gregurić Mirko, Sertić Tomislav, Skoliber Slavko, Fric Julije, Tomašević Ivan, Metikoš Vladimir, Merkulj Ivan, Đurić Franjo, Major Vladimir, Slaifer Miroslav, Hromić Muhamed, Majetić Bogdan, Severović Ivan, Nardeli Antun i Solc Josip - na kaznu SMRTI STRELJANJEM, TRAJAN GUBITAK POLITICKIH I POJEĐALIH GRADJANSKIH PRAVA I KONFIŠKACIJU IMOVINE.

.....

OVA JE PRESUDA IZVRSNA.

O B R A Z L O Ž E n J E

(Kao nepotrebno izostavljeno)

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Zapisničar-poručnik,
Novak Todorović, s.r. /M.P./

Pretsjednik veće-pukovnik,
Dr. Josip Hrnčević, s.r.

Da je ovaj izvod iz presude I Sud br. 72/45 veran svome originalu tvrdi i overav

Načelnik kancelarije
Andja Spadijer